

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Andra kammaren.

Nr 15.

Tisdagen den 21 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att sedan herr Paulsen vid kammarens sammanträde den 9 april med läkarintyg styrkt sig från och med samma dag tills vidare vara förhindrad att delta i riksdagsgöromålen, herr Paulsen den 20 i denna månad åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Justerades protokollen för den 15 och den 18 innevarande april.

§ 3.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, angående utbyte av en kronan tillhörig tomt inom Torsby municipalsamhälle.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 222, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 224, angående anslag till anordnande av skyddsrum i vissa statliga undervisningsanstalter;

nr 225, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1942/43; och

nr 226, angående statsbidrag till lasarets- och tuberkulossjukvårdens utbyggnad å Gotland;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 227, angående anvisande av medel till statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 228, angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 229, med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare m. m.

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 15.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 63—69, bankoutskottets memorial nr 29, första lagutskottets utlåtande nr 20, andra lagutskottets utlåtanden nr 16—21, jordbruksutskottets utlåtanden nr 19—24 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, nr 81, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

§ 7.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 135, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för länsstyrelsen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 143, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

nr 145, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under riksstatens tolfte huvudtitel gjorda framställning angående bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt, dels ock Kungl.

Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa från anstalten utgående pensioner; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av viss livränta m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Herr *Wiberg* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.08 e. m.

In fidem

Sune Norrman.

Onsdagen den 22 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 29 innevarande april förrätta val dels av revisorer och revisors-suppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning dels ock av valmän och suppleanter för utseende ej mindre av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret än även av suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Domö**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Stattin frågat mig om jag är i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för läget, när det gäller cellulosaindustriens råvaruförsörjning, och om jag anser, att särskilda åtgärder i det nu inträdda läget med den försening i skogsarbetet, som kölden orsakat, böra vidtagas för att göra det möjligt för skogsägarna att kunna fullgöra den avverkning, som behövs för att täcka landets behov ej blott av massaved utan även av brännved.

I anledning härav vill jag till en början lämna följande redogörelse för den nuvarande situationen inom det av interpellanten berörda området.

Jag uppehåller mig först vid frågan om vedbehovet och avverkningarnas genomförande och konstaterar därvid inledningsvis, att för bränsle- och kol-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

ningsändamål för bränsleåret 1942/43 en nyligen inom bränslekommissionen verkställd kalkyl givit vid handen, att vedbehovet kan preciseras till 42 miljoner lm^3 , under förutsättning att kol- och koksimporten för hela 1942 kommer upp till drygt 4 miljoner ton. Avverkningarna av brännved, kolved och långved utgjorde den 1 mars 1942 23.7 miljoner lm^3 mot 23 miljoner lm^3 föregående säsong, men denna siffra för innevarande avverkningsperiod utgör endast 59 % av det beräknade behovet mot 64 % föregående år, då totalavverkningarna slutligen uppgingo till 36.5 miljoner lm^3 . Avverkningarna ligga i år alltså något sämre till än under föregående, om man räknar med ett från 36.5 miljoner lm^3 till 42 miljoner lm^3 ökat behov.

Enligt vissa av bränslekommissionen infortrade upplysningar från landets kristidsstyrelser framgår, att den ålagda avverkningen beräknas komma att fullgöras inom samtliga län utom Värmlands, Västmanlands och Gävleborgs län samt i Medelpad. I nämnda områden beräknas underskott med 17, 5, 20 resp. 25 % av åläggandena eller sammanlagt c:a 1,300,000 lm^3 . Överskott beräknas däremot i Stockholms, Hallands, Göteborgs, Bohusläns, Älvsborgs läns norra och södra kristidsstyrelseområden med tillsammans 700,000 lm^3 . För Kalmar och Kristianstads län rapporteras — utan att överskotten närmare preciseras — att avverkningskvantiteterna med all sannolikhet komma att överskridas.

Vad därefter massaveden angår har en utredning rörande avverkningsbehovet verkställts av bränslekommissionen och industrikommissionen. Under förutsättning av en tillverkning av 500,000 ton fodercellulosa (300,000 ton av sulfat och 200,000 ton av sulfat) beräknas totala behovet av massaved och wallboardvirke för 1942 års drift och export utgöra sammanlagt 12.9 miljoner lm^3 . Nyårslagren av massaved vid fabrikena voro vid årsskiftet 1941/42 knappt 14 miljoner lm^3 mot en normal lagerhållning av mellan 18 och 20 miljoner lm^3 . Bränslekommissionen och industrikommissionen ha ansett, att vid varje nyårsskifte bör finnas ett lager av torr massaved, som motsvarar 9 månaders tillverkning med fullt utnyttjande av industriens kapacitet. Med utgångspunkt från 1937 års förbrukningssiffra, 21 miljoner lm^3 , bör nyårslagret sålunda uppgå till $\frac{9}{12}$ härav eller 16 miljoner lm^3 . Under 1942 bör alltså eftersträvas en lagerökning med drygt 2 miljoner lm^3 .

Massavedsavverkningarna för innevarande säsong böra i enlighet med det anförda uppgå till *dels* 12.9 miljoner lm^3 , motsvarande industriens förbrukning, inklusive exportkvantiteten, *dels* omkring 2.5 miljoner lm^3 , utgörande lagerökning, eller tillhoppa 15.4 miljoner lm^3 , vartill kommer den kvantitet som behövs för allmänna bränsleändamål. Detta innebär, att årets massavedsavverkningar böra överstiga fjolårets med minst 50 %. Emellertid synas dessa avverkningar i år gå betydligt sämre än under föregående år. Till den 1 mars 1942 har sålunda icke avverkats mer än 4.2 miljoner lm^3 massaved. Några direkta jämförelsesiffror för föregående år äro icke tillgängliga.

Massavedssituationen per den 1 mars 1942 är olika i olika delar av landet; läget är sämre i Norrland än i övriga delar av landet. I området från Ljungan och norr ut är behovstäckningen 66 %, i områdena Ljusnan till och med Dalälven samt landskapen Värmland och Dalsland 93 % samt i övriga delar av landet 74 %. För hela riket utgör behovstäckningen 78 %. Uppdelade på sulfat- och sulfatved bli motsvarande procentsiffror av behoven 84 respektive 65. Under förutsättning av oförändrad råvaruförbrukning (= februariförbrukningen) till årets slut förslås dessa tillgångar därutöver för fredsförbrukning under en tid, som för sulfatveden utgör sju månader och för sulfatveden fyra månader.

I detta sammanhang vill jag icke underlåta att framhålla, att med hänsyn till cellulosaindustriens betydelse massaveden främst bör förbehållas de industri-

Svar på interpellation. (Forts.)

ella behoven och endast, då nöden så kräver, tagas i anspråk för bränsleändamål.

Det mindre gynnsamma resultatet av säsongens avverkningar beror på flera orsaker. Behovet av arbetskraft för säsongens alla avverkningar har beräknats rätt väsentligt överstiga fjolårets arbetskraftsbehov för samma ändamål. Beredskapsinkallelserna ha skapat svårigheter för tillgodoseendet av detta behov. De tidigare inkallelserna (till mitten av februari) antagas ha medfört en minskning av skogsbrukets arbetskraft i storleksordningen 40,000 man. Denna minskning beräknas dock ha kompenserats genom tillförsel av annan arbetskraft. De senaste inkallelserna ha emellertid vållat ett avbräck i avverkningarna, som det torde bli va svårt att avhjälpa under säsongen. Inkallelserna kunna beräknas ha minskat arbetskraften i skogarna med c:a 1 miljon dagsverken, motsvarande avverkning av 3 miljoner lm^3 ved. En viss lättnad har emellertid beretts genom permittering av skogsarbetare under april månad.

Beredskapsinkallelserna medföra givetvis olägenheter både för huggningar och körningar. De sistnämnda hindras dessutom på sina håll av bristande tillgång till hästar och inom stora delar av landet av foderbristen. Livsmedelskommissionen har, efter samråd med bränslekommissionen, vidtagit åtgärder för att avhjälpa de svåraste olägenheterna med avseende på foderförsörjningen, bl. a. bristen på fodercellulosa för skogsbrukets dragare. Därigenom torde en icke oväsentlig förbättring ha inträtt i fodersituationen. Säkerligen har med dessa åtgärder gjorts vad som nu kan göras med hänsyn till den ansträngda försörjningssituationen såväl för fodersäd och stråfoder som för fodercellulosa. Det är tyvärr sannolikt, att förseningar i framkörningarna redan inträtt som en följd av den akuta foderbristen under årets första månader. Det är emellertid svårt att yttra sig om slutresultatet av körningarna. Då fjolårets körningar trots motigheter av skilda slag lämnade ett gott resultat, har man anledning tro, att skogsägarna ha blicken öppen för betydelsen av att veden kommer snabbt fram och i stort sett bedriva dessa arbeten så effektivt som omständigheterna tillåta.

Därjämte må nämnas, att bränslekommissionen gjort avsevärda bemödanden att ytterligare stimulera intresset för ökade avverkningar genom att i pressen och radio för skogsägare och andra intressenter göra klart, huru nödvändig deras medverkan är för tryggande av landets bränsleförsörjning. Slutligen må tilläggas, att frågan om lättnader i krigskonjunkturbeskattningen för skogsbruket är under övervägande.

Interpellanten har framhållit, att gällande priser icke alltid täcka kostnaderna för uttag av de lägre vedkvantiteterna ur vedskogar, belägna på längre avstånd från vägar och andra farleder eller från mera svårtillgängliga områden. Detta förhållande har varit föremål för uppmärksamhet från myndigheternas sida, då svårigheterna att framskaffa tillräckliga kvantiteter ved inom områden, från vilka veden kan transporteras till förbrukningsorterna, bli större ju längre krisavverkningarna i skogarna fortsätta. Olika åtgärder för stimulering av avverkningar inom områden som här åsyftas ha dryftats, men resultatet av de eventuella åtgärderna kunna ej bli av större betydelse för fullföljande av innevarande säsongens avverkningsprogram, utan först för avverkningarna under nästa säsong.

Den av myndigheterna hittills verkställda planläggningen med avseende å avverkningarna har endast tagit sikte på bränslebehovets tryggande, under det att industriens virkesbehov helt ankommit på intressenterna själva att tillgodose. Årets erfarenheter av avverkningarna ha emellertid visat, att den planläggning av avverkningarna som är behövlig icke kan inskränkas endast till brännved, utan att den måste omfatta hela virkes- och veduttagningen ur sko-

Svar på interpellation. (Forts.)

garna, detta icke minst med hänsyn till den betydelse industriveden numera har för vår folkförsörjning. I enlighet härmed har jag också i skrivelse till bränslekommissionen den 2 mars i år angående planläggningen av vedavverkningarna för avverkningssäsongen 1942/43 framhållit, att till övervägande inom kommissionen borde upptagas även spørsmålet, huruvida en allmän försörjningsplan för rundvirke borde upprättas för nästa avverkningsår. En sådan plan måste taga hänsyn ej blott till den lokala fördelningen av vedtillgångarna utan även till möjligheterna att avverka och framforsla de avsedda kvantiteterna, vilket innebär att särskild uppmärksamhet måste ägnas åt arbetskraftsproblemet och transportapparatusens kapacitet. I anslutning till upprättandet av avverkningsplanen bör givetvis även frågan om särskilda åtgärder till främjande av avverkningarna på mindre väl belägna skogsmarker tagas under övervägande. En planläggning av här angivet slag måste, om den upprättas något så när tidigt, även för skogsägaren innebära en fördel, enär denne därigenom på ett relativt tidigt stadium kan erhålla kännedom om de krav, som från samhällets sida ställas på hans medverkan för tryggande av virkesförsörjningen, vilket i sin tur möjliggör för skogsägaren att i tid vidtaga nödiga åtgärder för fullgörande av på honom ankommande andel i skogsavverkningsprogrammet.

Vidare yttrade

Herr **Stattin**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Domö få uttala mitt tack för det svar, jag erhållit på min interpellation.

Jag skall villigt erkänna, att de spørsmål, vi här debattera, äro synnerligen svårbemästrade, och vad jag kommer att anföra är endast några synpunkter, som jag tror kunna vara värda att beakta vid en eventuell omprövning av vedfrågorna. Av de uppgifter, som lämnats rörande vedbehovet för bränsle- och kolningsändamål för bränsleåret 1942/43, synes framgå, att relativt goda förutsättningar föreligga för att avverkningsprogrammet skall kunna nöjaktigt genomföras. Då emellertid försörjningsläget beträffande denna ved enligt en förra veckan utsänd skrivelse från bränslekommissionen synes vara något sämre än vad som framgick av statsrådets svar, skall jag be att senare få återkomma till denna fråga, när jag talat något om massaveden.

I fråga om massaveden konstateras först, att lagerställningen per den $\frac{1}{1}$ 1942 uppgått till nätt 14 miljoner lm^3 . Under dessa förhållanden måste sålunda anskaffningen under avverkningsåret 1941/1942 i första hand täcka 1942 års förbrukning 12.9 miljoner lm^3 , vartill kommer ovan berörda lagerökning. För att lagerställningen per den $\frac{1}{1}$ 1943 skall uppgå till önskad storlek, fordras sålunda en nyanskaffning under säsongen 1941/1942 av cirka 15 miljoner lm^3 . Mot denna bakgrund bör man således bedöma uppgiften om att till den 1 mars innevarande år icke avverkats mer än 4.2 miljoner lm^3 . Läget blir alltså följande: lagerställningen den $\frac{1}{1}$ 1942 utgjorde 14 miljoner lm^3 , och nyanskaffningen av massaved till den $\frac{1}{3}$ 1942 uppgick till 4.2 miljoner lm^3 , eller alltså tillsammans 18.2 miljoner lm^3 . Behov för 1942 års tillverkning är, såsom vi hört, 12.9 miljoner lm^3 . Lagerställningen den $\frac{1}{1}$ 1943 blir alltså 5.3 miljoner lm^3 , vartill emellertid kommer den anskaffning, som är att påräkna efter den $\frac{1}{3}$ innevarande år. Man får då försöka göra en beräkning, hur stor denna senare anskaffning kan bli, om man skall kunna någorlunda ange lagerställningen den $\frac{1}{1}$ 1943. Under normala förhållanden räknar man med att avverkningen till den $\frac{1}{3}$ bör utgöra 60 procent av det planerade virkesuttaget. I lyckligaste fall skulle man således efter den $\frac{1}{3}$ kunna räkna med att 40 procent av virkesuttaget skulle kunna avverkas och framforslas. Med kännedom emellertid om

Svar på interpellation. (Forts.)

de försvårade avverkningsförhållanden, som varit rådande även under mars månad, samt den omständigheten att i april månad kom den häftiga snösmältningen, som gjorde vägarna nästan obrukbara, har man anledning förmoda, att avverkningen efter den $\frac{1}{3}$ även varit mindre än under ett normalt år. Även om man räknar med att avverkningen efter den $\frac{1}{3}$ skulle ge den höga normalsiffran, 40 procent, skulle dock lagerhållningen efter den $\frac{1}{1}$ 1943 vara nere så lågt, att den motsvarade mindre än hälften av normal lagerhållning. Det troliga är dock, att lagerhållningen blir betydligt sämre, och man får räkna med ungefär $\frac{1}{3}$ av normal lagerhållning.

Råvarusituationen för massaindustrien är emellertid ännu mer allvarlig än vad som framgår av förestående. I den cirkulärskrivelse av den 15 april 1942, som jag tidigare nämnt, har bränslekommissionen meddelat industrien, att kommissionen på grund av rådande försörjningsläge nödgats göra anspråk på den inköpta massaveden intill de kvantiteter, som auktorisationshandlingarna för virkesinköp medgiva. Krav göres sålunda gällande på delvis 25 procent, delvis 50 procent av inköpt massaved jämte del av eventuell brist i ålagd produktion. Vilken storleksordning detta krav på industriens massavedstillgångar representerar har jag mig inte bekant.

Rådande råvarusituation för massaindustrien i förening med de ur samhällslig försörjningssynpunkt vitala krav på massaindustrien, som betingas av bl. a. fodercellulosan, synas därför utgöra mycket tungt vägande skäl för att de knappa massavedstillgångarnas utnyttjande till bränsle icke för närvarande bör ifrågakomma. Då råvarusituationen tydligen är svårast inom mellersta och övre Norrland, måste i alla händelser där befintlig massaved förbehållas industrien.

Vad sedan beträffar läget för kol- och brännved synes bränslekommissionens förut berörda skrivelse till industrien tyda på att försörjningsläget nu är väsentligt sämre än vad som framgår av rapporterna per den 1 mars och på dem grundade kalkyler.

Statsrådet meddelar i sitt svar, att frågan om framskaffande av ved ur vedskogar, belägna på längre avstånd från bilvägar och andra farleder, varit föremål för uppmärksamhet från myndigheternas sida. Vidare meddelar statsrådet, att olika åtgärder för stimulering av vedavverkningar inom de områden, som här åsyftas, ha dryftats, men att resultatet av de eventuella åtgärderna icke kan bli av större betydelse för fullföljande av innevarande säsongs avverkningsprogram utan först för avverkningarna under nästa säsong. Jag kan icke helt dela statsrådets uppfattning i denna fråga, särskilt när det gäller Norrland. Det är allmänt känt, att huggning av brännved ej kan ske i någon nämnvärd omfattning under vintermånaderna på grund av snöhinder. Den rätta avverkningstiden för denna ved är våren och hösten. Det är därför enligt min åsikt synnerligen angeläget att redan nu söka på allt sätt stimulera intresset, så att dessa avverkningar kunna komma i gång omedelbart sedan snön smält bort i skogarna.

Med nuvarande bestämmelser om normalpriser för kastved är emellertid detta icke tänkbart, när det gäller uttag från vedskogar, som ligga 5 kilometer och däröver från bilvägar och andra transportleder. Samtidigt måste vi komma ihåg, att det är på de längre avstånden vi ha de stora vedtillgångarna.

Nu gällande priser på pannved — jag talar här om Norrland, som jag bäst känner till — är 7 kronor 50 öre per löskubikmeter vid bilväg. Jag nämner särskilt pannveden, därför att detta vedsortiment utgör den största procenten av all ved, som avverkas, i varje fall i Norrland. På vissa platser finns det visserligen mycket björk, men när allt lägges tillsammans, blir pannveden den största procent av alla vedsortiment, som förekomma.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag sade, att priset var 7 kronor 50 öre per löskubikmeter vid bilväg. Inom de mindre områden, som ligga inom två mil från städerna, är priset 50 öre högre, d. v. s. 8 kronor per löskubikmeter. Jag skall nämna ett enda litet exempel på hur dessa priser ställa sig, när det gäller de längre hästtransporterna av brännved.

En granne i min hemsocken lät hugga brännved under föregående höst på cirka 9 kilometers avstånd från bilväg. Huggningen kostade 3 kronor 50 öre per löskubikmeter, och därtill kommo kostnader för utstämpling och tillsyn med minst 25 öre per löskubikmeter. Under den gångna vintern har han själv kört fram veden till närmaste bilväg. På grund av den långa vägen och stränga vintern har han ej kunnat framforsla mer än 3 löskubikmeter per dag. Jag medger, att om det hade varit en bra vinter ur körsynpunkt, skulle medellastningen ha kunnat bli något högre. Under många dagar har han icke ens kommit upp till 3 löskubikmeter. Om vi emellertid räkna med denna medellastning, har hans dagsinkomst för häst och karl och övrig utrustning, som behövs för transporten, icke blivit högre än 11 kronor 25 öre. Något rotvärde har han således naturligtvis ej fått, och dessutom har hans dagsförtjänst varit synnerligen otillfredsställande. Skulle han ha lejt för framforslingen, hade han helt säkert åsamkats en kontantförlust på cirka 2 kronor per löskubikmeter. Man stimulerar icke skogsägarna på detta sätt genom att tvinga dem arbeta för låt mig säga oskäligt låg dagsersättning och förtjänst. Följden har tyvärr blivit, att vedavverkningarna ha avstannat, och att man söker sig inkomster på annat sätt, vilket just i vinter icke alls varit svårt att få för de mindre skogsägarna.

Men samtidigt ha relativt stora kvantiteter massaved vid industrien uppkapats till brännved och med järnväg transporterats söderut. Enligt uppgift, som jag har erhållit från flera håll, kostar denna ved fritt järnvägsvagn 19 à 20 kronor per löskubikmeter, då skogsveden vid en beräknad kostnad av 3 kronor 50 öre för biltransport och 50 öre i övriga kostnader ej betingar högre pris än 11 kronor 50 öre per löskubikmeter, likaså fritt järnvägsvagn, alltså icke mindre än 8 kronor lägre pris per löskubikmeter än den uppkapade massaveden. Om det vore möjligt att låta skogsägarna få en del av denna prisskillnad, är jag fullt förvissad om att betydligt större kvantiteter skogsved skulle avverkas och framforslas, medan den dyrare massaveden skulle kunna sparas för andra ändamål.

Av vad jag anfört framgår tydligt, att jag syftar till en åtgärd, som förbättrar möjligheten att få fram skogsveden. För min del har jag icke kunnat se någon annan utväg än att företaga en prisjustering uppåt på detta vedsortiment. Man kan tänka sig, att denna utgår i form av ett körtillägg per kilometer körväg eller i någon annan form, som kan finnas lämplig. Huvudsaken är, att man intresserar och stimulerar alla de tusen mindre skogsägarna, som själva ha hästar för framforslingen av veden från skogen till bilväg. Jag är övertygad om att man på detta sättet kommer att utnyttja hästarna på ett helt annat sätt än vad nu sker, och att därigenom betydligt större mängder ved skola komma vedkonsumenterna till godo.

Det har uppgivits, att man planerar en tillverkning av 500,000 ton foder-cellulosa under de kommande tolv månaderna. Av denna kvantitet tillverkas icke mindre än cirka två tredjedelar inom distrikten Ljungan och norröver, just inom de industridistrikt där massavedsförsörjningen är sämst. Under dessa förhållanden torde den uppkapning av massaved till bränsle, vilken alltjämt pågår till exempel i Ångermanälven, vara att hänföra till en art av verksamhet, som i nuvarande läge borde med det snaraste avbrytas. Det finns tyvärr grundad anledning misstänka, att vi efter denna stränga och kalla vinter åter

Svar på interpellation. (Forts.)

få en torr försommar med ty åtföljande minskad foderskörd, varför framställningen av fodercellulosa kan komma att behöva ytterligare utökas.

Herr talman! Det är därför synnerligen angeläget, att allt göres för att spara på de mycket begränsade tillgångarna av massaved. Framför massavedens utnyttjande till bränsle måste väl i första hand ställas samma råvaras utnyttjande till fodermedel, d. v. s. till livsmedel.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Kammarens ledamot fru Västberg har till mig framställt följande frågor, nämligen *Svar på interpellation.*

för det första, huruvida jag vidtagit några åtgärder i anledning av en skrivelse av den 2 december 1940 från vissa kvinnoorganisationer, vari dessa hemställt, att skolöverstyrelsen måtte — utan avvaktande av en allmän översyn av undervisningsplanerna för folkskolan — anbefallas rekommendera en av doktorerna Andrea Andreen och Ada Nilsson författad vägledning i könslivets hälsolära att användas vid undervisning i sexuell hygien i folkskolorna, och även i andra skolformer, samt att utsända den till alla lärare i detta ämne;

för det andra, om så icke vore fallet, huruvida jag ämnade till skyndsamt övervägande upptaga frågan, i vad mån icke det nuvarande läget nödvändiggjorde omedelbara åtgärder på detta område.

I anledning av de sålunda framställda frågorna får jag till en början erinra, att spörsmålet, huruvida sexualundervisning bör anordnas i skolorna, sedan lång tid tillbaka övervägts. Den 28 juni 1935 framlade skolöverstyrelsen, efter samråd med medicinalstyrelsen, ett utförligt motiverat förslag till undervisning i hithörande frågor inom såväl de allmänna läroverken och vissa därmed jämförliga läroanstalter som folkskolorna. Förslaget ledde såtillvida till positivt resultat, som från och med läsåret 1936/37, utöver den i samband med ämnet biologi meddelade sexualundervisningen, särskild sådan undervisning i form av föreläsningar meddelats åt eleverna i gymnasiets högsta ring vid ett flertal allmänna läroverk. Emellertid må anmärkas, att möjligheterna till en undervisning i dessa frågor på folkskolestadiet enligt hittills gällande kursplaner icke varit helt uteslutna. En eller annan för dessa skolor avsedd lärobok i naturkunnskap har också meddelat kunskaper på hithörande områden, men denna har saknat det stöd, som utförliga anvisningar i kursplanerna skulle utgjort.

För de flesta, som något sysslat med undervisningsfrågor, är det välbekant, att meningarna starkt brutit sig om lämpligheten av att vidga och i folkskolans kursplaner fastare infoga undervisningen i släktlivets biologi, hygien och etik. Och jag vill gärna medgiva, att den tveksamhet, som i detta hänseende synes tidigare ha förefunnits, också delats av mig. Långt ifrån alla lärare ha känt sig skickade för den ömtåliga uppgift, varom här är fråga. I synnerhet torde detta gälla den äldre generation, som varken under seminarietiden eller därefter erhållit särskild pedagogisk skolning i dessa ämnen. Befogade farhågor ha också uttalats mot att föräldraopinionen, särskilt i vissa delar av vårt land, skulle komma att kraftigt reagera mot att sexualundervisning upptoges inom de allmänna barndomsskolorna.

Jag delar emellertid interpellantens mening, att klarare förutsättningar för en förbättrad, vidgad och av auktoritativa anvisningar stödd undervisning i dessa stycken nu föreligga. Förståelsen för detta undervisningsspörsmål synes ha vuxit både bland föräldrar och lärare, och bland de senare torde numera

Svar på interpellation. (Forts.)

ett icke alltför ringa antal kunna sägas besitta erforderliga möjligheter att på ett pedagogiskt tillfredsställande sätt kunna lösa de uppgifter, inför vilka barnens handledning på detta ömtåliga område ställer läraren. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att tiden numera är mogen för att förverkliga det av ämbetsverken framlagda förslaget om sexualundervisning i folkskolan. I huvudsaklig anslutning till nämnda förslag har Kungl. Maj:t också den 10 innevarande april på min föredragning beslutat utfärda en kungörelse med de tillägg till och ändringar i kursplanerna för rikets folkskolor, som erfordras för att detta syfte skall uppnås.

Övervägande skäl ha syns mig tala för att denna undervisning icke göres obligatorisk. Jag har därvid närmast haft för ögonen det fall, att vederbörande klasslärare enligt skolstyrelsens beprövande icke anses lämplig att meddela barnen kunskaper i dessa ämnen eller ock själv icke anser sig skickad därför. I dylika fall bör skolstyrelsen i första hand söka för undervisningen förvärva annan lämplig handledare — lärare eller läkare. Skulle denna utväg icke stå till buds, bör skolstyrelsen kunna besluta, att undervisning i sexualhygien icke skall meddelas åt barnen. Med hänsyn till den vikt, jag tillmäter det förtroendefulla samarbetet mellan skola och hem, och detta icke minst för att nå syftet med en dylik undervisning, anser jag det slutligen icke oberättigat, att om en utbredd föräldraopinion inom visst distrikt motsätter sig en sådan undervisning, skolstyrelsen må kunna besluta, att denna tills vidare icke skall komma till stånd. Bestämmelser i enlighet härmed ha intagits i en särskild tilläggskungörelse till 1921 års kungörelse om tillämpligheten av undervisningsplanen för rikets folkskolor.

En grundläggande synpunkt i de nu utfärdade författningarna är att sexualundervisningen skall ingå som ett naturligt led i de av skolan meddelade kunskaperna. Den bör därför börja redan på ett tidigt stadium för att successivt föras framåt. Det gäller här, såsom skolöverstyrelsen riktigt framhållit, för skola och hem att *förekomma*. Därför kan och bör en första elementär kunskap om fortplantningen meddelas redan i småskolan. En mera omfattande undervisning — ehuru naturligtvis även den av elementär art — bör sedan komma på folkskolestadiet, varvid den rätta tidpunkten torde vara folkskolans sjätte klass (i förekommande fall femte eller sjunde klassen), där undervisningsplanen föreskriver genomgång av människokroppens byggnad och förättningar samt i samband därmed hälsolära. Stor vikt ligger på att undervisningen präglas av frihet från varje förkonstling, så att dessa ting icke komma att framstå i någon märkvärdig eller sensationell dager för barnen. Sexualundervisningen tjänar bäst sitt ändamål, om den meddelas i sitt osökta, naturliga sammanhang och utan uppseendeväckande åtgärder. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag därför, att denna undervisning bör bygga på de fastställda läroböckerna i naturkunnighet och av lärarna muntligen meddelade kunskaper. Det är att förvänta, att sedan författningar om ändringar i undervisningsplanen nu utfärdats, för sexualundervisningen avpassade läroböcker i naturkunnighet snart nog komma att på vanligt sätt bliva tillgängliga. Jag utgår också från att i den mån de i kungörelserna meddelade direktiven icke äro tillfyllest, skolöverstyrelsen kommer att lämna lärarna utförligare råd och anvisningar. Särskild vikt tillmäter jag de sexualhygieniska fortbildningskurser, som anordnas genom skolöverstyrelsens försorg och som stå öppna för lärare såväl inom den högre undervisningen som inom folkundervisningen. Medel för denna kursverksamhet ha — efter ett par års avbrott, som betingats av statsfinansiella skäl — ånyo beräknats i den i år framlagda statsverkspropositionen, och riksdagen har nyligen bifallit detta anslagsäskande.

Av vad jag nu sagt följer, att den av interpellanten och vissa kvinnoorgani-

Svar på interpellation. (Forts.)

sationer föreslagna åtgärden att läroböckerna i naturkunnighet på folkskolestadiet skulle kompletteras med separata, i broschyrform eller dylikt utgivna hälsoråd om könslivet, avsedda att sättas i händerna på barnen, icke förefaller mig lämplig. Vad särskilt beträffar den av doktorerna Andreen och Nilsson författade skriften, torde denna, enligt vad skolöverstyrelsen anfört i yttrande över kvinnoföreningarnas framställning, vara alltför kortfattad för att kunna vara lärarna till verklig vägledning. Jag har icke heller på skäl, som nyss anförts, känt mig övertygad om nyttan av ett massutdelande till barn i skolåldern av den nu ifrågavarande broschyren, även om denna är i stort sett väl avfattad.

Jag vill till sist icke underlåta att framhålla, att resultaten av den nu beslutade reformen måste i hög grad bliva beroende av det sätt, varpå undervisningen kommer att meddelas. Den kommer att ställa stora krav på omdöme, takt, finkänslighet och etiskt allvar hos läraren, om den skall bli vad den främst äsyftar att vara, nämligen ett betydelsefullt led i barnens sedliga fostran.

Härefter yttrade:

Fru Västberg: Herr talman! Det är mig ett verkligt nöje att få uttrycka mitt uppriktiga tack och min oförställda glädje över herr statsrådet Bagges snabba och positiva svar på min efterlysning av åtgärder i fråga om sexualundervisningen i skolorna. Jag tror, att dessa mina känslor delas av alla på skilda områden representativa kvinnoorganisationer, som oförtrutet under många år ha arbetat för en lösning av frågan, liksom också av alla de kvinnor i och utom riksdagen, som strävat för en reform på området. Mest glad är jag personligen över att pionjären från sekelskiftet för sexuell hygien, med. dr Karolina Widerström, fått uppleva, att en av hennes bärande idéer efter allt fördomsfullt motstånd nu äntligen avgått med seger. Jag anser ecklesiastikministerns initiativ värt så mycket större erkännande från vårt håll som statsrådet själv medger, att han tidigare delat en ganska allmän tveksamhet mot detta reformkrav.

Vad herr statsrådet yttrat ger mig ingen anledning till gensaga, då jag är fullt ense med statsrådet både i statsrådets allmänna syn på frågan och i statsrådets praktiska grepp på ämnet i fråga om de nu fastställda kursplanerna. Jag delar även statsrådets starkt motiverade uppfattning, att denna undervisning icke är omedelbart bör göras obligatorisk över hela landet. Det torde nog vara klokt och rimligt att gå fram med en viss försiktighet på detta ömtåliga och delikata område. Ingenting lär vara att vinna genom att, mot en mera bestämd än upplyst opinion i vissa bygder, forcera en reform, som kanske därmed väcker mera ovilja än glädje. Vi måste även ta hänsyn till att, såsom också statsrådet erinrat om, många lärare inte äro rustade och utbildade för denna nya uppgift. På den punkten råda strängt taget icke några delade meningar mellan oss petitionärer och dem, som bära det närmaste ansvaret för att sätta denna reform ut i livet.

Det enda man kanske kan vara tveksam inför är, att det inte satts eller tycks ha tänkts någon tidsbestämning för detta mera frivilliga förfarande. Man kan ju därmed riskera, att denna sunda och riktiga tanke om sexualundervisning i skolorna endast blir en reform på papperet i stora delar av vårt land och där den kanske bäst skulle behövas. Då vi emellertid äro ense i princip och sålunda anse, att denna undervisning är nyttig och önskvärd, bör det väl också vara oss angeläget, att densamma snarast möjligt kommer alla folkets barn till godo. Jag utgår alltså ifrån att frågan om den obligatoriska tillämp-

Svar på interpellation. (Forts.)

ningen av kungörelsen kommer att bli föremål för ny omprövning, så snart man inhämtat erfarenheter av reformen och förutsättningar skapats för dess genomförande överallt i landet.

När det gäller att övervinna likgiltighet eller okunnighet i frågan hos föräldrar, lärare och skolmyndigheter, vet jag intet bättre medel än saklig upplysning och god vägledning. Det är därvid av vital betydelse att de, som skola handha undervisningen, stimuleras och få möjlighet att skaffa sig nödig kunskap och skicklighet för att gå i land med uppgiften. Här vilar ett stort ansvar på staten och myndigheterna i fråga att anordna kurser och ge stipendier i ämnet. Även frågan om tillsättandet av en eller flera konsulenter bör kanske prövas, så snart det ekonomiska läget tillåter det. För att nå skolbarnens föräldrar torde väl speciella kurser med lämpliga och kompetenta föreläsare i sexualhygien vara bästa sättet, och här skulle ju såväl kommunernas barnavårdsnämnder och skolstyrelser som de fria folkbildningsorganisationerna ha en stor uppgift att fylla.

Då nu regeringen själv i samförstånd med de båda främsta ämbetsverken på området ställt sin auktoritet bakom det gamla kvinnokravet på sexualundervisning i skolorna, är jag nog optimistisk att tro, att denna omstridda reform icke skall bli en pappersbestämmelse utan omsättas i verklighet. Jag vågar hysa den meningen, att dessa åtgärder endast kunna bli till välsignelse för hela vårt folk.

I detta anförande instämde fröken *Nygren*.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag har visserligen i stort sett ingenting att tillägga till vad den föregående talarinnan här anført, varför jag skulle kunnat nöja mig med att till alla delar instämma i vad hon sagt. Men då jag är en av de gamla förkämparna för denna sak och i många år inom och utanför riksdagen har stridit för att få den igenom, måste jag få uttala min glädje över att den 40-åriga striden nu tycks börja på att leda till resultat.

Det har visserligen varit tecken till detta redan förut, alltsedan skolöverstyrelsen 1936 kom med sitt utomordentligt goda förslag i ärendet, men i stort sett har saken ändå vilat. När jag förra året var med på en uppvaktnings hos ecklesiastikministern, märkte jag emellertid med glädje, att hos honom fanns förståelse för kraven på sexualundervisning i skolorna, och i dag kan jag nu få framföra mitt tack till ecklesiastikministern för att frågan verkligen förts i hamn.

Jag skulle vilja understryka, att det nog är mycket klokt att, såsom skolöverstyrelsen i sitt förslag förutsätter, låta undervisningen i sexualhygien komma med redan från början av skolgången. Därigenom får den inte någon särprägel, vilket skulle kunna göra saken ömtåligare än den annars behöver vara.

Med anledning av ecklesiastikministerns påpekande här, att kvinnoorganisationerna ha hemställt om att det måtte utarbetas läroböcker och handledningar i sexualhygien för barnen, vill jag säga, att jag delar departementschefens åsikt, att det viktigaste är att utarbета sådana läroböcker, handledningar o. s. v. för lärarpersonalen, och att detta alltså bör ske i första hand.

Jag skulle också vilja understryka vad fru Västberg här sade om behovet av speciell ledning från skolöverstyrelsens sida, när det gäller denna undervisning. Det vore lyckligt, om någon eller några inom överstyrelsen finge denna fråga särskilt om hand. Att lägga undervisningen i sexualhygien på ett riktigt sätt är, såsom här också framhållits, en så pass ömtålig sak, att lärarkåren säkerligen behöver all den ledning, hjälp och kontroll, som kan ifrågakomma.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag är också övertygad om att ehuru undervisningen icke gjorts obligatorisk, vilket jag tror är ett klokt drag, kommer den att genomföras på det stora hela taget över allt i landet. Jag har nämligen anledning tro, att man kan räkna på verkligt intresse hos lärarkåren liksom hos föräldrarna för denna sak.

Jag är glad över att det nu inte dröjer länge, innan det gamla önskemålet om sexualundervisning kan förverkligas, och jag är särskilt glad över att det sker nu i denna tid, ty om någon tid varit svår för ungdomen, är det väl den nuvarande. Allt vad som nu kan göras för att stärka ungdomens ansvarskänsla och ge den en riktig moralisk inställning till livet är av den allra största betydelse, och jag hoppas att det steg, som ecklesiastikministern här tagit, skall visa sig vara till hjälp i detta avseende, och önskar företaget all lycka.

Häruti instämde fru *Gustafson*.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Jonsson i Skedsbygd frågat, dels huruvida jag hade kännedom om vissa planerade in- dragningar av postbefordringslinjer på landsbygden och dels huruvida jag vil- le medverka till att inskränkningar i postbefordran på landsbygden icke kome att äga rum utan att dess postbefordringsförhållanden i stället ytterligare förbättrades.

Till en början vill jag meddela, att generalpoststyrelsen med hänsyn till de allmänna utgiftsstegringarna under de senaste åren, enligt av statsmakterna givna direktiv, sökt iakttaga största möjliga återhållsamhet i fråga om post- verkets utgifter. Inrättande av nya postanordningar eller kostnadsökande för- ändringar av redan befintliga sådana ha ansetts böra vidtagas, endast när sär- skilt angelägna behov av postala förbättringar förelegat. Några allmänna ned- skärningar av de postala inrättningarna på landet har generalpoststyrelsen emellertid ansett tills vidare icke böra vidtagas, enär det icke minst under nu rådande förhållanden ansetts vara av ett allmänt intresse, att bästa möjliga postförbindelser uppehållas även på landsbygden. De mindre beskärningar i posttrafiken å landet, som efter krigets utbrott ägt rum på sina håll, ha i all- mänhet varit betingade av påbudna inskränkningar i motorfordonstrafiken.

I interpellationen uppgives, att för närvarande i vissa delar av landet ge- nom postverkets försorg företagas undersökningar av postbefordringsfrekven- sen, syftande till att utröna den ekonomiska bärigheten å mindre frekventerade lantbrevbäringslinjer. Härmed förhåller sig på följande sätt.

I syfte att förbereda en krisadministration, därest en sådan skulle av stats- makterna befinnas nödvändig, lät generalpoststyrelsen under hösten 1940 verk- ställa en undersökning av posttrafiken, omfattande antalet till utdelning före- kommande postförsändelser av olika slag m. m. å samtliga lantbrevbärings-, lådbrevbärings-, lösväsk- och löspostlinjer i landet. Av undersökningen fram- gick bland annat, att antalet utdelade postförsändelser och postabonnerade tid- ningar å en del lantbrevbäringslinjer var så obetydligt, att den utdelade post- mängden icke kunde anses stå i rimlig proportion till kostnaden för respektive linjer och att därför ett utbyte av lantbrevbäringen mot en i förhållande till försändelseantalet mera ekonomisk postanordning även under normala förhål- landen med fog kunde ifrågasättas.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

Med anledning härav anmodade generalpoststyrelsen i skrivelse den 17 december 1941 vederbörande postdirektörer att närmare undersöka, huruvida lantbrevbäringslinjer med ringa antal försändelser kunde ersättas med enklare och för postverket billigare anordningar, t. ex. postombud, lösväsk- eller löspostbefordran. I skrivelsen framhölls, att en eventuell dylik omreglering med bibehållande av nuvarande turantal borde kunna ske utan olägenhet för allmänheten, särskilt i fråga om sådana linjer, där lantbrevbäraren huvudsakligast hade att befordra postabonnerade tidningar och endast ett fåtal andra försändelser. I samband härmed fäste generalpoststyrelsen därjämte postdirektörernas uppmärksamhet på att i en del stations- och brukssamhällen alltjämt funnes anordnad lädbrevbäring med två turer dagligen eller söckendagligen, ehuru det vid verkställd undersökning visat sig, att antalet utdelade försändelser vid andra turen varit synnerligen obetydligt. Det syntes styrelsen, att frågan om indragning under rådande förhållanden av sistnämnda tur borde tagas under övertvägande. Enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, ha några yttranden och förslag från postdirektörerna i hithörande frågor emellertid ännu icke inkommit till styrelsen.

Det torde vara de här omnämnda undersökningarna rörande en del trafiksvaga lantbrevbäringsturer, som på sina håll ute i bygderna uppfattats såsom förberedelser till försämringar i postbefordringsmöjligheterna och som givit anledning till interpellationen.

Enligt vad från generalpoststyrelsens sida betonats är det emellertid icke fråga vare sig om en allmän indragning av postanordningar eller om någon minskning av antalet postutdelningsturer. Endast i undantagsfall kunna enligt styrelsen sådana åtgärder tänkas komma att vidtagas. Självfallet kan postmängden å en lantbrevbäringslinje av olika orsaker nedgå avsevärt, t. ex. genom tillkomsten av nya postanordningar i linjens närhet, varvid posten söker sig andra, för allmänheten förmånligare vägar. Att under dylika förhållanden bibehålla en så dyrbar form för postutdelning som lantbrevbäring anser generalpoststyrelsen icke vara ekonomiskt försvarbart, utan lantbrevbäringen bör enligt styrelsens mening då utbytas mot någon enklare och billigare utdelningsform, i synnerhet om någon försämring för allmänhetens del därigenom icke uppstår.

Några generella inskränkningar i postbefordringen å landsbygden — utöver sådana som varit en följd eller kunna komma att framtvingas av anbefallda inskränkningar av motorfordonstrafiken — ha sålunda hitintills i stort sett icke vidtagits. Såvida icke en allmän nedskärning av de postala anordningarna i anledning av det statsfinansiella läget kan komma att av statsmakterna påbjudas, har generalpoststyrelsen — enligt vad styrelsen meddelat — ej heller för avsikt att framdeles företaga några ändringar i försämrande syfte av landsbygdens nuvarande postanordningar. Styrelsen anser det tvärtom vara av ett allmänt intresse och till fördel för postverket att, i all den mån så är möjligt, söka utvidga och ytterligare förbättra landsbygdens postinrättningar.

För egen del biträder jag i detta avseende generalpoststyrelsens uppfattning. Någon av statsfinansiella skäl förestavad allmän nedskärning av de postala anordningarna är ej för närvarande aktuell.

Med anledning av vad jag sålunda anfört finner jag några särskilda åtgärder från min sida ej erforderliga i det av interpellanten avsedda syftet.

Härpå anförde:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på den av mig avgivna interpellationen.

Svar på interpellation. (Forts.)

De lantbrevbäringslinjer, som genom postverkets försorg under de senaste åren inrättats ute i de glest befolkade bygderna, ha fyllt en mycket stor uppgift, när det gäller att bryta den rådande isoleringen och göra det möjligt för denna befolkning att komma i åtnjutande av de förmåner, som förut ganska ensidigt kommit de tätare befolkade orterna till del. Man kan utan tvekan säga, att förbättrad postbefordran utgör ett icke betydelselöst inslag i arbetet för att skapa trivsel och möjligheter för befolkningen i dessa bygder att stanna kvar på landsbygden.

När genom generalpoststyrelsens försorg de av herr statsrådet omnämnda undersökningarna rörande bärigheten av vissa lantbrevbärarelinjer kom till stånd, och vissa rykten i samband härmed kommo ut, att indragningar eller försämringar i de rådande förhållandena skulle vidtagas, uppstod en ganska stor irritation i dessa bygder, vilken gav sig till känna genom insändare i tidningarna och framställningar till generalpoststyrelsen.

Jag tillåter mig citera vad en landsfiskal i skrivelse till generalpoststyrelsen enligt referat i en ortstidning hade att anföra. Han skriver bl. a.: »Den av postverket igångsatta räkningen för att åstadkomma besparing genom att dra in åtskilliga lantbrevbäringslinjer är till sitt syftemål icke välbetänkt, ifall den går ut endast över landsbygdens befolkning. Landsbygdsbon är redan nu på grund av de stora avstånden från trafikcentra eller postort missgynnad i jämförelse med befolkningen i städer med ett eller flera postkontor och de ringa avstånden. Nej», säger landsfiskalen, »låt besparingen i första hand gå ut över städernas befolkning. Även om i en stad icke finnas mera än en brev-bäringslinje om dagen, så är dess befolkning likväl bra mycket bättre lottad med hänsyn till alla andra bekvämligheter än befolkningen på landet med en lantbrevbäringsstur om dagen. Jag medger gärna», skriver landsfiskalen, »att en så pass rigorös åtgärd som att inrätta endast en brev-bäringsstur i stad är så gott som utförbar med tanke på klagomålen över en sådan 'orättvisa', men då fördelarna i alla fall finnas på stadsbefolkningens sida bör något i den riktningen göras. En verklig besparing kunde då även åstadkommas.»

Det är emellertid för mig glädjande, om avsikten med dessa undersökningar icke varit att försämra postbefordringsmöjligheterna på landsbygden utan endast att förbereda en krisadministration, därest en sådan av statsmakterna befinnes nödvändig. Endast i undantagsfall kunna enligt styrelsens mening indragningar komma att företagas. Jag vill hoppas, att dessa undantagsfall skola bli så få som möjligt och att, där eventuell indragning av postbefordringslinje befinnes ofrånkomlig, det från postverkets sida sörjes för att distributionen på annat sätt fullgöres, så att en bygd som haft förmånen av en postbefordringslinje icke genom indragning får sina villkor försämrade.

Postverket måste enligt mitt förmenande ses som en befolkningens gemensamma angelägenhet, och den eventuellt svaga räntabiliteten å en eller annan lantbrevbäringslinje får inte tagas såsom förevändning för indragning av densamma. Tvärtom torde förhållandena vara sådana, att behov föreligger av inrättande av ytterligare ett stort antal postbefordringslinjer på landsbygden. Skall det lyckas oss att behålla befolkningen kvar på landsbygden måste strävandena gå ut på att bereda denna befolkning samma existensmöjligheter och samma förmåner, som komma städernas befolkning till del.

Av herr statsrådets svar på min andra fråga framgår ju också, att herr statsrådet biträder vad generalpoststyrelsen uttalat, när styrelsen anför, att den anser det vara ett allmänt intresse och till fördel för postverket att, i all den mån så är möjligt, söka ytterligare utvidga och förbättra landsbygdens postinrättningar. Detta gör, att jag kan till herr statsrådet även framföra ett tack för innehållet i svaret.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr Jacobson: Herr talman! Jag kan inte underlåta att uttala min förvåning över det svar, som herr statsrådet lämnat på herr Jonssons i Skedsbygd interpellation. Av detsamma framgår, att enligt generalpoststyrelsens uppgifter skulle någon försämring av landsbygdens postförbindelser icke ha inträffat under de senaste åren. Allenast från min egen socken, Vilhelmina, har jag under den föregående veckan mottagit tvenne skrivelser, den ena från personer bosatta i Idvattnets by och den andra från en annan by, nämligen Västanbäck. I skrivelsen från Idvattnet göres gällande, att man där tidigare erhållit sin post tre gånger i veckan och nu får den bara en gång. I Västanbäck äro de nu utan direkt postförbindelse. Kan man vidtaga sådana inskränkningar och ändå karakterisera det så, att inga indragningar skett, må det väl bero på den omständigheten, att det här gäller ödemarker och ödebygd. Då är det icke så noga.

Det skall emellertid bli mig särskilt angeläget att vid mitt nästa besök i hemorten närmare undersöka, om de uppgifter som lämnats mig äro riktiga. Jag får givetvis anledning att återkomma, om det skulle visa sig, att generalpoststyrelsens uppgifter äro oriktiga och de till mig lämnade uppgifterna riktiga. Den saken skall jag emellertid, som sagt, först undersöka.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! I interpellationssvaret anfördes, att indragningar förekommit på vissa lantbrevbäringslinjer, men att de hade varit betingade av restriktionerna i fråga om motorfordonstrafiken. Det är möjligt, att de fall som herr Jacobson här berört avse just sådana linjer. Om en lantbrevbäringslinje tidigare skötts av en lantbrevbärare som hade motorfordon och denne efter bilrestriktionernas genomförande icke ansett sig kunna hålla ett sådant fordon, har man måst övergå till att sköta en sådan linje med gående eller cyklande lantbrevbärare. Detta har återigen gjort, att de tidigare turerna icke kunnat hållas, utan i vissa fall har man fått göra provisoriska inskränkningar. Detta innebär emellertid icke, att det skall bli någon bestående försämring av postbefordringsförhållandena, utan i den mån det åter blir möjligt att använda motorfordon kommer givetvis en återgång att ske till de förhållanden, som voro rådande före de vidtagna inskränkningarna.

Herr Hammarlund: Herr talman! Även jag vill uttala min tillfredsställelse med att det icke är meningen att indraga några postbefordringslinjer ute på landsbygden. Hemma i min kommun, Barkåkra, ha vi varit mycket bekymrade för de undersökningar, som på sina håll och även där ägt rum. Vi fingo den uppfattningen, att det möjligen förestod en indragning av våra lantbrevbäringslinjer. Nu framgår det av statsrådets anförande, att vi icke behöva ha dessa bekymmer, vilket naturligtvis är mycket tacknämligt. Denna fråga om indragning av dessa linjer ha vi hemma i min kommun diskuterat flerfaldiga gånger. Vi ha även haft frågan uppe inom våra fackliga organisationer, och vi ha redan uppvaktat generalpoststyrelsen med en skrivelse i ärendet. Jag hoppas således, att våra linjer inte bli några undantag från regeln, då dessa linjer inte äro av den beskaffenheten, att motorfordon ovillkorligen måste användas utan det går ganska bra att befordra posten med cyklande eller gående bud.

När nu generalpoststyrelsen talar om särskilt svaga lantbrevbäringslinjer, så skulle jag vilja framhålla, att om det finns möjlighet att göra en sådan linje mera räntabel genom att utöka den, så borde detta göras, vilket särskilt i dessa tider med ringa tillgång till arbetskraft inom jordbruket skulle hälsas med allra största tillfredsställelse som ett medel att jämställa landsbygden

Svar på interpellation. (Forts.)

med staden. Jag tänker då särskilt på en lantbrevbäringslinje i min grannkommun, Össjö i norra Åsbo härad, som lämpligen borde kunna utsträckas och härigenom göras ganska rätabel. Min bänkkamrat, herr Andersson i Munkaljungby, och jag uppvaktade generalpoststyrelsen i denna fråga någon gång i fjol, men vi möttes då av det svaret, att man i dessa tider måste spara. Nu tycker jag emellertid, att med det ökade portot borde landsbygdens i så många avseenden tillbakasatta folk få någon förbättring och icke bara en försämring, såsom vi trodde att det skulle bli.

Jag hör nu som sagt till min stora glädje, att det icke skall bli någon försämring, och jag vill därför uttala mitt tack till herr statsrådet för den upplysning vi fått här i dag.

Herr Andersson i Södergård: Herr talman! När jag hörde herr statsrådet yttra, att generalpoststyrelsen hade uppgivit, att indragning skett, endast där den varit betingad av inskränkningar i motorfordonstrafiken, ställde jag mig något frågande inför denna uppgift, därför att i min hemtrakt hade det varit en daglig postföring, en lösväskbefordran med en mjölkbil, som går den vägen fram, men någon tid före jul vidtogs den ändringen, att det blev postföring endast varannan dag.

När jag hos generalpoststyrelsen efterhörde orsaken härtill och om det t. ex. var ett för litet antal postförsändelser, så förklarade man där, att antalet brev och dylika försändelser fullt motsvarade, vad som brukade vara fallet med lantbrevbäringslinjer, och att det endast var ett bra litet antal dagliga tidningar som befordrades. Det är ju icke underligt, om man i en så avlägset belägen ort inte har så många dagliga tidningar. Vad sedan gäller kostnaderna, begärde denne lastbilägare inte mer än självkostnadspriset för den tid han fick stanna vid stationen och invänta posten. Han kunde nämligen annars ha kommit hem tidigare med sin bil, men han väntade nu en stund vid stationen, tills posten blev färdig. Det var endast ersättning härför han begärde, och denna kostnad var blott fyra tiondelar av kostnaderna för en vanlig brev- bäringslinje, som utgick från samma station och som kunde jämföras med denna linje. Jag tycker, att det är bra egendomligt, att när det faktiskt icke finns någon anledning att draga in denna linje, man ändå gör det nu, när det är så många militära inkallelser. Det medför givetvis betydande besvär och mycket stora kostnader att få fram inkallelseorderna till vederbörande i tid, när postbefordringen endast sker varannan dag.

Jag vill bara med detta enda exempel visa, att det finns anledning för mig att ställa mig frågan, om den uppgift som generalpoststyrelsen lämnat verkligen är riktig.

Herr Jonsson i Skutskär: Herr talman! Jag är också något förvånad över statsrådets upplysning om att det icke ifrågasatts några försämringar av postförbindelserna. Jag hade under fjolåret anledning att skriva till Konungen, när det gällde postgången i mitt eget samhälle.

Där hade, som det anförts från generalpoststyrelsen, av finansiella skäl indragits en posttur. Vi hade sedan några år tillbaka två turer, men nu vidtogs den ändringen, att den ena postturen bortföll. Det hade till följd, att den post som ankom den ena dagen på morgonen icke utdelades till samhället förrän dagen därefter. Detta har skett för att åstadkomma den besparing, som borttagandet av en halv lön för en postbrevbärare medför, men det innebär enligt min uppfattning en ren försämring av postbefordringen. Jag kan inte annat än reagera mot generalpoststyrelsens inställning, när den ordnar den finansiella frågan på det sättet, att den tar ifrån den posttjänsteman det här gäller,

Svar på interpellation. (Forts.)
nämligen en lantbrevbärare, hans halva lön. Visserligen äro dessa brevbärare endast extra tjänstemän och ha på den grund icke det skydd, som ordinarie statstjänare ha. Men jag anser, att även staten är skyldig att taga hänsyn till den arbetskraft, som det här är fråga om, samt att i möjligaste mån upprätthålla den postgång som allmänheten har rätt att begära och se till, att den åtminstone tillnärmelsevis fyller sin uppgift att stå allmänheten till tjänst.

Det är dessa reflexioner, herr talman, som jag velat framföra i anledning av interpellationssvaret.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 5.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 231, angående anslag till vissa statens tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

nr 233, angående överskridande av viss anslagspost i den för överståthållarämbetet fastställa avlöningsstaten;

nr 235, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.;

nr 236, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för budgetåret 1942/43; och

nr 237, angående anslag till radiostation vid Norrköpings flygplats.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 230, angående utbyte av en kronan tillhörig tomt inom Torsby municipalsamhälle.

§ 7.

Föredrogs och remitterades till tredje särskilda utskottet den på bordet ligande motionen nr 304 av herr *Wiberg m. fl.*

§ 8.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 81, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan angående den forsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Herr talmannen tillsporde kammaren, om densamma vore beredd att nu företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende till avgörande; och fann herr talmannen denna fråga vara med ja besvarad.

Härefter blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1942/43 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens bosättningslån jämte en i ämnet väckt motion. *Statens bosättningslån.*

I propositionen nr 180 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1942, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statliga bosättningslån;

dels ock för budgetåret 1942/43 anvisa

a) under femte huvudtiteln

1) till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud ett förslagsanslag av 27,000 kronor;

2) till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken ett förslagsanslag av 60,000 kronor;

3) till Statens bosättningslån: Viss upplysningsverksamhet ett anslag av 15,000 kronor; samt

b) under Kapitalinvesteringar, Statens utlåningsfonder, till Statens bosättningslånefond ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* väckt motion (II: 285), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av ifrågasvarande proposition i anslutning till vad i motionen anförts ville uttala, att förslagsvis en fjärdedel av beviljat bosättningslån finge avskrivas för varje barn från och med det andra, som under lånetiden fötts inom låntagarens äktenskap, såframt ej låntagarnas ekonomiska förhållanden vore sådana, att amorteringen för dem icke erbjöde några svårigheter.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 285 godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1942 förordade ändrade grunder för statliga bosättningslån;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1942/43 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

1) till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud ett förslagsanslag av 27,000 kronor;

2) till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken ett förslagsanslag av 60,000 kronor;

3) till Statens bosättningslån: Viss upplysningsverksamhet ett anslag av 15,000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Statens bosättningslånefond ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Staxäng*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. i anledning av motionen II: 285 besluta, att en fjärdedel av beviljat bosättningslån finge avskrivas för varje barn från och med det andra, som under lånetiden fötts inom låntagarens äktenskap, såframt ej låntagarnas ekonomiska förhållanden vore sådana, att amorteringen för dem icke erbjöde några svårigheter;

II. med bifall till — — — av 3,000,000 kronor.

Statens bosättningslån. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Håstad**: Herr talman! När jag jämte några kamrater i kammaren väckte en motion om viss avskrivning av statens bosättningslån, skedde det inte i någon större förhoppning om framgång, så som frågan låg till och med kännedom om riksdagens arbetssätt — man avfärdar ju oftast förslag i ett ärende, som ligger under utredning, med en hänvisning till denna. Men det skedde såsom en ärlig opinionsyttring i befolkningsfrågans nuvarande läge, särskilt med tanke på de stora försörjningsbekymmer, som de barnrika familjerna ha. Jag vill därför tillåta mig att säga ett par ord om befolkningsfrågan i detta sammanhang.

De åtgärder, som statsmakterna på sin tid vidtogo med anledning av befolkningskommissionens förslag, siktade nästan uteslutande till att lindra kostnaderna vid barnens födsel, och ur den synpunkten voro väl samtliga dessa åtgärder mycket välbetänkta och ha visat sig välsignelsebringande. Däremot har egentligen ingenting åtgjorts, när det gäller att allmänt underlätta försörjningsplikten sedermera under barnens fostran, så att en utjämning i ekonomiskt avseende skulle kunna åstadkommas mellan framför allt dem, som ha större barnskaror att dra försorg om, och dem som icke ha några sådana försörjningsplikter.

Men sedan den tid då befolkningskommissionens förslag diskuterades, har ändå åtskilligt inträffat. Det har utbrutit ett krig, som nu pågått i snart tre år. Löntagare och andra ha endast fått halv kompensation för de i samband med kriget ökade levnadskostnaderna, och dessutom ha åtskilliga nya skattepålager tillkommit, omsättningsskatt och annat, som ansatts nödvändiga i tider som dessa. Ser man däremot på vad som gjorts på den positiva sidan, när det gäller att lindra den ekonomiska bördan för de stora familjerna, är detta inte alls mycket. Väl skall erkännas, att en del gjorts i form av mjölk- och smör-rabatter för barnen, men om man räknar ut det belopp, som faller på varje barn, är detta inte särskilt stort. Vid fjolårets riksdag väcktes både från högerhåll och socialdemokratiskt håll en motion, där man framhöll önskvärdheten av att staten via de stora prisrabatteringarna skulle mer än hittills söka lätta bekymren för de stora familjerna, men åtminstone såvitt jag vet har inte något större resultat kommit ut av det ganska välvilliga utlåtande, som jordbruksutskottet avgav över denna motion. Man vet ännu inte, hur det rabatterings-system kommer att se ut, som riksdagen om en eller annan månad kommer att få syssla med, men jag vill uttala den livliga förhoppningen, att det skall vara möjligt att inom ramen av de hundra miljoner kronor eller mera, som det här är fråga om, göra någon — jag skulle vilja säga — ganska avsevärd förskjutning till familjernas och barnens förmån.

I övrigt kan jag endast här konstatera, att när det gäller t. ex. skatteavdrag för barn har det provisoriska förslag, som familjebeskattnings-sakkunniga för ett par månader sedan framlagt, inte för denna riksdag lett till någon regeringens åtgärd, och när det gäller kommunalskatten, där man väl har en liten marginal, för att stödja familjerna, har ju frågan därom som bekant varit under utredning i ungefär sex år utan att ännu något betänkande framlagts.

Det sitter nu en utredning, 1941 års befolkningsutredning, som sysslar med dessa ting, och man får hoppas — och kan väl för övrigt vara ganska övertygad därom med hänsyn till kommitténs sammansättning — att den i sinom tid kommer att framlägga betydelsefulla förslag på detta område. Men det är väl inte troligt, i varje fall inte om man vill upprätthålla den balanserade budget, som nu återinförts, att några mer betydande åtgärder skola kunna vid-

Statens bosättningslån. (Forts.)

tagas med anledning av de förslag, som kommittén kan komma att framlägga, förrän tidigast fr. o. m. budgetåret 1943/44. Det kommer alltså, såvitt jag förstår, att gå tre, fyra år av nuvarande krisperiod, innan några mera omfattande och samlade åtgärder för stöd åt de större familjerna komma att vidtagas från statsmakternas sida.

Det är från den utgångspunkten, som den blygsamma motion, som jag väckt, skall ses. Den är en opinionsyttring till förmån för ett litet steg, som man enligt min mening redan nu bort kunna taga för att lätta familjernas bördor.

Så som frågan ligger till, förstår jag alltför väl, att det inte är tänkbart, att kammaren nu skulle följa reservationen, och jag skall inte heller gå närmare in på själva detaljerna för, hur en sådan här avskrivning skulle kunna ordnas. Jag vill endast erinra om att åtskilliga kvinnoorganisationer i fjol gjort en framställning i samma riktning; den gick för övrigt längre än den motion, som jag har framfört. Det var bl. a. Fredrika Bremerförbundet, Husmodersförbundet och Svenska landsbygdens kvinnoförbund, som stodo bakom denna framställning. Jag har emellertid, med hänsyn till att utredning pågår, ansett det vara tillräckligt, om rätt till avskrivning nu infördes vid ett barnantal av lägst två — vederbörande petitionerande föreningar tänkte sig ju en avskrivning redan när ett barn fötts under lånetiden.

Såvitt jag rätt uppfattat utskottets utlåtande, har utskottet inte alls velat gå in på någon sakdebatt, men tolkar man utskottets utlåtande mycket välvilligt, skulle man kunna säga, att ett visst intresse i varje fall visas för vidtagandet av en anordning i stil med vad som föreslås i motionen och kanske för ännu längre gående avskrivningar, sedan man fått befolkningsutredningens förslag och en samlad förteckning på alla de åtgärder, som i här angivet syfte skulle kunna vidtagas.

Jag vill till sist, herr talman, bara taga upp ett par invändningar, som kanske skulle kunna riktas mot att man redan nu vidtar en sådan åtgärd som jag föreslagit. Den första är, att man säger, att det pågår en utredning. Det är ju det gamla vanliga riksdagstekniska skälet, som man naturligtvis bör ha all respekt för. Men jag undrar ändå, om det inte mot bakgrunden av vad jag här sagt skulle kunna finnas vissa skäl för att man överger den försiktiga hållning, som utskottet intagit. Vi ha från andra områden, t. ex. när det gäller socialvårdskommitténs arbete, sett att man successivt kunnat till riksdagen föra fram förslag, som det med hänsyn till kristiden ansetts önskligt att få förverkligade, utan att man avvaktat det stora förslag, som sedermera skall komma. Skulle sålunda på basis av befolkningsutredningens eventuella förslag vid en kommande riksdag barnbidrag komma att införas via skattsedlarna för t. ex. de största familjerna och de lägsta inkomsttagarna, ser jag ingenting som hindrar, att man då anpassar lånekungörelsen efter de sociala anordningar, som sålunda komma att genomföras.

Den andra invändningen är den att man säger, att det kanske inte finns så stor anledning att tro, att just de personer, som fått bosättningslån, skulle vara de, som äro i största behov av denna hjälp. Det är möjligt, att det ligger någonting i detta. Jag har försökt att se efter i propositioner och andra offentliga handlingar, huruvida under de år, som denna låneverksamhet pågått, vederbörande myndigheter ha avvisat många låneansökningar, men det finns faktiskt inte någon statistik över detta i de handlingar, som varit tillgängliga för mig. En utomstående står därför villrådig inför ett sådant eventuellt påstående, som jag här tagit upp till bemötande. Men skulle det verkligen vara så, att vederbörande låntagare befinna sig i så gynnsamma ekonomiska omständigheter, att återbetalandet av lånet inte skulle innebära någ-

Statens bosättningslån. (Forts.)

ra svårigheter för dem, kan man ju, såsom framhålles i reservationen, göra undantag från avskrivningsbestämmelserna för sådana fall. Jag har dock mycket svårt att föreställa mig, att man inte i allmänhet när det gäller denna kategori kan presumera ett ganska stort behov av ekonomisk hjälp, åtminstone för de större familjerna. Jag vill också erinra om att det, såsom framgår av propositionen, framför allt är de inkallade, som haft svårigheter med återbetalandet av dessa lån. Av de 22,000 låntagare, som inte kunnat i laga ordning fullgöra sina amorteringar eller förräntningar, är det 4,000 som inte kunnat göra det på grund av ekonomiska svårigheter i samband med inkallelse till militärtjänst. Jag skulle tro, att, om dessa personer fått någon avskrivning, detta skulle ha varit en ganska rättvis gärd ifrån samhällets sida.

Jag har velat göra denna deklaration. Jag vill icke för ögonblicket längre uppehålla mig vid denna sak. Jag erkänner, att frågan icke har någon större betydelse, men den bör ses såsom ett led i vad man nu måste göra på detta område för att stödja och skydda de stora familjerna. Det är ett, låt vara litet, steg i rätt riktning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som herr Staxäng avgivit i anslutning till motionen.

Herrar *Kyling* och *Lindmark* instämde häruti.

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! Då jag har att företräda statsutskottet och i någon mån utöver vad som angives i utlåtandet motivera den ståndpunkt, som utskottet har intagit, så vill jag redan ifrån början säga, att jag i frågans nuvarande läge icke finner större anledning att ingå i något sakligt bemötande av de synpunkter, som den ärade motionären här nyss framfört. Jag tror för övrigt, att det i det avseendet icke råder några större meningsskiljaktigheter i sak mellan motionären och utskottet, utan den ståndpunkt, som utskottet intagit, baseras huvudsakligen på vad motionären kallade riksdagstekniska skäl. Den fråga, som närmast intresserar motionären, nämligen att för sådana medborgare, som ha erhållit statens bosättningslån, skulle kunna medgivnas avskrivning av viss del av lånet under förutsättning att barn inom viss tid födas inom äktenskapet, har behandlats av departementschefen i propositionen, därvid departementschefen för närvarande ställt sig avvisande. Departementschefen säger, att han anser, att denna fråga icke bör upptagas till avgörande separat, utan att den bör prövas i samband med den utredning i ärendet, som nu företages av 1941 års befolkningsutredning. Det är ju ganska självfallet, att, när departementschefen sålunda pekar på, att denna fråga ytterligare skall prövas och sedermera i utrett skick föreläggas riksdagen, riksdagen lika litet i detta som i andra liknande fall bör föregripa de utredningar, som pågå, genom att fatta ett positivt beslut i frågan. Nu kan man ju möjligen säga, att i den begränsade utsträckning, som motionären framlagt detta spörsmål, så skulle ett bifall till motionen på sätt, som i reservationen påyrkats, icke behöva föregripa den kommande utredningen, ty man förutsätter väl, att utredningen i varje fall skall medföra ett för medborgargrupperna ifråga gynnsammare resultat än det, som motionären åsyftat att uppnå med sin motion. Därom vet jag mellertid icke så särdeles mycket. Det kan ju mycket väl tänkas, att denna sociala åtgärd bör samordnas med andra åtgärder av social natur. Vi skola för det första komma ihåg, att denna lånefond inrättades ju först år 1937, och att det är en hel del människor, som förut ingått äktenskap, vilka icke kommit i åtnjutande av statens bosättningslån, trots att de väl skulle behövt komma i åtnjutande av samma sociala hjälp som de, vilka

Statens bosättningslån. (Forts.)

kunna erhålla bosättningslån och således beröras av den i dag behandlade frågan. Jag föreställer mig, att det ur olika synpunkter kan bli va nödvändigt att samordna denna och andra sociala frågor och att det sålunda icke kan vara klokt att i sakens nuvarande läge fatta ett positivt beslut. Jag erkänner, att detta resonemang är detsamma, som riksdagen i liknande fall brukat stödja sig på, nämligen att man, när en fråga är under utredning, bör avvakta utredningens resultat, innan man går att fatta position. Statsutskottets ståndpunkt ligger sålunda helt i linje med den ståndpunkt, som riksdagen alltid brukat intaga, och det är därför jag nu, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Jag vill emellertid tillägga, att jag med detta icke avsett att på något sätt bestrida riktigheten av de synpunkter i själva sakfrågan, som framförts av motionären. Jag förmodar, att när frågan blivit väl utredd och kommer igen till riksdagen, såväl jag som statsutskottets övriga ledamöter komma att befinna oss på alldeles samma plan som motionären, när det gäller att då vidtaga positiva åtgärder i denna fråga.

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Då jag i egenskap av ledamot av 1935 års befolkningskommission varit med om att utforma grunderna för beviljande av bosättningslån, kan det kanske tillåtas mig att säga ett par ord i den här frågan. Jag vill då först meddela, att, när vi inom befolkningskommissionen diskuterade olika hjälpåtgärder för att åstadkomma en lindring i försörjningsbördan för de barnrika familjerna, vi kommo till det resultatet, att det för statsmakterna framför allt gällde att vidtaga åtgärder för att hjälpa där behovet var störst. Vi resonerade oss fram till den uppfattningen, att under de första åren av ett äktenskap familjen i regel icke är utav den storleksordning, att det ekonomiska trycket känns alltför tungt. Det är först sedan barnskaran vuxit till ett större antal som vederbörande är i behov av hjälp i större utsträckning. Vi föreslogo också därför vissa åtgärder för att hjälpa de större familjerna, då de råkade i ekonomiskt trångmål. Jag beklagar, att riksdagen på grund av tidsförhållandena icke kunnat få dessa förslag sig förelagda i den omfattning som hade varit önskvärt.

Den ärade motionären talar om att hjälpa de större familjerna. Jag skulle tro, att man icke kan åstadkomma en sådan hjälp på det sätt den ärade motionären här har tänkt sig. Vi behöva ha reda på, vilket klientel det är, som söker bosättningslån. Därom veta vi för närvarande synnerligen litet. Jag vet exempelvis icke, hur många skogsarbetare, lantarbetare eller lågt avlönade arbetargrupper inom andra näringar, som komma i åtnjutande av bosättningslån, och jag förmodar, att motionären på den punkten är lika ovetande som jag. Skola vi hjälpa, så skola vi i första hand i största möjliga utsträckning hjälpa där hjälpbehovet är störst, herr Håstad! När samhället skall utanordna medel till sociala åtgärder, gäller det som sagt enligt min mening att hjälpa, där behovet är störst, och det gör man icke på den väg, som motionären här har tänkt sig. Vi diskuterade ganska mycket, huruvida man skulle gå den väg, som man hade följt i Tyskland, d. v. s. avskriva dessa bosättningslån på så sätt, att avdrag medgäves då barn fötts i äktenskapet, men på grund av att vi ansågo, att samhället behövde hjälpa framför allt de barnrika familjerna i större utsträckning än hittills skett, valde vi en annan linje. Nu få vi väl se, vad den nu sittande befolkningsutredningen kommer med så småningom, och intill dess tycker jag för min del, att det kan vara tid att vila på hanen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Hansson* i Rubbestad.

Statens bosättningslån. (Forts.)

Herr **Erlander:** Herr talman! Det skulle kanske vara motiverat att taga upp några av de synpunkter på befolkningsfrågan, som herr Håstad i sitt anförande inledningsvis berörde, men jag skall icke göra det, bland annat av det skälet att bosättningslånen ur befolkningspolitisk synpunkt inte ha så stor betydelse.

Jag vill emellertid säga så mycket, att nog ha väl ändå vissa ting gjorts för de barnrika familjerna, ting, som man icke skall underskatta betydelsen av i dessa kristider. Jag tänker härvid framför allt på de på livsmedelskommissionens initiativ införda rabatterna, som äro ett direkt stöd åt våra barnrika familjer. Detta stöd är kanske lika betydelsefullt som åtskilliga av de förslag, som den gamla befolkningsutredningen tänkte sig skulle genomföras. 1941 års befolkningsutredning är för närvarande sysselsatt med undersökningar, som syfta till att klarlägga, hur krisen har verkat på de barnrika familjernas hushållning. Jag skall icke säga någonting om resultatet av denna undersökning. Jag föreställer mig, att det skall föreligga i så pass god tid, att man, när statsmakterna skola taga ställning till hur livsmedelsrabatterna i fortsättningen skola vara utformade, av dessa undersökningar skall få vägledning. Jag kan försäkra herr Håstad, att 1941 års befolkningsutredning ser som en av sina uppgifter att söka i dessa sammanhang bevaka de barnrika familjernas intressen.

Om jag sedan går över till den fråga, som vi nu diskutera, frågan om bosättningslånen, tror jag, att vi göra klokt i att se även denna fråga i ett större sammanhang. Den föregående talaren, herr Persson i Tidaholm, erinrade om att ett sådant system, som motionären föreslagit, tillämpats i Tyskland sedan år 1933. Det är ganska intressant att se, hurusom man i Tyskland låtit systemet med bosättnings- och äktenskapslån vävas in med arbetsmarknadspolitiska åtgärder, hurusom man ger sådana människor, som vilja stanna på landsbygden, äktenskaps- och bosättningslån till högre belopp och till och med medgiver fullständig avskrivning även om inga barn finnas i äktenskapet. Man har alltså i vissa fall beträffande äktenskaps- och bosättningslånen fränkopplat den tanke, som väl låg närmast till hands, nämligen att de skulle vara en stimulans till barnafödande, och lagt rent arbetsmarknadspolitiska synpunkter på den. När man sett, hur befolkningen flytt från landsbygden till städerna, har man begagnat denna metod som ett led i försöken att dirigera arbetskraften i annan mera önskvärd riktning.

I vårt land äro bosättningslånen något helt annat. Bosättningslånen infördes som ett stöd för de människor, som, när de skulle bilda ett hem, voro tvungna att söka sig till avbetalningsaffärerna. Det var för att få en lämplig kreditform staten via riksbanken lämnade ut lån utan annan säkerhet än den som avbetalningsfirmorna ha, alltså utan borgen o. s. v. Det var aldrig tänkt som en socialpolitisk hjälpform på samma sätt som familjebidragen och arbetslöshetshjälpen och andra dylika ting. När man undersöker hur bosättningslånen utnyttjas, finner man, att de komma just de kategorier till godo, som förut varit hänvisade till avbetalningsköp.

Befolkningsutredningen har gjort en del undersökningar, och jag skall nämna några av resultaten. Av hittills beviljade lån ha 74 % utlämnats till industriarbetare, 8,8 % till skogsarbetare, 1,8 % till självständiga företagare, inbegripet jordbrukare. Av låneklientelet rekryteras från städerna ungefär 66 % och endast 6 % från jordbruksorterna i landet, d. v. s. de kommuner, av vilkas inbyggare mer än 75 % äro jordbrukare. Redan de anförda siffrorna visa, att det vore en ganska besynnerlig metod att försöka hjälpa barnrika familjer genom att bevilja avskrivning på ifrågavarande lån, ty det skulle betyda, att man åt städernas industriarbetare gäve en förmån, som man icke skänkte landsbyg-

Statens bosättningslån. (Forts.)

dens folk. Varför har icke landsbygdens folk sökt bosättningslån? Jo, uppenbarligen därför att bosättningslånen blivit, vad den gamla befolkningsskmissionen tänkte sig att de skulle bli, nämligen en hjälp för dem, som tidigare voro hänvisade att sätta bo på avbetalningsskuld. Jordbrukarna ha icke haft samma behov av denna låneform, och följaktligen har den av dem utnyttjats i mycket liten utsträckning: 2 % av beviljade lån.

Jag vill gärna medgiva att mycket talar för, att man bör försöka hjälpa till att övervinna de ekonomiska svårigheter, som uppstå för nybildade familjer i början av äktenskapet, och att man därvid, om försörjningsbördan växer, kan tänka sig ett avskrivningsförfarande. Däremot har jag principiellt ingen anledning att opponera mig, men då får det ske på ett annat sätt än att hänga hjälpen fast vid bosättningslånen. Vi ha diskuterat dessa ting inom befolkningsskmissionen, och vi ha ännu icke kommit till något slutgiltigt resultat, men jag tror vi komma att föreslå, att personer, som vilja ingå äktenskap, skola erhålla möjlighet att få statsbidrag.

Jag anser, att herr Persson i Tidaholm underskattar betydelsen av en sådan hjälp. Statsbidrag böra självfallet utgå till dem, som i första hand behöva sådana bidrag, alltså till lantarbetare, skogsarbetare, en del mindre hemmansägare och, givetvis, även till industriarbetare. Dylika bidrag skola återbetalas endast om i äktenskapet icke födas några barn. Det blir således fråga om ett bidrag, som kan förvandlas till ett lån, om familjens ekonomi, på grund av att inga barn födas, blir så bärkraftig, att man anser sig kunna kräva, att lånet skall betalas tillbaka. Det är en linje, som, såvitt jag kan se, är invändningsfri och som icke har de olägenheter, som den av motionären föreslagna linjen skulle föra med sig.

Uppenbarligen måste vi se denna sak i sitt sammanhang. Jag har svårt att föreställa mig, att det skulle vara lämpligt, att, med den karaktär, som de nuvarande bosättningslånen ha, bifalla motionen. Jag betraktar det som praktiskt taget uteslutet. Man får se denna åtgärd i sammanhang med andra åtgärder, som befolkningsutredningen kommer att föreslå. I avvaktan härpå har man vidtagit den icke oväsentliga uppmjukningen — om vilken det dock stod strid vid 1937 års riksdag — att Kungl. Maj:t fått rätt att, om försörjningsbördan trycker särskilt hårt, medgiva avskrivning.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag har i många år haft tillfälle att syssla med fördelningen av bosättningslånen vid det kontor, som har det största klientelet. Jag känner också i någon mån till de omständigheter, under vilka bosättningslånen utdelas i landsorten. Jag anser det icke orimligt att lämna kammaren några upplysningar om de erfarenheter, som man under detta arbete kunnat göra.

Först och främst vill jag — för den händelse det kan vara nödvändigt — skingra det missförstånd, som efter vad jag tror mig veta finns hos några: att riksbanken skulle, när det gäller fördelningen av dessa lån, förfara på så sätt som man eljest gör när man delar ut lån, nämligen att man frågar sig, om det finnes bankmässig säkerhet. Det sker icke.

Avslag på låneansökningar äro ytterst sällsynta. De förekomma knappast vid några andra tillfällen än där vederbörande har visat sig slarvig på det sättet, att man har grundad anledning att tro, att han knappast kan hålla ihop äktenskapet och att han under alla förhållanden ej har någon förmåga, kanske icke heller någon vilja att betala igen lånet. De föreskrifter, som finnas i författningen, tillämpas av riksbankens kontor med den yttersta humanitet.

Den omständigheten, att låneklientelet visar en så anmärkningsvärt hög procentsiffra för städernas vidkommande, beror nog icke, som herr Erlander tyck-

Statens bosättningslån. (Forts.)

tes föreställa sig, på att landsbygdens befolkning ej har något nämnvärt behov att anlita lånen, därför att — jag tyckte att han uttryckte sig så — denna befolkning icke använder sig av avbetalningsaffärer. Orsaken ligger nog på ett annat område. Det är nog på det sättet, att man ute på landsbygden ej så noga känner till, att denna låneform finns, och att man därför icke använder den.

Det finns också ett annat skäl: det är så besvärligt för folk på landsbygden att komma i förbindelse med riksbankskontoren och med de myndigheter, som ha att förberedelsevis granska ansökningarna.

Men så kommer därtill ett tredje skäl, som jag anser, att jag icke bör undanhålla kammaren. Det är att folk på landsbygden och, jag kan säga, folket i den svenska landsorten förbereder sig mycket omsorgsfullare ekonomiskt för äktenskapet än vad man gör i Stockholm.

Herr Håstad: Herr talman! Först en synpunkt, som herr Persson i Tidaholm framförde. Det lät på min gamle vän från sociala försvarsberedskapskommittén, herr Persson, som om jag alldeles bortsett från att det fanns andra människor i behövande ställning än dessa, som ha bosättningslån. Alldeles självfallet icke! Men om man vid giftermålet måste söka bosättningslån, och man får två barn inom kort tid, och om man till sist, som det uttryckes i reservationen, icke befinner sig i sådana ekonomiska omständigheter, att en återbetalning av lånet skulle innebära svårigheter, tror jag i alla fall, att ett efterskänkande av 200 kronor eller mera fyller ett behov. Jag styrkes i detta av de siffror som statssekreterare Erlander lämnade, enligt vilka i alla fall bortåt 90 procent utgjorde arbetare. Det var icke hela sifferkatalogen som vi fingo men väl huvudsiffrorna. Där angivas de, som kunna antagas vara företagare i god ekonomisk ställning, till 1.8 procent. Det är sålunda industriarbetare till övervägande grad men också jordbruks- och skogsarbetare, som det är fråga om.

Jag vill passa på att säga, att skillnaden mellan industriarbetare samt lant- och skogsarbetare, som herr Erlander genom en glidning i tankegången också förde över till en skillnad mellan land och stad — vilket icke är detsamma — behöver icke vara så överväldigande, fastän siffrorna äro 74 procent mot 8.8 procent, ty industriarbetarna äro ju ändå oändligt mycket flera än lant- och skogsarbetarna. Sätter man siffrorna i relation till gruppernas storlek, är icke skillnaden fullt så stor som framgår av dessa siffror.

Till sist vill jag säga, att å ena sidan herr Erlander och Persson i Tidaholm göra gällande, att det är något befängt med avskrivningstanken åtminstone i motionens utformning, men att å andra sidan vad som nu föreslås riksdagen att besluta dock är en avskrivning, nämligen en avskrivning lagd på annat sätt. Det är detta regeringen föreslår. Det är ingen artskillnad mellan vad regeringen föreslagit och denna motion utan bara en gradskillnad.

I övrigt skall jag sluta med att framhålla, att jag hela tiden betonat och ytterligare vill understryka, att denna fråga är en mycket liten fråga i det stora befolkningspolitiska sammanhanget och att jag för min del hyser de allra största förväntningar till de förslag, som befolkningsutredningen kommer med. Men deras genomförande kommer att dröja ända till nästa år, alltså ungefär fyra år efter krigets utbrott.

Herr Erlander: Herr talman! Jag vill bara påpeka, att när herr Håstad gör gällande, att siffrorna icke tyda på överrepresentation av visst klientel, kan jag icke förstå hans sätt att läsa siffror. Så stor kan ändå ej skillnaden vara mellan landets lant- och skogsarbetarekårer och industriarbetaregrupperna som skillnaden mellan 9 och 74 procent. Så stor kan icke heller skillnaden vara

Statens bosättningslån. (Forts.)

mellan de behövande jordbrukargrupperna i landet och industriarbetarna som mellan 2 och 74 procent. Behöves det ytterligare argumentation — vilket jag ansett fullständigt onödigt därför att siffrorna voro tämligen självklara — vill jag påpeka, att lånebeloppen äro mycket skiftande. Lånebeloppen t. ex. i Stockholm äro mycket högre än på åtskilliga håll på landsbygden i genomsnitt.

Vad skulle då den av herr Håstad rekommenderade vägen innebära? Jo, att i hälften av fallen skulle en stockholmare få maximibeloppet, en fjärdedel av 1,000 kronor, alltså 250 kronor, per barn, men när det är en skogsarbetare, som fått ett lån på 300 kronor, skulle han få en fjärdedel av 300 kronor, d. v. s. 75 kronor. Det är icke så, att bosättningslånen äro likartade i olika delar av landet. Skall man gå på avskrivningslinjen, får man göra om bosättningslånen. Man kan ta enhetliga grundbelopp, eller man kan såsom i Tyskland bestämma sig för att göra dem större på landsbygden. Mot en sådan tankegång vill jag icke opponera mig. Men på det nuvarande systemet är det mycket svårt att applicera en avskrivningshistoria.

Nu vill jag icke fördjupa mig mera i denna sak. Det är ingen stor fråga. Det finns många andra ting i befolkningsfrågan, som vore väl värda en diskussion. Men jag har ändå velat begagna tillfället att framlägga dessa ting.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till statens polis-skola.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

*Ändring av
58 § civila
avlönings-
reglementet
m. m.*

I propositionen nr 154 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 6 mars 1942, för riksdagen framlagt förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade en av herr *Hansson* i Skediga avgiven motion, nr 180, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att rörligt tillägg och kristillägg icke finge utgå å högre belopp på lön än 5,500 kronor, upptagits till behandling av utskottet, dock endast i vad motionen avsåge rörligt tillägg.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna förberörda förslag till kungörelse,
b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 6 mars 1942 förordats

1) ej mindre medgiva tjänsteman inom den civila eller militära statsförvaltningen, som på grund av tidigare gjord anmälan kvarstode å äldre lönestat,

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)
 rätt att den 1 juli 1942 övergå till civila avlöningsreglementet respektive militära avlöningsreglementet eller manskapsavlöningsreglementet än även utfärda de särskilda övergångsbestämmelser i löne- och pensionshänseende, som för ändamålet kunde visa sig erforderliga,

2) meddela bestämmelser om avlöningsförmåner för rektorn vid statens polis-skola E. G. G. W. Biörklund, därest han, den 1 juli 1942 överginge till civila avlöningsreglementet,

3) besluta om löneklassplacering vid övergång till ordinarie befattning för extra ordinarie tjänsteman, som fått sin löneklassplacering i den extra ordinarie befattningen bestämd med tillämpning av 8 § 4 mom. civila icke-ordinarie-reglementet,

4) för budgetåret 1942/43 meddela särskilda avlöningsföreskrifter vid eventuell övergång till krisadministration;

II. att motionen II:180 i vad den avsåge rörligt tillägg icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *Hansson* i Rubbestad, *Andersson* i Södergård och *Aqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen — — — övergång till krisadministration;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionen II:180 i vad den avsåge rörligt tillägg beymydiga Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring av de i löne-reglementen och andra lönebestämmelser meddelade föreskrifterna om beräkning av rörligt tillägg, att dylikt tillägg icke finge beräknas å högre lönebelopp än 600 kronor för månad under iakttagande på sätt reservanterna i sin motivering anført av att ordinarie befattnings- och beställningshavare icke — med inräknande av till dem utgående kristillägg — lede minskning i de löneförmåner, som kunde vara dem tillförsäkrade.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Hansson* i Rubbestad: Herr talman! Som jag och ett par andra ledamöter avgivit en reservation, ber jag att med några ord få motivera densamma. Såsom framgår av utskottets utlåtande erhålla statstjänstemännen rörligt tillägg å belopp ej överstigande 900 kronor per månad, och de erhålla detta tillägg efter högst 15 procent. Nu har man dessutom ett annat tillägg som kompensation för ökade levnadskostnader, nämligen kristillägget. Detta behandlas visserligen i nästkommande utskottsutlåtande, men som dessa två saker höra mycket intimt tillsammans, måste jag beröra bägge delarna.

För närvarande utgår kristillägg med 14 procent och rörligt tillägg med 15 procent, tillsammans alltså 29 procent. En tjänsteman, som är i den löneställningen, att han kan få räkna på hela det belopp som han enligt avlöningsreglementet har rätt till, får på detta sätt vid nuvarande indexläge 3,132 kronor i kompensation för ökade levnadskostnader, under det att en tjänsteman i de lägre graderna, t. ex. en i 5 löneklassen med en lön på 3,000 kronor, erhåller 870 kronor i kompensation för ökade levnadskostnader.

Man har ansett, att detta system är orättvist, då kristiden och de ökade levnadskostnaderna naturligtvis lika hårt trycka den lägre tjänstemannen som den högre. Man kan till och med säga, att den förre tryckes i högre grad, därför att den som har högre avlöning har lättare att bära de högre kostnaderna än den, som har en låg inkomst. Det har i anledning av detta väckts en motion, som går ut på, att maximeringen skall sänkas från 900 kronor. Jag och mina medreservanter ha yrkat på att denna maximering skulle fastställas till 600 kronor per månad. Utskottets majoritet har gått emot detta vårt förslag och därvid främst stött sig på den bestämmelse i avlöningsreglementet, som säger, att statstjänsteman är garanterad de belopp, som angivas i reglementet.

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)

Emellertid vill jag erinra om, att detta utskottets ståndpunktstagande torde vara felaktigt. Den paragraf, som stadgar detta, nämligen 66 § i avlöningsreglementet, säger, att tjänsteman icke får lida minskning i honom tillförsäkrade avlöningsförmåner. Vilka äro då de avlöningsförmåner, som här avses? Jo, om man sammanräknar det, blir det högst 1,620 kronor. Det är det allra högsta tillägg som en tjänsteman är tillförsäkrad. Det tillägg, som skulle bli följden, därest reservationen går igenom, blir icke *mindre* än 1,620 kronor utan väsentligt större: det skulle stanna på 2,088 kronor. Reservationen innebär alltså ingen som helst minskning i de förmåner, som äro tillförsäkrade tjänstemännen. Därför kan man ej göra gällande, att detta skulle bryta mot avlöningsreglementets bestämmelser.

Om emellertid levnadskostnaderna skulle sjunka, så att de gå ned till ett index motsvarande återigen 15 procents tillägg, då är det klart, att det blir förändrade förhållanden. Men den saken ha vi i reservationen förutsett och gärdat oss mot. Vi ha tydligt uttalat, att Kungl. Maj:t, som vi förutsätta skall vidtaga de ändringar i reglementet som behövas, skall tillse, att vid ett sjunkande indextal genom ändring av bestämmelserna tjänstemännen bibehållas vid den rätt, som förut är tillförsäkrad dem. Det är alltså en säkerhetspärr därvidlag.

Jag vill betona, att med det system, som man här har tänkt sig enligt utskottets linje, skulle man få olika former för detta tillägg. Det rörliga tillägget skulle utgå med 15 procent på 900 kronor. Kristillägget skulle utgå på 900 kronor med högst det procenttal, som kommer att fastställas före den 1 april 1943. Vilket tal detta blir vet man icke, då man ej känner, vilket index tal som då finnes. Men i alla händelser är det troligt, att det blir åtminstone 20 procent, som också då skulle räknas på 900 kronor.

Vi ha ansett, att det för enkelhetens skull skulle vara bäst med ett fixerat maximiunderlag. Detta borde sättas till 600 kronor. Ingen kan komma och göra gällande, att tjänstemännen vederfaras någon orätt genom detta. Jag vill också betona, att flertalet städer och de flesta landsting också gått in för att sätta ett maximiunderlag av 600 kronor.

När man ser på hur detta kommer att verka i statsfinansiellt hänseende, finner man att det rör sig om ganska betydande belopp. Ty de tjänstemän, som komma att inbegripas i detta, äro i stort sett alla läroverkslärare, bortåt 3,000 stycken, och dessutom åtskilliga andra. Jag vågar påstå, att man skulle genom en sådan åtgärd kunna spara 5—10 miljoner kronor per år. Då det gäller att vidtaga åtgärder för att hämma statsutgifterna, tror jag knappast, att man på något område kan göra detta med större rätt än just då det gäller dessa rörliga tillägg.

I anledning av detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av mig med flera vid detta utskottsutlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Dahl, *Pettersson* i Norregård, *Andersson* i Södergård, *Werner*, *Carlsson* i Bakeröd, *Gustafsson* i Lekåsa, *Pettersson* i Rosta, *Andersson* i Hedensbyn och *Hansson* i Skediga.

Herr förste vice talmannen, övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Åqvist**: Herr talman! Statens bestämmelser om lönetillägg under kristid till dess befattningshavare äro invecklade och svårbedömliga. Det finnes dels rörligt tillägg och dels kristillägg. Det rörliga tillägget ingår i avlöningsreglementet och anses ha en mera permanent karaktär, medan kristillägget står utanför avlöningsreglementet. Det synes ha varit möjligt för Kungl. Maj:t att förenkla detta redan vid förhandlingarna om tillägg för 1941 och i varje

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)
fall vid de förhandlingar, som nyligen slutfördes för 1942, på så sätt, att tilläggen slagits ihop.

Vad beträffar själva sakfrågan har jag i utskottet ansett, att det rörliga tillägget icke bör räknas på högre avlöningsbelopp än 600 kronor per månad, dock med iakttagande av att ordinarie befattningshavare icke lida minskning i de löneförmåner, som äro dem tillförsäkrade men vari dock bör inräknas till dem utgående kristillägg.

Jag har instämt i herr Hanssons i Rubbestad reservation vad gäller det rörliga tillägget men icke beträffande kristillägget, enär statsutskottet ju beträffande kristillägget i klämman begärt utredning angående ändrade grunder för kristilläggens bestämmande för tiden efter utgången av första kvartalet 1943 men icke gjort denna hemställan beträffande det rörliga tillägget. Och då jag anser, att det är befogat, att grunderna för utbetalandet av båda dessa tillägg upptagas i ett sammanhang, har jag instämt i den mening, vari uttalas att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändring av löneordning och lönebestämmelser, i vad det gäller det rörliga tillägget.

Det synes mig vara en mycket skäligen princip, om staten tillser, att befattningshavare med högre månadslöner icke få så stor lönekomensation, som nu utgår, nämligen på belopp upp till 900 kronor per månad. Vi måste dock betänka, att en löntagare med en inkomst på 10,800 kronor per år har helt andra möjligheter att anpassa sig efter de ökade levnadskostnaderna än en inkomsttagare med t. ex. 3,000 à 4,000 kronor per år. Den lägre inkomsttagaren måste i realiteten räkna med att hela hans lön åtgår till absolut nödvändiga levnadsomkostnader såsom mat, kläder och bostad, medan den högre inkomsttagaren med mer än 10,000 kronor om året använder en avsevärd del av lönen för en högre levnadsstandard än vad som är existensminimum.

Utskottet har ju också uttalat, att »man i fråga om komensation för av krisläget föranledd ökning i levnadskostnaderna har anledning taga hänsyn till graden av vederbörandes förmåga att bära ökningen genom sänkning av levnadsstandarden». Men samtidigt har utskottsmajoriteten icke ansett sig kunna draga konsekvenserna härav förrän efter den 1 april 1943 och ej heller beträffande det rörliga tillägget.

Vid en maximering av det rörliga tillägget vid 600 kronor per månad anser jag, att all skäligen hänsyn tagits till även de högre avlönade befattningshavarna, vilka efter nu utgående 29 % då skulle få ett högsta rörligt- och kristillägg på kronor 2,088 om året mot nu 3,132 kronor.

Visserligen kan det invändas, att industrien för sina tjänstemän rekommenderat att index utbetalas på högst 900 kronors månadsbelopp, men det är härvidlag endast fråga om en rekommendation, vilken — såvitt jag har mig bekant — icke kan följas av alla företag, utan varierande principer tillämpas härvidlag i stor utsträckning.

Slutligen vill jag även framhålla, att statstjänstemännen ju faktiskt erhålla en något större komensation för kristiden än det fria näringslivets personal. Medan personalen i enskild tjänst från den 1 maj får 19.2 % lönetillägg, erhålla statstjänstemännen 29 %. Därvid framhålles emellertid, att statstjänstemännens kristillägg beräknats på 1935 års lönenivå, medan det fria näringslivets personal får sitt indextillägg på 1938 års lönenivå.

I statistisk årsbok kan man emellertid utläsa, att genomsnittliga lönen per år för i enskild tjänst anställd förvaltningspersonal — cirka 125,000 anställda — har stigit med endast 5 % mellan 1935 och 1938. Statens befattningshavare synas alltså ha ernått en något högre grad av komensation för levnadskostnadsstegringen än det fria näringslivets personal.

Samtidigt vill jag ifrågasätta, om icke Kungl. Maj:t kunde överväga att för-

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)

enkla hela dyrtidstillägget för statens tjänstemän, så att det komme att mer överensstämma med de principer, som gälla för i enskild tjänst anställd personal. Därigenom bleve dyrtidstillägget mer begripligt för menige man.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid statsutskottets utlåtande av herr Hansson i Rubbestad m. fl.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! De två föregående talarna ha strävat efter att sammanföra den fråga, som behandlas i det nu föredragna statsutskottsutlåtandet, nr 66, med den fråga som behandlas i det efterföljande utlåtandet, nr 67. Jag vill emellertid fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet därpå, att dessa frågor äro helt artskilda, och man kan sålunda inte sammankoppla dem på det sätt, som hittills skett under överläggningen här. Det är visserligen sant, att det praktiska resultatet av riksdagens beslut beträffande båda dessa ärenden blir det, som de ärade talarna ha angivit, men man måste av formella skäl tillse, att den nu föreliggande frågan får behandlas ur sina formella synpunkter och utan att sammankopplas med den efterföljande.

Jag befinner mig här, herr talman, i en något ovanlig situation, i det att jag skall tala för en sak som rör statens högre tjänstemän. Jag har alltid annars, både under min tidigare riksdagsbana och i det praktiska livet, haft att företräda de lägre tjänstemännen och således inte brytt mig så mycket om vad resultatet blivit för de högre. Vad som är rätt enligt lag och författning skall ju emellertid gälla även för de högre tjänstemännen, och när jag har den uppfattningen att den ståndpunkt, som jag här biträtt i statsutskottet, står i överensstämmelse med dessa grundsatser, är det klart att jag måste tala även för en tjänstemannagrupp, med vilken jag inte anses ha särdeles mycket gemensamt.

Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på att vad som nu föredragits och vad som alltså behandlas i statsutskottets utlåtande nr 66 gäller en ändring i det år 1938 fastställda avlöningsreglementet för statens civila tjänstemän. Vi känna allesammans till, utan att jag här behöver läsa upp författningstexten, att det är gammal praxis i svensk statsförvaltning, att en ordinarie tjänsteman, vare sig det gäller en civil tjänsteman eller en militär tjänsteman, inte kan förflyttas från de förmåner, som det avlöningsreglemente innehåller, under vilket han lyder. Det är också uttryckligen sagt i promulgationsbestämmelserna till det avlöningsreglemente vi nu behandla, att tjänstemännen kunna få lov att vidkännas jämkningar i eller t. o. m. upphörandet av vissa bestämmelser i angivna paragrafer i reglementet, men bland dessa paragrafer finnas icke uppräknade §§ 29—31, som handla om rörligt tillägg. Dessa paragrafer stadfästa sålunda tjänstemännens rätt till rörligt tillägg såsom en integrerande del av själva avlöningen, och jag tycker att det är ägnat att förvåna, att en ledamot av denna kammare, som var med i den kommitté, vilken framlade det förslag till nytt avlöningsreglemente, som godkändes av riksdagen 1938, anser att man utan vidare kan sätta dessa bestämmelser ur kraft och resonerar på det sätt, som vi här nyss hörde — jag syftar på herr Hansson i Rubbestad.

Vilket beslut riksdagen här än må fatta, kan man inte frantaga de ordinarie tjänstemännen, civila och militära, rätten att åtnjuta rörligt tillägg med 15 %, därest index med 1935 som basår är 120 — det är ett faktum, som jag tycker att kammarens ledamöter böra uppmärksamma. Ett bifall till den reservation, som här föreligger, skulle i praktiken medföra, att samtliga de statens tjänstemän, som ha en månadsavlöning överstigande 600 kronor, komme

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)
att förklara sig vilja kvarstå på 1938 års avlöningsreglemente, och sålunda bleve riksdagens beslut i det avseendet utan all praktisk verkan för dem. Beslutet skulle således inte kunna tillämpas på andra än dem, som hädanefter tillträda en ordinarie befattning, liksom givetvis även på dem, som icke inneha ordinarie tjänst. Det förefaller därför, som om man, när man inte i praktiken kan uppnå det resultat, som reservanterna velat uppnå, borde kunna böja sig inför detta formella faktum och sålunda avstå från det yrkande, som på denna punkt gjorts.

Däremot vill jag redan nu erkänna, att när det gäller nästföljande statsutskottsutlåtande, alltså utlåtandet nr 67, har riksdagen formell rätt att fatta vilket beslut som helst, ty något kristillägg har ju icke garanterats statens tjänstemän, vare sig de ordinarie eller de icke ordinarie. På den punkten vill jag sålunda inte alls bestrida reservanternas formella rätt att ställa vilka yrkanden som helst.

Det är detta som gjort att statsutskottets majoritet i sitt utlåtande här har åberopat huvudsakligen det formella skälet, att »rörligt tillägg icke tillhör de förmåner, i vilka ordinarie tjänstemän och beställningshavare enligt vad därom är särskilt stadgat äro skyldiga att underkasta sig sådan minskning, och att ändringen alltså skulle kunna genomföras allenast beträffande den icke-ordinarie personalen samt personer, vilka efter ändringen utses på ordinarie befattningar och beställningar».

Nu vill reservanternas förste talesman, herr Hansson i Rubbestad, göra troligt, att utskottets ståndpunkt torde vara oriktig. Detta »torde» måste man givetvis sätta inom citationstecken, därför att utskottets ståndpunkt *är* riktig. Det kan icke bortresoneras, om man läser gällande författningar. Herr Hansson ville göra gällande att så länge man bara tillser, att tjänstemännen erhålla 15 % i rörligt tillägg under förutsättning att index är 120, har man inte åstadkommit någon minskning för dem, även om det sättes en maximigräns vid 600 kronor. Men denna fråga kan ju inte betraktas allenast med hänsyn till det indexläge, som nu råder, när index ligger vid 151 i stället för 120, ty avlöningsreglementet förutsätter ju att index ånyo kan gå ned. Om man sålunda här fastställer en maximigräns vid 600 kronor, men index går ned till låt oss säga 118, ha ju tjänstemännen efter avlöningsreglementets bestämmelser rätt till 15 % på upp till 900 kronor i månaden. Då säger herr Hansson, att om vi bara tillse, att vederbörande i det fallet få samma belopp som om man haft kvar en maximigräns vid 900 kronor, har man uppfyllt all rättfärdighet.

Jag förstår inte vart man vill komma med allt detta resonemang. Man kan ju inte heller vinna någon besparing, om index sjunker till låt mig säga 118 eller 116, 115, därest man vid sådant förhållande skall fasthålla vid rätten för tjänstemännen att åtnjuta rörligt tillägg som om maximigränsen fortfarande vore 900 kronor i månaden. Det skulle, såvitt jag förstår, bara medföra ett oändligt administrativt krångel, och huruvida riksdagen skall medverka till detta, överlåter jag åt var och en att själv bestämma.

Jag har sålunda den uppfattningen — och det är min huvudsakliga ståndpunkt i detta avseende — att eftersom tjänstemännen, därest man nu genomför den ändring som påyrkats i motionen och som sedan upptagits av reservanterna, komma att kvarstå på nu gällande avlöningsreglementes grund, i den mån de äro berörda av ändringen, finns det inte någon anledning att genomföra en sådan ändring.

Den siste ärade talaren, herr Äqvist, framhöll i slutet av sitt anförande, att enligt hans uppfattning vore grunderna för den statliga compensationen på grund av dyrtiden förmånligare än de, som tillämpades i enskild tjänst. Jag

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)

har inte möjlighet att här på rak arm bedöma den saken. Jag vill emellertid säga, att det bland statstjänarna råder en allmän uppfattning om att den kompensationsgrund, 50 % på 1935 års prisnivå, som genomförts för statens befattningshavare, är oförmånligare än den som gäller för industriens arbetare efter det s. k. ramavtalet, och då jag väl får förutsätta, att de i enskild tjänst anställda tjänstemännen inte ha sämre tillägg än ramavtalet ger, har jag litet svårt att nu förstå riktigheten av det påstående, som herr Åqvist gjorde. Jag tycker också att denna fråga inte spelar någon större roll i detta sammanhang. Den tillhör i synnerligen hög grad efterföljande betänkande om kristillägg och sålunda inte det här förevarande betänkandet.

Jag vill för övrigt säga, att nog skulle det vara ganska egendomligt, om riksdagen nu, sedan ett inte alltför stort antal år gått efter avlöningsreglementets fastställande — reglementet har nu gällt i tre år — vore beredd att utan vidare genomföra en så pass genomgripande ändring av detsamma som den som påyrkas i reservationen. Det skulle säkerligen av de berörda tjänstemännen mottagas med ganska blandade känslor, för att begagna ett milt ord.

Jag anser emellertid att vad som härvidlag måste vara avgörande för riksdagen är frågans rent formella sida, och då man med beaktande av den inte kan vinna något praktiskt resultat med det yrkande, som framföres i reservationen tycker jag att man utan några större meningsskiljaktigheter borde kunna samlas på den linje, som statsutskottets majoritet i detta ärende har enat sig om.

Jag ber sålunda, herr talman, att med vad jag anført få yrka bifall till statsutskottets hemställan i det nu föredragna utlåtandet.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion och anledningen därtill var, att man enligt min uppfattning med gällande bestämmelser för rörligt lönetillägg och kristillägg, kommer upp till alltför stora lönetillägg. Vid en lön på 10,800 kronor blir ju tillägget större än den inkomst, som miljoner människor i Sverige ha att leva på. Vi ha t. ex. 1,175,000 människor, som skola leva på en inkomst av mellan 1 och 2 tusen kronor. När jag under motionstiden gjorde mina beräkningar, utgjorde dessa tillägg tillsammans 27 %, men nu ha de ju ytterligare höjts och kommit upp till 29 %, och då blir skillnaden ju ändå större.

Då frågar man: vad är meningen med rörligt tillägg och kristillägg? Jo, att ge kompensation för dyrtiden. När så många andra lagändringar och författningsändringar i senare tid beslutats på grund av krisen, kunde väl ändå statsmakterna vartefter vidtagna ändring även på detta område.

Den siste ärade talaren tyckte, att det skulle vara väldigt besvärligt för de högre statstjänarna att kanske få en liten åtstramning på denna punkt. Så ömsint får man väl inte vara om en liten grupp, när miljoner människor annars få känna av de förhållanden, som nu råda, och försöka kämpa sig igenom krisen. Och dessa högre tjänstemän skulle ju även enligt reservanternas förslag få så pass stort kristillägg, att de få full kompensation.

Jag tycker också, att när man börjar följa statens åtgärder vad det gäller löner, man finner att vi hålla på att komma in i en ordning, som man åtminstone inte under nuvarande maktpolitiska förhållanden skulle ha väntat sig. Det betalas t. ex. ut krislöner på 36,000 kronor, 24,600 kronor, 32,100 kronor och 30,800 kronor per år. När jag, som är jordbrukare, sett sådana löner, har jag gjort den reflexionen att den, som har en sådan lön faktiskt åter upp ett ordentligt bondehemman om året. Att betala sådana löner är att gå litet för långt. Tänk på de små äggproducenterna, som nödgats vidtaga så stora in-

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)
skränkningar. De få inga löne- eller kristillägg. De skola existera på en produktion, som är långt ifrån ekonomisk, de fortsätta i alla fall med att försöka upprätthålla den. Det kan då tyckas, att man skall vara bra hård till sinnet eller också lite för mycket konservativ, om man icke anser sig kunna rucka på de stora löneförmåner, som de högre tjänstemännen i det svenska samhället fått de senare åren. De gamla orden om jämlikhet och broderskap äro så grundligt bortsopade i det svenska samhället, att det icke finns något kvar av dem.

När jag första gången läste om detta var jag absolut emot att bevilja sådana löne- och kristillägg och jag vill också i fortsättningen hålla på min ståndpunkt i denna sak. Jag skall emellertid inte yrka på bifall till min motion, som ju går ännu längre än reservationen. Jag anser, att kristillägg icke bör utgå på högre lön än 5,500 kronor, vilket gör ett kristillägg enligt nuvarande grunder av 1,485 kronor. Det skulle väl räcka till. Många få ju leva på mycket mindre.

Jag skall, som sagt, icke göra något yrkande om bifall till min motion, utan ber att få yrka bifall till reservationen. Jag anser för övrigt, att man är mycket generös mot vederbörande löntagare, om man går med på den. Det vore skäl att skära ned dessa tillägg väsentligt mera, men i nuvarande läge nöjer jag mig med att, som sagt, yrka bifall till reservationen.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Herr Eriksson i Stockholm kritiserade att herr Åqvist och jag talade om både kristillägg, som behandlas i nästa utskottsutlåtande, och om detta rörliga tillägg. Jag förstår mycket väl, att herr Eriksson i Stockholm vill att dessa båda saker skiljas åt. Anser man icke att dessa tillägg, det rörliga tillägget och kristillägget, stå i ett visst samband med varandra på grund av utvecklingen, då är det klart att hans ståndpunkt, att man icke har rätt att rucka på lönerglementet, är riktig.

Det är fullt riktigt, att det rörliga tillägget nu är garanterat till en gräns av 15 procent på löner upp till 900 kronor i månaden. Herr Eriksson i Stockholm uttalade sin förundran över att riksdagen nu skulle söka rucka på de bestämmelser i avlöningshänseende, som fastställdes av riksdagen 1938. Härtill vill jag säga, att hans förundran borde kommit tidigare, ty vi ha redan börjat ändra på reglementet genom att införa dessa kristillägg. Tjänstemännen voro icke tillförsäkrade kristillägg utan endast rörliga tillägg till en gräns av 15 procent. Men nu har man gått in för en ändring, och infört ett kristillägg, som avser detsamma som de rörliga tilläggen, nämligen en kompensation för de ökade levnadskostnaderna. Därför måste dessa tillägg ses i ett sammanhang, ty som vi skrivit i reservationen, ju högre procenttalet blir, desto orimligare framträder det, att tjänstemännen få räkna tillägg på så stor del av lönen som 900 kronor i månaden. Detta gäller, som jag nämnde tjänstemän i högre löneläge, som således med båda tilläggen få 3,132 kronor i lönetillskott, under det att en tjänsteman med 3,000 i årslön endast får 870 kronor i lönetillskott. Detta innebär en orimlighet. När vi gått in för att kompensera de ökade levnadskostnaderna på detta sätt, är det klart, att man har fullkomligt rätt att skära ned den gräns, som man förut satt under helt andra förutsättningar. Det är de ändrade förutsättningar, som här föreligga, som göra, att jag nu icke behöver använda ordet »torde» om förutsättningarna. Det är ett absolut fel att hålla fast vid de gamla bestämmelserna. Man har icke med hänsyn till avlöningsreglementets bestämmelser någon skyldighet att hålla sig kvar på den linjen. Det är mycket mera riktigt att gå in för den ståndpunkt jag här har hävdad.

Herr Eriksson i Stockholm yttrade, att om riksdagen icke tar denna änd-

Ändring av 58 § civila avlöningsreglementet m. m. (Forts.)

ring av avlöningsreglementet, ha tjänstemännen rätt att stå kvar på det gamla avlöningsreglementet. Ja, helt naturligt ha de det. Men jag vill se den tjänsteman, som står kvar på det gamla reglementet, som tillförsäkrar honom högst 1,620 kronor i tillägg, om riksdagen, därest reservanternas förslag följes, tillförsäkrar honom ett lönetillägg på 2,088 kronor. Han tar naturligtvis i stället de bättre förmåner, som vi vilja tillförsäkra honom. Han behöver ej heller riskera att få någon minskning i sina löneförmåner, ty vi ha bestämt sagt ifrån i reservationen, att det skall tillses, att vederbörande vid sjunkande levnads-kostnader i varje fall tillförsäkras de löneförmåner, vartill han är berättigad enligt det nu gällande avlöningsreglementet. Någon risk för en försämring i lönehänseende mot förut finnes således icke.

Med detta ber jag jag få vidhålla yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Möjligen anse kammarens ledamöter, att det är onödigt, att jag återigen uppträder i detta ärende, men jag vill endast giva en replik till herr Hansson i Rubbestad i anledning av vad han sist yttrade.

Eftersom det är fråga om att åtnjuta avlöning enligt tvenne olika författningar, som icke i och för sig varit sammankopplade, är det ganska självfallet, att de tjänstemän, som, låt mig säga ha mellan 600 och 900 kronor i månaden i lön, stå kvar på det gamla avlöningsreglementet, enligt vilket de åtnjuta rörligt tillägg med 15 procent, och därutöver erhålla kristillägg, som enligt den författning herr Hansson i Rubbestad vill genomföra, maximerar det belopp, på vilket tillägg skall utgå, till 600 kronor. Det behöver icke spillas några ord om den saken. Jag vill endast slå fast i protokollet, att nu har herr Hansson i Rubbestad tagit bort ordet »torde» i sitt förra anförande. Därmed har han bevisat, att han glömt bort vad han lärt, när han var lönereglerare i stort inom svenska statsförvaltningen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hansson i Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 37 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Grunder för
kristillägg åt
statliga befatt-
ningshavare
m. fl.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 97 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 februari 1942, föreslagit riksdagen dels besluta, att kristillägg skulle utgå under tiden från och med andra kvartalet 1942 till och med första kvartalet 1943 enligt av departementschefen angivna grunder, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

I en inom andra kammaren av herr *K. E. Hansson* i Skediga väckt motion (II: 180) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att rörligt löne-tillägg och kristillägg icke finge utgå å högre belopp på lön än 5,500 kronor.

Vidare hade i en, likaledes inom andra kammaren, av herr *Mårtensson m. fl.* väckt motion (II: 268) hemställts, dels att de kristillägg överstigande 12 procent, som eventuellt komme att utgå från den 1 april 1942, endast finge utgå å en högsta månadslön av 600 kronor, dels ock att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en omarbetning av grunderna för kristilläggen snarast måtte företagas.

Nämnda motioner hade utskottet behandlat i samband med Kungl. Maj:ts förenämnda förslag, motionen II: 180 dock allenast i vad densamma avsåge kristillägg.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att kristillägg skulle utgå under tiden från och med andra kvartalet 1942 till och med första kvartalet 1943 enligt i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 februari 1942 angivna grunder,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet;

II. att riksdagen måtte, med anledning av motionerna II: 180 och II: 268, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande ändrade grunder för kristilläggens bestämmande för tiden efter utgången av första kvartalet 1943;

III. att motionerna II: 180 och II: 268 — motionen II: 180 i vad den avsåge kristillägg — i de delar de icke behandlats under II. här ovan, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Utskottet hade i början av sin motivering gjort följande uttalande:

»Kungl. Maj:ts förslag överensstämmer med en vid förhandlingar med statstjänstemännens organisationer om kristilläggens utformning träffad överenskommelse, vilken avser en tid av ett år, räknat från den 1 april 1942.»

Reservation hade avgivits

1) av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Andersson* i Södergård, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna II: 180 och II: 268

a) besluta, att kristillägg skulle utgå under tiden från och med andra kvartalet 1942 till och med första kvartalet 1943 enligt i reservationens motivering ävensom i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 februari 1942 angivna grunder,

b) bemyndiga — — i ämnet;

II. att motionerna II: 180 och II: 268 — motionen II: 180 i vad den av-

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)
såge kristillägg — i de delar de icke behandlats under I. här ovan, icke måtte vinna riksdagens bifall.

2) av herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Ward*, *Persson* i Falla och *Staxäng*, vilka ansett, att orden »träffad överenskommelse, vilken» i ovan återgivna del av utskottets motivering bort utbytas mot orden »åstadkommet samförstånd, vilket».

3) av herr *Persson* i Tidaholm, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! I detta utlåtande kommer just frågan om kristillägget, som i viss mån debatterades under det föregående utlåtandets behandling. Jag har även här en reservation, som åsyftar detsamma som reservationen i det förra utlåtandet, nämligen att det skall vara en maximering, så att detta tillägg skall utgå på lön av högst 600 kronor per månad.

Utskottet har gått in för att kristillägget skall utgå på en lön av högst 900 kronor per månad intill den 1 april 1943 men har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förnyad prövning efter vilka grunder detta tillägg därefter skall utgå. Jag har den uppfattningen, att ju längre man håller kvar vid detta gamla system med kristillägg på löner upp till 900 kronor per månad, ju större bli orättvisorna i förhållandet mellan högre och lägre tjänstemän.

Som jag framhöll vid ett föregående uttalande, ha kristilläggen vid nuvarande indexläge ökat för de högre tjänstemännen till 3,132 kronor, under det att motsvarande tillägg för tjänstemän med 3,000 kronors årslön utgör bara 870 kronor. Det har alltså blivit en ökad spänning mellan lönerna på ungefär 2,260 kronor mot vad som ursprungligen var avsett. Ju längre detta system fortsätter, ju större blir denna orättvisa mellan de högre och lägre tjänstemännen. Går man ut ifrån att indextalet, som för närvarande är 151, vid kvartalsskiftet, låt mig säga i januari nästa år, kommer upp till 160, äro tjänstemännen tillförsäkrade ett kristillägg av 20 procent och rörligt tillägg med 15 procent, tillsammans således 35 procent. Då blir skillnaden, som åstadkommes av kristillägget och det rörliga tillägget mellan de lägre och högre tjänstemännen, vilken nu är ungefär 2,300 kronor, ökad till ungefär 3,000 kronor. Det torde icke vara rättvist att på detta sätt gynna de högre. Man bör vidtaga sådana åtgärder, att litet mera rättvisa blir skipad.

Jag förstår, att utskottet egentligen gått på denna linje därför att man har vetskap om att det pågått förhandlingar mellan regeringen och tjänstemännen. Det förslag, som är framlagt av Kungl. Maj:t, är ju ett resultat av dessa förhandlingar. Mot detta vill jag erinra, att riksdagen två gånger tidigare uttalat sig i denna sak. I ett utlåtande år 1940, nr 71, uttalade sålunda statsutskottet tydligt, att det funne den kompensationsgrad, som för närvarande utgår för de högre tjänstemännen, oberättigad, och hemställde, att rättelse borde ske. Vid riksdagen 1941 gjorde statsutskottet i dess utlåtande nr 250 ett liknande uttalande, att man förutsatte att vid de förhandlingar, som skulle upptagas mellan regering och tjänstemännens representanter, regeringen skulle försöka komma fram till ett förhållande, som skapade större rättvisa. Riksdagen har alltså två gånger skrivit i denna sak, men Kungl. Maj:t har ändå icke vidtagit några åtgärder i saken. Under sådana omständigheter och för att riksdagen skall kunna hävda sig, anser jag, att det är på sin plats, att riksdagen säger något så när rent ut, att man finner det oriktigt att längre stå kvar vid detta system och att det är på tiden att nu rätta till denna sak. Det är därför

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)
denna reservation föreligger om fastställande av maximiunderlaget till 600 kronor i stället för till 900 kronor.

Jag ber att med detta kort och gott få yrka bifall till reservationen.

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Jag är i likhet med den föregående ärade talaren icke tillfredsställd med den överenskommelse, som ävägbringats mellan finansministern och statstjänarna.

Herr J. W. Mårtensson och undertecknad m. fl. väckte, då vi fingo denna proposition på riksdagens bord, en motion i vilken vi föreslå dels att kristillägget skall begränsas till en månadslön av 600 kronor, dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en omarbetning av grunderna för kristilläggen snarast företages. Vi ha i så måtto blivit bönhörda av utskottet, att den sista punkten av vårt yrkande förordats i det nu föreliggande betänkandet. Däremot har man icke gått oss tillmötes beträffande den första punkten. Jag har varit med inom den avdelning av statsutskottet, som behandlat denna fråga, och jag framställde redan vid första behandlingen av frågan ett yrkande om bifall till motionen i dess helhet. Emellertid visade det sig vid den fortsatta behandlingen av detta ärende, att propositionen var ett resultat av en överenskommelse mellan finansministern och statstjänarna. Såsom gammal fackföreningsman måste jag säga, att jag har stor respekt för ingångna överenskommelser, och jag nöjde mig därför med att gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Kristilläggen tillkommo ju i syfte att underlätta besvärligheterna för de löneanställda. Men man sade redan från början ifrån att de kristillägg, som både näringslivet och det allmänna skulle betala, icke kunde till fyllest kompensera hela levnadskostnadsökningen. Man underströk, att i det tillstånd, som samhället för närvarande befinner sig, också de anställda måste bära en del av bördorna. För detta har ivrigt propagerats och jag tror det kan sägas, att man på arbetarehåll lyssnat till dessa paroller. Man har därför förklarat sig villig att bära sin del av de besvärligheter, som kristiden fört med sig i släp-tåg. Det vore emellertid orimligt, om detta kristillägg till sin tekniska utformning skulle få sådana konsekvenser, att en del människor, låt vara ett fåtal, få kompensation för fördyrade levnadskostnader med ett belopp av över 3,000 kronor, ett belopp som vida överstiger vad den övervägande delen av det svenska folket har i helårsinkomst. Vi tala gärna och ofta om, att det gäller i den allvarliga tid, i vilken vi leva, att bära varandras bördor. Jag tror, som jag förut sagt, att man på arbetarsidan har varit villig att lyssna till dessa paroller men jag röjer ingen hemlighet, om jag nu ger uttryck åt den uppfattningen, att man inom arbetarleden för närvarande börjar bli betänksam, därest det allmänna skall föra en sådan politik, att vissa grupper i samhället få en större kompensation för den rådande kristiden än vad dessa människor ha i hel årsinkomst. Det går inte att på det sättet stärka den inre sammanhållningen, och det är därför säkerligen klokt att lägga lönepolitiken på ett sådant sätt, att de som ha den största motståndskraften också få bära de största bördorna. Det är därför angeläget att finansministern förbereder sig på att taga hänsyn till vad som rör sig på djupet i det här fallet och vid de förhandlingar, som komma att föras vid ett kommande tillfälle tar hänsyn till dessa uppfattningar.

Herr talman! Jag har icke något yrkande, men jag har velat giva denna korta deklaration.

Herr *Jonsson* i Eskilstuna instämde häruti.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Sedan första kammaren utan votering antagit utskottets förslag, skall jag fatta mig ganska kort i denna fråga.

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Jag vill då i anslutning till vad jag förut anförde säga, att jag anser riksdagen beträffande detta ärende har full rätt att fatta vilket beslut som helst, ty i detta avseende stöter man inte på de formella hinder som man gjorde i det förut föredagna ärendet.

När den avdelning av statsutskottet, som jag tillhör, och sedermera statsutskottets majoritet godtagit det förslag, som nu förelägges kamrarna, så har man ju, som också framgår av vad som redan sagts i denna debatt, därmed godkänt det resultat, som framkommit ur de långvariga förhandlingar, som pågått mellan statstjänstemännens organisationer och finansministern, och det är ju närmast det som också återkommer i motiveringen. Vi ha ansett, att när den tidsperiod, som förslaget avser, är tilländagången, så vill riksdagen göra en opinion för den ändring, som föreslagits i motioner, nämligen om sänkning av den högsta gränsen för kristilläggens beräkning. Skillnaden mellan reservanterna och utskottet i denna fråga är sålunda den, att reservanterna önska att deras ståndpunkt skall vinna beaktande redan från och med ingången av denna månad, alltså från den 1 april 1942, medan utskottet föreslår skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag i denna riktning först efter utgången av den tid, för vilken vi nu skola besluta, alltså efter utgången av mars månad 1943. Jag erkänner som sagt, att man i detta avseende kan diskutera för eller emot. Jag vill inte alls gå in på något resonemang på den punkten. Det rör sig huvudsakligen om sådana tjänstemannagrupper, som jag allmänt inte anses representera, och det torde därför ankomma på någon av deras representanter att närmare ingå i polemik, huruvida den maximigräns, som för närvarande är satt, är för hög eller icke. Jag böjer mig i det avseendet för vad som sagts i utskottsutlåtandet.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att det föreligger ytterligare en reservation, som betecknas med nr 2) i utskottets utlåtande, och jag vill säga ett par ord också beträffande den. Det är närmast en tvist om ord, hur man skall uttrycka den faktiska överenskommelse, som träffats mellan statstjänstorganisationerna och finansministern, när det skall översättas till riksdagsspråk. På den punkten har ju departementschefen varit mycket försiktig. Han har ju betecknat det såsom resultatet av de förhandlingar, som förts. Vi hade i avdelningen tvenne gånger använt formuleringen »träffad överenskommelse» utan att vi därmed avsett att lägga in någon annan betydelse än vad finansministern har avsett med sitt uttryckssätt: resultatet av förhandlingarna. Emellertid blev det ju tvist om detta i utskottet, och utskottet beslöt stryka ordalydelsen på ett ställe, men den stod kvar på ett annat ställe, och det är det som orsakat denna reservation av fyra utskottsledamöter. För egen del vill jag säga, att jag inte tillmäter dessa två ord alltför avgörande betydelse. Riksdagen har ju redan 1937 fastställt en lag om förhandlingsrätt för statstjänstemän. I första paragrafen i denna lag heter det: »Statens tjänstemän äga rätt att beträffande de i § 4 nämnda frågor förhandla med vederbörande myndighet, dock utan att inskränkning därigenom göres i myndigheten tillkommande beslutanderätt.»

Alltså, man förhandlar och kommer till ett resultat. Om man sedan kallar det för resultat eller överenskommelse spelar i detta avseende inte någon som helst roll, ty det är uttryckligen sagt i lagen, att denna förhandlingsmöjlighet icke medför någon som helst inskränkning i myndigheten tillkommande beslutanderätt. Riksdagens beslutanderätt trädes sålunda inte på något sätt för när, vare sig man skriver »resultat», »åstadkommet samförstånd» eller »träffad överenskommelse». Det är således helt enkelt en tvist om ord, och jag tycker vi kunna överlåta åt kommande forskare att se, med vilken noggrannhet riksdagen 1942 under rådande krisförhållanden granskar stora, viktiga och betydelsefulla formuleringar i utskottens utlåtanden.

Grunder för kristillägg åt stalliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Jag yrkar, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr **Brandt**: Herr talman! Jag begärde närmast ordet i den här frågan för att andraga några siffror ifrån diskussionen just på denna punkt av familjebeskattningsutredningen. Innan jag emellertid kommer in på det vill jag anföra några allmänna synpunkter.

Jag skulle helt kunna instämma med herr Persson i Tidaholm. När Sveriges arbetare accepterade det s. k. ramavtalet, som ju innebar en halv kompensation för dyrtiden, så skedde det i medvetande av det fullt riktiga och självklara faktum, att det för arbetarna liksom för alla andra samhällssolidariska medborgare borde vara fullkomligt uteslutet att man skulle kunna bevara levnadsstandard, när varorna minska dels genom handelsavspärrningen, dels genom att stora delar av produktionen omläggas till krigsproduktion, och dels genom att tiotusentals av våra unga arbetare ryckts ifrån det produktiva livet och ställts att vaka över våra gränser. Därtill kommer att vår försvarsberedskap medför att statens utgifter tredubblats och att man under sista uppgörelsen också hade att räkna med att man hade haft två års missväxt. Jag tror man utan överdrift och från fackföreningshåll utan självförhävelse kan säga, att det ekonomiska förnuftet och det demokratiskt lugna sättet att ta på tingen, den enighet och den solidaritet, som präglar Sveriges arbetare i dag, är en av nationens största tillgångar i denna hemsökelsens tid. Detta vitsordades också av statsministern på landsorganisationens kongress, när han icke såsom partiordförande utan som samlingsregeringens representant yttrade bland annat: »Regeringen har i fackföreningsrörelsen ett av sina värdefullaste stöd för sin strävan att lotsa landet genom svårigheterna, för vakthållningen kring vårt lands fred och frihet och för bemödandet att trygga folkförsörjningen samt förhindra ödesdigra rubbningar i det ekonomiska livet.» Och han fortsatte: »Den goda samhällsanda, den allmänna solidaritet, som visats av den organiserade arbetarklassen, kan tjäna som mönster för andra samhällsgrupper.»

Jag tror det kan vara ganska nödvändigt att detta kommer in i riksdagens protokoll. Det är ett erkännande, som icke bara är ett konstaterande av fakta, utan det är ett erkännande som förpliktar såväl arbetarna i fortsättningen som statsmakterna. Men det var icke endast arbetarnas medvetande om de ekonomiska sammanhangen utan också om deras centrala ställning i nationen liv i dag, som kom dem att acceptera ramavtalet. Man hade nämligen anledning att räkna med att statsmakterna skulle tillgodose deras krav på att man genom effektiv priskontroll, genom ransonering av livsviktiga varor och genom skatte- och socialpolitiken skulle tillse att rättvisa skapades i fråga om bördornas fördelning efter den princip, som jag vill minnas finansminister Wigforss en gång har skisserat, nämligen att de sämst ställda få den högsta, de närmast den mindre och de bäst ställda den minsta compensationen, ja, att de sistnämnda till och med få *bidraga* av sitt överflöd och sitt välstånd för att hjälpa de sämre ställda. Herr talman! Detta måste i dagens läge vara en riktig och sund princip, och utvecklingen har också i viss mån åtminstone gått i den riktningen. Det har bland annat landsorganisationens utredning om krisbördornas fördelning visat. Men det är å andra sidan ingen svårare konst att peka på grupper i samhället, på vilka man av någon anledning icke har tillämpat dessa principer. Jag vill här närmast i förbigående peka på compensationen till jordbruket, framför allt då till de bäst ställda jordbrukarna och särskilt till betodlarna, och jag instämmer till fullo i herr Hanssons i Rubbestad yttrande vad det gäller de högre statstjänstemännen. Vi äro fullt överens på den punkten, men jag gjorde under hans yttrande den reflexionen, varför han inte gör någon

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

som helst anmärkning mot sina egna, som ha fått en kanske lika hög kompensation som de högre statstjänstemännen och mera än vad det egentligen borde vara rättvisa i.

Professor Ohlin föranleddes att skriva i Stockholms-Tidningen häromdagen om betodlarnas kompensation, »att det synes vara uppenbart, att om staten vid upprepade tillfällen tillämpar andra principer vid uppgörelserna med jordbruket än dem som gälla för andra näringsgrenar, så kunna i längden kraven från dessa på likartad behandling icke tillbakavisas». Jag vill säga för min del, att det är synpunkter, som man helt kan understryka, och det är synpunkter, som ständigt framhållas för oss inom fackföreningsrörelsen av arbetarna. Det är detta som egentligen skapat oro och missnöje bland arbetarna, och det vore mot bakgrunden av vad jag förut sagt om den samhällsanda, som finns, och om den samhällssolidaritet, som man där räknar med, till obotlig skada om bland arbetarna den uppfattningen allt mer skulle utbredas, att statsmakterna varken ha vilja eller förmåga att bemästra just dessa problem om krisbördornas rättvisa fördelning.

Vad denna självklara fråga beträffar kan man med bästa vilja i världen icke förena åtgärderna från statsmakternas sida med de wigforsska principer, som jag tidigare nämnt, men jag förstår å andra sidan orsakerna därtill. Här tar man ju icke någon som helst hänsyn till behov eller vederbörandes förmåga att själv bära de ökade levnadskostnaderna. Ramavtalet innebär ju som bekant en åtminstone tämligen likartad förhöjning, oavsett vilken timförtjänst man har, om man bortser från kvinnor och minderåriga samt olika närings- och arbetsområden. Även där det finns någon differens är den av ganska ringa betydelse. Men uppgörelsen när det gäller statstjänarna präglas icke i något avseende av den solidariska lönepolitik, som åtminstone ramavtalet innebär. Tvärt om har ju, såsom tidigare framhållits av de flesta talarna, en statstjänsteman med en årsinkomst på 10,000 kronor fått en kompensation av 3,132 kronor per år, medan den som har 3,000 kronor erhållit 870 kronor, d. v. s. löneklyftan har ytterligare vidgats, såsom motionärerna anført. Jag vill ju säga, att här kan man knappast tala om att man »bär varandras bördor», och hur »orimligt», för att använda reservanternas uttryck, detta system är framgår av en utredning, som vi gjort inom familjebeskattningskommittén på den här punkten för att utreda, hur dyrtidstidskompensation och skatteuttryck verkat för olika löntagare. Man utgick vid denna utredning från civila avlöningsreglementet jämte tilläggsförfattningar beträffande statstjänare och för övriga efter det s. k. ramavtalet, och vidare räknade man med statlig inkomst- och förmögenhetsskatt på 150 procent, med värnskatt för budgetåret 1941, med pensionsavgift samt kommunalskatt, d. v. s. utskylder på 11:52, och för utgångsläget juli 1939 utgick man från samma skatter som då voro gällande. Om jag tar en familj — jag måste tyvärr här använda mig av en familj med tre barn — i lägsta dyrortsgrupp, t. ex. en pappersbruksarbetare, som den 1 juli 1939 hade 2,600 kronor om året, så har han till den 1 juli 1941 erhållit 330 kronor i kompensation, d. v. s. han har då en lön på 2,930 kronor. Samtidigt har han fått en skatteökning från 148 kronor 1939 till 206 kronor den 1 juli 1941 eller en skatteökning på 58 kronor. Denne pappersbruksarbetare erhåller alltså, när den ökade skatten är betald, 270 kronor i runt tal i merinkomst. Om jag sedan tar en förste expeditionsvakt har han 2,900 kronor och får en ökning till 3,360 kronor under samma tid eller en ökning på 460 kronor, men hans skatteökning uppgår till i runt tal 90 kronor. Denne expeditionsvakt har alltså erhållit 350 kronor utöver vad han fått i skatteökning. En adjunkt, som den 1 juli 1939 hade en inkomst av 7,150 kronor, har den 1 juli 1941 erhållit 1,150 kronor i kompensation. Han har under samma tid erhållit 454 kronor i

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)
skatteökning, vilket gör att när han betalt skatteökningen, har han ändå 700 kronor över för att kompensera dyrtiden. För en byråchef är löneökningen under denna tid 1,730 kronor och skatteökningen 890 kronor. Överskottet blir här 840 kronor, när han betalt den ökade skattebördan. Ett kansliråd i högsta löneklassen och dyrortsklassen, alltså 5:e, har fått en löneökning på 1,840 kronor men en skatteökning på 967 kronor eller i runt tal 870 kronor över när han betalt skatteökningen. Jag skall avstå från att andraga ytterligare siffror.

Vad visar denna utredning? Det är uppenbart, att differensen är avgjort mycket större nu än dessa siffror visa. Det har redan här av flera talare yttrats, att det kan förekomma ända upp till över 3,000 kronor i kompensation, medan jag rört mig med 1,840 kronor på två år. Differensen är följaktligen mycket större nu. Och vad visar denna utredning oss? Jo, här ha statsmakterna — det ha vi ansett vara alldeles riktigt — infört en progressiv beskattning, varigenom man lagt högre skatt på de högre inkomsttagarna, därför att de skola bära bördorna i högre utsträckning än vad andra göra. Här har — bildligt talat — staten visserligen tagit av dessa högre statstjänstemän en ganska hög skatt med ena handen, men med andra handen har man givit dem så pass hög kompensation, att den väl räckt till skatteökningen och ändå blivit 2—3 gånger så mycket över vad den lägste tjänstemannen eller arbetaren har fått.

Det är ju, herr talman, anledning att med hänsyn till dessa siffror instämma med reservanterna, när de säga att detta är ett orimligt system, och jag förutsätter också att det snarast bör ändras. Det tycks ju nu också vara utskottets mening, eftersom utskottet föreslår en utredning. Här har herr Hansson i Rubbestad sagt, att det har man föreslagit tidigare. Det är sant, men jag har inte funnit, att det har varit i klämman så uppenbart som den här gången. Med hänsyn tagen därtill, att utskottet här faktiskt säger, att det förutsätter att det skall bli en utredning för att nå en sådan ändring, att hänsyn tages till graden av vederbörandes förmåga att bära en ökning av levnadskostnaderna genom sänkning av levnadsstandarden, med hänsyn därtill anser jag att jag kan vara nöjd med utskottets uttalande. Jag gör detta så mycket mera som jag liksom herr Persson i Tidaholm har respekt för överenskommelser, och de synpunkter, som utskottet har framhållit, sammanfalla ju helt med min uppfattning.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till utskottets förslag, och jag hoppas i likhet med herr Persson i Tidaholm att finansministern vid kommande överläggningar i den här frågan verkligen tar hänsyn till hur man ser saken på arbetarhåll och att man får en rättelse till stånd.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Alfredshem.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Den av herr Jonsson i Eskilstuna m. fl. avgivna reservationen, vilken jag ber att med några ord få beröra, kan tyckas icke ha så stor betydelse. Bakom den ligger emellertid en mycket viktig princip. När det i utskottsutlåtandet heter, att Kungl. Maj:ts förslag överensstämmer med en vid förhandlingar med statstjänstemännens organisationer om kristilläggens utformning träffad överenskommelse, kan detta icke vara riktigt. Ty hade det slutits avtal eller träffats överenskommelse, funnes icke riksdagens fria prövningsrätt i frågan kvar, och då skulle riksdagen icke ha med saken att skaffa. Men nu är riksdagens beslutanderätt i frågor av denna karaktär en realitet, som är förankrad i grundlagen. Regeringens funktion i dylika ting är att bereda frågorna och avlåta förslag till riksdagen, som sedan har att pröva och besluta. Föreliggande ärende har förberetts bl. a. på det sättet, att i enlighet med 1937 års förhandlingsordning för statstjänstemän förhand-

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

lingar förts mellan representanter för statstjänstemännens organisationer och regeringen. Därvid har samförstånd uppnåtts om hur kristilläggen böra utgå. Denna samförståndslinje har Kungl. Maj:t genom proposition föreslagit riksdagen att följa. Men den är ingen mellan regeringen och vederbörande statstjänstemän slutet överenskommelse utan endast ett konstaterande av överensstämmelse i ståndpunkt. Därpå har regeringen framlagt förslag till riksdagen, som haft och har obeskuren rätt att på sätt den finner riktigt besluta i frågan.

Sedan är det en annan sak, att den linje, om vilken sålunda samförstånd uppnåtts, av praktiska hänsyn icke bör utan mycket starka skäl förkastas. Sådana skäl synas mig icke föreligga i detta fall, och jag har också i sak anslutit mig till utskottets förslag. Men jag anser, att de i grundlagen uppdragna gränserna mellan första och andra statsmaktens verksamhetsområde, mellan regeringens och riksdagens befogenheter, icke böra utsuddas genom ett oklart och vilseledande skrivsätt i utskottsutlåtanden eller på annat sätt. Att hålla dessa gränslinjer klara och otvetydiga synes mig vara särskilt angeläget icke minst i denna tid, då omständigheterna göra, att dessa gränser ofta hota att överbyggas och bortskymas.

Utskottets skrivsätt försvaras av herr Eriksson i Stockholm med hänvisning till 1937 års förhandlingsordning för statstjänstemännen, enligt vilken förhandlingar förts i det ärende vi nu debattera. Jag måste då säga den ärade talaren, att förhandlingsordningen är utformad med sikte på att ifrågakommande förhandlingar icke skola resultera i överenskommelser, som föregripa statsmakternas fria prövningsrätt. Att den utformades på det sättet var ingen slump, utan det skedde efter moget övervägande. När vederbörande departementschef sedermera framlade förslaget till riksdagens prövning, gjorde han ingen ändring i detta avseende i utredningens förslag, och riksdagen hade icke heller någon erinran att göra. Då emellertid nu herr Eriksson bygger sitt resonemang på denna förhandlingsordning, skulle jag vilja be honom verkligen skaffa fram förhandlingsordningens tillblivelsedokument — det är ganska enkelt, då förslaget finns bland 1936 års utredningar — och taga reda på både förslaget paragrafer och motiveringen för dem. Då skall han finna, att hans argumentering bygger på ett misstag. Eftersom frågor av denna art lära bli ofta återkommande i riksdagen och på statsutskottets tredje avdelning, kan det vara både lämpligt och nyttigt, att avdelningens ordförande gör sig väl förtrogen med denna ordning, som är stadfäst och gällande vid förhandlingar mellan statstjänstemännens organisationer och resp. myndigheter.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få beträffande motiveringen yrka bifall till den av herr Jonsson i Eskilstuna m. fl. avgivna reservationen. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Eriksson i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det förefaller mig, som om herr Perssons i Falla rekommendation till mig, att jag skulle skaffa fram lagen om förhandlingsordning och de handlingar, som föregingo dess tillkomst, vore ganska onödig. Jag tillät mig att i mitt anförande läsa upp ur denna lag den punkt, som garanterar statsmakternas otvetydiga rätt att utan intrång på grund av förutvarande förhandlingar själva fatta beslut. Jag talade om rätten att förhandla och citerade sedan raden: »dock utan att inskränkning därigenom göres i myndigheten tillkommande beslutanderätt». Jag menar sålunda, att statsmakternas och myndigheternas beslutanderätt är ograverad, och därför framhöll jag i mitt anförande, att det icke är av någon betydelse, hur man i de enstaka fallen kan formulera en eller annan mening. Riksdagens beslutanderätt i det förvarande ärendet beröres icke på något sätt av ordvalet i motiveringen.

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Det är ju klart, att systemet med procentuella tillägg såsom kompensation för dyrtiden leder till orättvisor. Det är kanske nödvändigt att följa detta system till en viss gräns, men resultatet blir obestriddigen, att klyftan mellan de olika löneklasserna ökas undan för undan allteftersom index stiger. Jag tror därför, att det ur ren rättvisesynpunkt är befogat, att man försöker att en liten smula rätta till vad som håller på att ske. Jag ansåg mig emellertid icke i föregående ärende kunna rösta för den där föreliggande reservationen. Vad som sagts i fråga om de statliga löneförfattningarnas bindande kraft tror jag att man måste böja sig för. Då det gäller kristilläggen, föreligger emellertid intet formellt hinder att hävda den ståndpunkt, som man anser vara den riktigaste ur rättvisesynpunkt. Nu har visserligen utskottet här föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken möjligen resulterar i någon rättelse efter den 1 april 1943. Vi veta ju icke, vad skrivelsen kan leda till, men möjligheten till ändring står dock öppen. Emellertid äro krigsåren långa och innehållsrika. Det händer åtskilligt för varje år, och det som i detta fall troligen sker är, att index stiger och att därmed kristilläggen ökas ytterligare. Det är alltid svårare att plocka ifrån en människa vad hon en gång har fått än att på ett tidigare stadium försöka moderera utvecklingen. Jag tycker därför för min del, att det kunde finnas tillräckliga skäl för att nu bifalla den första reservationen. Det har anmärkts, att det träffats en överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och vederbörande tjänstemannagrupper eller att det i varje fall förts förhandlingar, som ha lett till ett samförstånd i fråga om ståndpunkten. Ett par talare i debatten, nämligen herr Persson i Tidaholm och herr Brandt, anförde mycket starka argument till förmån för reservationen, men när de sedan kommo fram till att ställa ett yrkande, föllo de ifrån och rekommenderade i stället utskottets förslag. Utskottets talesman försäkrade, att riksdagens beslutanderätt icke på något sätt föregripits av de förda förhandlingarna. Det förmodar jag är riktigt, men i fall man gör som herrar Brandt och Persson i Tidaholm och mycket starkt motiverar en ståndpunkt men sedan röstar för en annan med hänvisning till de förda förhandlingarna, är man obestriddigen med om att grundlägga en praxis, som faktiskt avhänder kammaren den fria beslutanderätten. Jag tror icke, att detta är lyckligt. Då är det bättre, att man låter motivering och ståndpunkt höra samman. Jag kommer därför för min del att rösta både för den första och den andra reservationen.

Fröken **Nygren**: Herr talman! De jämförelsesiffror, som här åberopats för att visa orättvisan, när det gäller tjänstemän i högre och lägre grader, äro bestickande, och den utredning, som herr Brandt anförde, gav en ännu klarare belysning åt de orättvisa förhållandena. Jag vill understryka, att det måste vara oerhört svårt för en familj av den nämnda kategorien att klara de stegrade levnadskostnaderna med en så låg kompensation, som man nu giver dem. Men jag tycker, att det vore oriktigt att i denna diskussion helt och hållet underlåta att påpeka, att det för samtliga dock gäller, att man får endast 50 % kompensation för de ökade levnadskostnaderna. Ju högre kostnaderna stiga, desto lägre blir lönen med hänsyn till utgångsläget. Det rörliga tillägg, som tillförsäkrats tjänstemännen enligt 1938 års avlöningsreglemente, skulle ju vara 75 % för ökade levnadskostnader upp till ett indextal av 120, men sedan har man fått lov att pruta ned kompensationen till 50 % med den motiveringen, att man genom detta tillvägagångssätt skulle motverka inflation och att man under nu rådande förhållanden måste åstadkomma en lägre lev-

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

nadsstandard. Allt detta är ju rätt och riktigt. Men det är anmärkningsvärt, att kravet på att man skall strypa till möjligheterna till kompensation med särskilt stor kraft kommer från den samhällsgrupp, som lyckats skaffa sig den bästa kompensationen, en kompensation på upp till 100 % i allmänhet. Det vore mera sympatiskt, om representanterna för denna grupp, när de talade om svårigheterna för de lägre tjänstemännen, också ville föreslå, att man skulle ge högre kompensation åt de lägst avlönade. Eller får man möjligen utgå ifrån, att herr Hansson i Rubbestad och hans meningsfränder skulle vara beredda på att härefter också strida för att bönderna avstå från ytterligare kompensation? Jag kan icke underlåta att fråga, hur det skulle ställa sig, om man föresloge, att storgodsägarna, de som ha de bästa skördarna och de största inkomsterna, skulle nöja sig med mindre kompensation än småbrukarna. Jag har intet förslag i den riktningen, men jag tycker, att man vill göra det tankeexperimentet.

Jag vill i likhet med många föregående talare yrka bifall till utskottets utlåtande. Däri yrkar man ju på en utredning, huru man skall kunna rättvisare tillgodose de lägre befattningshavarna för ökade levnadskostnader. Jag tror, att det under rådande förhållanden kan vara alldeles tillräckligt med detta. Jag yrkar, som sagt, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Vi hörde här, hur herr Eriksson i Stockholm, herr Brandt och även herr Persson i Tidaholm motiverade sin ståndpunkt med hänvisning till att ett avtal var träffat och ansågo, att man därför icke borde göra någon ändring. Herr Svensson i Ljungskile poängterade klart och tydligt, hur haltande ett sådant resonemang är, och jag kan i den saken för att icke göra mig skyldig till upprepning kort och gott instämma med honom.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av herr Brandts uttalande angående kompensationen till jordbrukarna. Nu sist var också fröken Nygren inne på den saken. Jag vill då säga, att jordbrukarna icke alls fått mera kompensation än övriga grupper i landet. Min erfarenhet är den, att flertalet bönder och småbrukare ha fått en betydligt sämre kompensation än tjänstemännen. Vi känna till, att jordbruksregleringen är fastställd inom en viss ram, där hänsyn tages till omkostnader, arbetslöner och dylikt. Det är klart, att de större jordbrukare, som ha mycket att sälja, få en betydande kompensation, större än den de haft tidigare, men detta i sin tur återverkar så, att eftersom kostnadsramen skall hållas, blir det betydligt mindre för det stora antalet mindre jordbrukare. Det är därför enligt min mening på det sättet, att jordbrukarna icke alls ha blivit kompenserade i samma utsträckning som andra. Jag skulle vilja hemställa till alla dem, som föra detta tal — och det är icke sällan man finner det både i tidningsuttalanden och på annat håll — att de litet klarare preciserade sitt påstående. Det går icke att bara framhäva, att inkomsterna för jordbrukare ökats så eller så mycket. Det faktiska läget är ett helt annat. Inkomsterna för jordbrukare ha icke ökats så mycket som de stegrade levnadskostnaderna gjort för flertalet jordbrukare och småbrukare. De äro därför mycket sämre ställda än statstjänstemännen.

Vad nu kompensationen för statstjänstemännen beträffar, så veta vi ju, att kompensationsgraden är 50 %. Men när man ser efter, hur socialstyrelsen gör sina beräkningar av indexläget, kan man fråga sig, om det verkligen är rätta siffror, som komma fram. I socialstyrelsens sista Meddelande, där resultatet efter den 1 april tillkännagavs, hette det bl. a., att man hade räknat skatteposten på en inkomst av 5,000 kronor. Den hushållsbudget, som av Kungl. Maj:t fastställts, räknar med en inkomst av 3,400 kronor. Det blir ju stor

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)
skillnad, om man räknar skatteposten på det belopp, som ligger till grund för levnadskostnadsprissättningen, 3,400 kronor, eller med en inkomst av 5,000 kronor. Det är klart, att i det senare fallet kommer man fram till en kostnadsökning, som är betydligt större. Ser man vidare på socialstyrelsens indexsiffror, finner man, att under tiden mars 1941—mars i år mjölkpriset sjunkit med 3 %. Där har det icke blivit någon inkomstökning för jordbrukarna utan en sänkning. Går man till brödet, som ju också är en av de produkter, som jordbrukarna framställa, och en viktig faktor för varje hushåll, ser man även där, att det blivit en sänkning. Priset på sötlimpa har sjunkit med 8 % i förhållande till priset i mars 1941, och i fråga om vetebrödet föreligger en sänkning med 17 procent.

Av det material, som socialstyrelsen räknar med, kan man vidare se, att priset på äpplen stigit med icke mindre än 65 procent. Det är väl antagligt att så är fallet, men vi få dock komma ihåg, att det icke finns så värst många hushåll här i landet, som ha råd att leva på äpplen. Men med denna indexberäkning kommer ifrågavarande prisstegring även den, som icke äter äpplen, tillgodo.

På samma sätt förhåller det sig i flera andra hänseenden med denna indexberäkning. I en sådan där normalfamilj har man sålunda rätt att vartannat år köpa en ny överrock. Om nu priset på en överrock stiger från ett år till ett annat med 100 kronor, skall vederbörande få 50 procent därav i kompensation, en kompensation som han får vare sig han köper någon överrock eller icke.

På grund av de många faktorer, som man sålunda har att taga hänsyn till vid denna indexberäkning, vågar jag påstå, att en sådan här normalfamilj får sina ökade utgifter täckta i flertalet fall med mer än 50 procent. Därför vill jag också göra gällande, att den kompensation, som kommer jordbrukarna till del, icke är större än den, som tjänstemännen kunna räkna sig tillgodo.

Herr **Persson** i Tidaholm, som på begäran erhöi ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Till den föregående ärade talaren skulle jag bara vilja säga, att den som något deltagit i taxeringsarbetet har en erfarenhet på detta område, som icke till fullo överensstämmer med den ärade talarens. Jag har ju helt naturligt icke några siffror tillgängliga, men min erfarenhet säger mig, att herr **Hansson** i Rubbestad i detta fall har alldeles fel.

Beträffande för övrigt hans tal om, att vissa livsmedel sjunkit i pris, så vill jag erinra om, att han i det avseendet glömt en sak, nämligen de subventioner, som staten ger jordbruket på olika områden.

Härefter anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skulle helt och oreserverat ha kunnat instämma i större delen av vad herr **Persson** i Falla i sitt anförande gav uttryck åt, då jag nämligen i sak hyser samma uppfattning som han. Men nu var det tyvärr så att herr **Persson** i Falla i slutet av sitt anförande riktade en onödig polemik mot tredje avdelningens ordförande, vilken polemik innebar en missaktning gentemot herr **Eriksson** i Stockholm, som jag för min del icke finner befogad. Jag tror nämligen, att om det finns någon här i kammaren, som kan sägas känna till såväl förhandlingsordningens tillkomst som dess innehåll, så är det nog tredje avdelningens ordförande.

Själv instämde jag med herr **Persson** i Tidaholm, som ju emellertid slutade sitt anförande utan något yrkande eller i vart fall utan något yrkande

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

om bifall till reservationen. Man har här anmärkt, att slutet av hans anförande icke logiskt sammanföll med anförandet såsom sådant. Ja, den saken förstår jag ju mycket väl. Herr Persson i Tidaholm representerar nämligen en uppfattning, som finns på organiserat arbetarhåll. Man vill där icke gärna desavouera sina underhandlare. Skall man sålunda i ett fackförbund behandla ett avgörande, som förbundets förtroendemän i en lönetvist träffat, så kan det ju väl hända att man ogillar själva resultatet av förhandlingarna, men att man av lojalitetshänsyn icke vill desavouera sina förtroendemän utan nöjer sig med att uttrycka en förhoppning om, att dessa skola sköta saken bättre en annan gång. Det är detta betraktelsesätt som herr Persson i Tidaholm lagt på behandlingen av denna fråga, och det är detta som gör att han icke kommit till samma resultat som herr Hansson i Rubbestad.

För egen del fäster jag liksom herr Persson i Falla — och jag förutsätter också våra medreservanter — det allra största avseende vid att andra kammaren biträder den reservation, som vi tillåtit oss foga vid utskottets utlåtande, ty denna reservation innebär ett sätt att markera, vilket vi tro är behövt, att ett avtal mellan regeringen och statstjänarna icke under några omständigheter kan få betraktas såsom någonting definitivt och tryggt och för riksdagen under alla omständigheter bindande.

Häruti instämde herr *Ward*.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Den reprimand, som herr Jonsson i Eskilstuna ville ge mig, var ganska obefogad. Mitt yttrande nyss innebar nämligen icke på något sätt någon missaktning gentemot herr Eriksson i Stockholm såsom tredje avdelningens ordförande, ty när jag hänvisade honom till att göra sig närmare bekant med de dokument, som förelågo från förhandlingsordningens tillkomst, så förutsatte jag endast, att motiveringen för denna förhandlingsordning icke är välbekant för så många och icke heller välbekant för herr Eriksson i Stockholm. Det är väl knappast någon som är angelägen om att sitta och läsa en sådan här utredning utan att vara tvungen därtill. Jag förutsatte således att herr Eriksson i Stockholm icke läst denna utredning, men detta uttalande innebar icke någon missaktning gentemot honom utan var helt grundad på allmänt kända rådande förhållanden.

I övrigt ha ju herr Jonsson i Eskilstuna och jag fullständigt sammanfallande uppfattning i frågan och befinna oss på samma linje.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Med anledning av herr Perssons i Tidaholm yttrande om hans erfarenhet från taxeringsarbetet, med vilket han väl antagligen ville göra gällande, att jordbrukarnas inkomster visa ganska stor ökning, vill jag bara erinra om, att dessa jordbrukarnas ökade inkomster helt säkert äro beroende på de realisationer, som jordbrukarna på grund av de klena skörderesultaten i allt större utsträckning måst göra, och på den tvångsavverkning av skog, som blivit dem ålagd att utföra.

Då man här i fråga om denna indexberäkning särskilt vänder sig mot jordbrukarna vill jag nämna, att lantbruksförbundet helt nyligen låtit verkställa en utredning om relationerna mellan denna höjning av levnadskostnaderna med 45 procent och vad jordbrukarna få av denna höjning. Undersökningen visade, att jordbrukarna få endast 7 à 8 procent av dessa 45. Hela denna ökning av levnadskostnaderna kommer sålunda icke jordbrukarna till del, utan det är väsentligen andra faktorer, som medverkat till denna stegring av levnadskostnaderna.

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Till herr Hansson i Rubbestad vill jag bara säga ett par ord om hur man på visst håll ser på frågan om sin deklarationsplikt och sin skattskyldighet till samhället.

I mitt hemlän, Skaraborgs län, hölls förra lördagen ett möte, besökt av jordbrukare från hela länets R. L. F.-föreningar. Vid detta möte förekom en fråga, som rörde deklarationskontrollen genom föreningarna. Jag skall be att få citera en passus i ortspressen, som förekommer i det avseendet. Det heter: »Skövde ortsförbund anförde, att de ekonomiska föreningarna kontrollerade lantbrukarnas deklarationsuppgifter men att motsvarande system icke användes mot privata företagare, varför föreningsbönderna sattes under skarpare kontroll än andra. På styrelsens förslag beslöts att kraftigt uttala sig här emot och låta detta uttalande komma till länsstyrelsens kännedom.»

Aldrig har jag sett, att exempelvis en fackförening protesterat mot att dess medlemmars deklARATIONER kontrolleras genom av arbetsgivarna lämnade uppgifter. Det är skillnad på samhällsanda inom olika samhällsgrupper!

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Så vitt jag rätt fattade det uttalande, som denna lantbrukssammanslutning gjort, gick detsamma ut på en kritik av det förhållandet att vissa jordbrukare kontrolleras genom sina föreningar, under det att andra kategorier skulle slippa kontroll. Jag tycker, att om det skall vara kontroll på det ena området, så skall det vara kontroll även på det andra, och jag anser därför att uttalandet i fråga är alldeles riktigt.

Härpå anförde:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag har blivit förekommen av herr Hansson i Rubbestad på denna punkt.

Det är emellertid en allmän erfarenhet från taxeringsarbetet, att uppgifter rörande jordbrukarnas inkomster kunna införskaffas från våra ekonomiska föreningar, av vilka de också beredvilligt lämnas, men att man icke kan få kontroll på de jordbrukare, som icke leverera till vederbörande ekonomiska förening. Jag anser sålunda, att den resolution, som fattades vid ifrågavarande möte i Skara, innebär en önskan att nödig kontroll måste åstadkommas även å de fristående uppköpare, som köpa av jordbrukarna, så att man kan få till stånd ett rättvist beskattningsresultat.

Jag tror sålunda, att herr Persson i Tidaholm missuppfattat denna framställning.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Med anledning av vad herr Persson i Tidaholm nyss nämnde skulle jag bara vilja göra en liten erinran mot formuleringen i slutet av hans anförande, där han talade om skillnaden mellan olika samhällsgrupper. R. L. F. är ingen samhällsgrupp och bör icke jämföras med Sveriges jordbrukarklass.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag hade tänkt säga precis detsamma som herr Svensson i Ljungskile sade, och jag har ingenting att tillägga.

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag skall icke säga något om den allra sista replikväxlingen, men jag vill yttra några ord om vad herr Persson i Tidaholm nämnde i sitt första inlägg i denna debatt, fastän det kanske ligger rätt mycket vid sidan om det utlåtande av statsutskottet, som egentligen här skulle debatteras.

Så vitt jag fattade herr Persson i Tidaholm rätt menade han, att de jordbruks-

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

deklarationer, som nu behandlas av taxeringsnämnderna, på sina håll visa goda resultat. Herr Hansson i Rubbestad har för sin del framhållit, att det härvidlag sannolikt är fråga om inkomst genom nödtvungen försäljning av djur och skog, vilket egentligen icke är att betrakta såsom inkomst utan som en kapitalrealisation. Jag har icke hört herr Persson i Tidaholm invända någonting gentemot detta, fastän det väl var huvudsaken i herr Hanssons i Rubbestad anförande.

Vid sidan härav skulle jag emellertid be att få fästa uppmärksamheten på en sak. Lantbrukaren sliter sina byggnader och sina maskiner även i nuvarande tid. Han får emellertid icke uppta denna slitning av byggnader till dess fulla värde såsom utgift i sin deklaration, och slitning av maskiner får han icke alls uppta såsom utgift, utan dessa saker får han uppföra såsom avgående poster, byggnadsreparationer endast i den mån byggnaderna repareras och underhåll av maskiner endast i den mån nya maskiner anskaffas i stället för gamla. Sådana utgifter gör lantbrukaren i nuvarande läge av mycket naturliga skäl i mycket mindre grad än under normala tider. Härav kommer det sig att jordbruksbilagans utgiftssida icke alls ger ett affärsmässigt uttryck för jordbrukarens utgifter. Detta beror på kommunalskattelagens egendomliga föreskrifter om deklaration av inkomst av jordbruksfastighet. En rörelseidkare däremot får deklarerera mera affärsmässigt. När det nu blir normala tider igen, kommer detta att leda därhän att jordbrukarnas deklarationer komma att förete ökning på utgiftssidan, beroende på avdrag för då utförda, tidigare eftersatta reparationer av byggnader och för inköp av maskiner, och jordbruket kommer därigenom att visa sämre resultat än som motsvarar jordbrukets verkliga ställning, rent affärsmässigt sett.

Vid bedömandet av taxeringsresultatet få vi icke glömma bort sådana där egendomligheter i fråga om redovisningen av jordbrukets inkomster, en sak, som jag i detta sammanhang, herr talman, velat erinra om.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav först bekräftande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Hansson i Rubbestad och Andersson i Södergård avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Hansson i Rubbestad och Andersson i Södergård avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hansson i Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 122 ja och 49 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 15.

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Härefter framställde herr förste vice talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som innefattades i den av herr Jonsson i Eskilstuna m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med den senare propositionen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till ny posthusbyggnad i Borås m. m.; och

nr 69, i anledning av väckt motion om taxorna på månadsbiljetter inom statens järnvägars lokaltrafik;

bankoutskottets memorial, nr 29, angående användande av riksbankens vinst för år 1941 m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 15.

Viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr Eriksson i Sandby: Herr talman! Jag ber att till andra lagutskottet få framföra mitt eget och min medmotionärs tack för utskottets välvilliga och positiva inställning till vår motion. Man kan naturligtvis här säga, att detta icke är någon stor fråga, och att den icke har någon överväldigande räckvidd, men, herr talman, jag vill säga, att den saknar ingalunda betydelse eller aktualitet för dem, som det här gäller, även om de äro få. Detta torde också framgå av de många positiva yttranden, som avgivits över motionen. Herr talman, jag kan dock inte underlåta att beklaga den oförklarligt negativa inställning svenska lantarbetsgivareföreningen har intagit just i denna fråga. Under senare år ha svenska lantarbetareförbundet och lantarbetsgivareföreningen som likaberättigade parter mötts vid förhandlingsbordet eller annorstädes, och de ha alltid försökt objektivt och i samförstånd lösa alla förekommande problem. Det har ju med anledning därav funnits anledning tro, att denna småskurenhet och denna trångsynthet, när det gäller att medverka till visserligen små men dock reformer och framsteg för motparten, skulle tillhöra det förflutna, och att man inte längre skulle med ljus och lykta söka att leta efter argument för att hindra genomförandet av just sådana här små reformer varom här är fråga, detta så mycket mer som svenska arbetsgivareföreningen för sin del intagit en mycket positiv inställning till arbetarskyddet överhuvud taget.

Jag har, herr talman, endast velat anföra dessa synpunkter, och det återstår nu att hoppas, att utredningen kommer i gång och även kommer att leda till

Viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. (Forts.)
positivt resultat. Jag ber med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Surahammar.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad och förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln, dels ock i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 6 mars 1942 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 109, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga väckt motion, nr 272, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ifrågavarande förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln »träder i kraft då normalare tidsförhållanden inträda och att Kungl. Maj:t därom må förordna».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

B. att motionen II: 272 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Hansson* i Skediga: Herr talman! Jag har i detta ärende väckt en motion, däri jag hemställt, att denna lag icke skulle träda i kraft, förrän Kungl. Maj:t därom må förordna. Orsaken till att jag formulerat mitt yrkan-

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

de i motionen på detta sätt, är, att man på landsbygden på grund av de senaste två årens dåliga skördar och den oerhört stora nedslaktning, som ägt rum inom vissa områden, anser, att om man skulle gå in för en lagstiftning med sådana skärpta bestämmelser, som här är fråga om, skulle detta leda till motsatt resultat mot vad som med lagstiftningen avses. Därtill kommer, att i trakter med gles bebyggelse, där gårdarna äro avsidet belägna, blir det givetvis mycket besvärligt att följa bestämmelserna i denna lag, varför lagöverträdelser kunna befaras. I sådana trakter kommer kanske en del att försöka använda sig av tjurar, som icke äro kontrollerade, eller också uppföder man egna och klena tjurar, varvid risk för inavel kan uppstå.

Om man ser på utvecklingen inom ladugårdsskötseln under de senare åren, skall man finna, att utvecklingen på detta område har gått i en sådan riktning, att det enligt min mening icke kan vara av behovet påkallat att nu genomföra denna lagstiftning. År 1913 var t. ex. den invägda mjölmängden i hela landet 1,316,000,000 kg, 1928 1,780,000,000 och 1939 3,158,000,000 kg. År 1940 erhöles i medeltal från varje ko 2,531 liter, vilket som genomsnitt betraktat icke är dåligt. Hela antalet kor i landet var 1919 1,607,000 och 1940 1,868,000. Det visar, att om normala förhållanden äro rådande, så går utvecklingen i riktning mot en bättre djurstam och ett ökat antal kor. Om vi sedan se på den ekonomiska sidan av detta, kunna vi bara följa de senaste årens tjurauktioner, där exempelvis i år i vissa fall betalats 12,000 å 13,000 kronor för en tjur; medelpriset är dock 3,000 å 4,000 kronor för tjurar av prima beskaffenhet och godkända. Jag tvivlar på att de mindre jordbrukarna skola på något sätt kunna åstadkomma något sådant. Nu säger man ju, att de få taga lån, och att de på den vägen skola kunna få bidrag till att skaffa sig tjurar, som äro godkända.

Jag tror, att den myckna kontroll, som lägges på jordbruksnäringen, undan för undan kommer att leda till motsatta resultat mot vad som avses. Min motion går ju ut på att Kungl. Maj:t icke skulle överlåta lagens ikraftträdande till hushållningssällskapen. Jag tänkte, att sedan vi fått mera normala förhållanden, skulle Kungl. Maj:t själv låta lagen träda i kraft. Då skulle det åtminstone icke behöva bli någon överbelastning för dessa mindre jordbrukare. Nu säger utskottet här, att det förutsätter att icke hushållningssällskapet skall tillgripa dessa åtgärder gentemot en minoritet eller en stark minoritet. Det veta vi nog litet grand, hur det går till i bygden. Där sitta de små jordbrukarna ute i skogsbygderna och kanske sällan komma med och få göra sina synpunkter hörda. De få denna svårighet som ett påbröd, trots de stora svårigheter de tidigare ha att kämpa med. Jag anser, att en lagstiftning på detta område, när kreatursbesättningarna äro svältfödda, är olämplig. Jag såg för icke så länge sedan en tidning ifrån Dalsland. Det var en veterinär, som sade, att djuren voro i allt annat än, kan man säga, normalt tillstånd. De voro avmagrade och i mycket dåligt skick. Man behöver nog icke gå till Dalsland för att finna, att ett sådant uttalande är riktigt, utan det kunna vi nog finna litet varstans i landet, där man fått fodra djuren med granris och tallris och björkris, vilket skett på många håll. Man tycker, att när jordbruket kämpar med svårigheter att kunna hålla djuren vid liv, tills det blir möjligt att släppa ut dem på bete om sommaren, så kunde man vänta med lagen — och icke sätta den i kraft 1 juli 1942 som nu är avsett. Därför skulle jag helst ansett, att lagen skulle fått anstå, men om den i alla fall skall antagas i dag, bör det enligt min mening lämnas i Kungl. Maj:ts hand att bestämma om tiden för dess ikraftträdande.

Sedan vill jag ännu en gång påtala tendensen att klavbinda jordbruksnäringen med alla möjliga lagbestämmelser. Den olyckliga följden av detta blir,

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

att landsbygden i fortsättningen kommer att avfolkas mer och mer. Jordbruket har varit en fri näring tidigare, men nu är den det motsatta. Jag skulle vilja se, hur man skulle reagera, om industrien skulle dragas in under lagbestämmelser om på vad sätt den skulle driva sin verksamhet. Nej, där har man sin frihet och får utveckla sin näring på det sätt ledningarna finna vara bäst. Jag tror, att om man följer statistiken för jordbruket en smula, skall man finna, att det gått framåt oerhört både beträffande den vegetabiliska och den animala produktionen. Därför tycker man, att det kunde vara onödigt att mitt under brinnande krigstid lämna åt hushållningssällskapen att bestämma över jordbrukarna. I stället borde Kungl. Maj:t själv förbehålla sig bestämmanderätten beträffande ikraftträdandet av denna förordning och sätta den i kraft, då det är lämpligt. Jag förstår å andra sidan att för dem, som ha avelsdjursbesättningar och kanske på detta sätt komma att lyckas få sälja litet mer avelsdjur, blir det kanske en lukrativ affär. För de större jordbrukarna tror jag att det inte betyder så mycket. I den föregående debatten sades det, att jordbrukarna ha stora svårigheter. De ha det även i detta fall, och de komma även i detta fall att få draga det kortaste strået.

Jag får yrka bifall till min motion, vari hemställes, att det lämnas i Kungl. Maj:ts hand att besluta om dagen, då denna lag skall träda i kraft.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Herr Hansson i Skediga uppehöll sig uteslutande vid frågan om tiden för den nu ifrågasatta lagens ikraftträdande, men han gjorde därutöver några påståenden, som jag med ett par ord skall be att få bemöta.

Då herr Hansson talar om, att jordbruket är en fri näring, och herr Hansson själv tycks vara en viss fribytarnatur, så skall jag be att få erinra herr Hansson om att om inte såväl jordbrukets inkoppling i ekonomiska organisationer som statens stöd åt jordbruket hade ägt rum under de tider, då jordbrukskrisen som värst satte in här i landet, hade den gamla svenska friheten för bondeklassen blivit inskränkt till att i många fall rent av svälta ihjäl. Under sådana förhållanden tror jag icke, att man bör vara alltför högljudd eller anlägga djupa brösttoner när man talar om värdet av den fria näringen.

Herr Hansson uppehöll sig som sagt uteslutande vid tiden för lagens ikraftträdande. Han hade för övrigt egentligen ingenting att invända mot den förordning, som här av utskottet föreslås till godkännande. Herr Hansson vill, att bestämmelsen icke skall träda i kraft, förrän lugnare tider inträda. Jag ber att få understryka, att utskottet har för sin del i viss mån delat herr Hanssons uppfattning, nämligen i så måtto, att även utskottet anser, att en viss försiktighet bör råda, när dessa bestämmelser beslutas. Jag vet inte, om herr Hansson förbisett, att denna lag icke kommer att träda i kraft omedelbart. Det förflyter två år från det att ett hushållningssällskap begär förordningens fastställande tills den träder i kraft. Alltså, om bestämmelserna träda i kraft författningsenligt den 1 juli 1942, så kan man ju räkna med att det tager åtminstone ett halvår, innan något hushållningssällskap blir färdigt att gå in till Kungl. Maj:t med ansökan härom. Under allra lyckligaste omständigheter skulle följaktligen denna lag icke i något hushållningssällskaps område kunna tillämpas förrän tidigast den 1 januari 1945. Det är alltså en avsevärd tidrymd som förlöper innan dess, och man har ju anledning i dag att åtminstone hoppas, att de där magra djuren, som herr Hansson i Skediga talade om, vid denna tidpunkt skola befinna sig vid ett något bättre hull.

Då herr Hansson säger att han reagerar mot att andra människor skola få bestämma över jordbrukarna, ligger det kanske en smula överdrift i det på-

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

stående. Ty innan dessa bestämmelser utfärdas måste hushållningssällskapen tillstyrka desamma och ingå till Konungen med framställning i saken. Hur förhåller det sig då med hushållningssällskapens sammansättning? Vi få väl säga, att de undantagslöst till 90 å 95 procent utgöras av lantbrukare. Följaktligen äro inte lantbrukarnas möjligheter att i detta sammanhang göra sin röst hörd och sitt inflytande gällande på något sätt försvårade.

Herr talman, jag ber att med det nu anförda få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Utskottets vice ordförande påpekade att jordbrukarna äro anslutna till organisationerna. Jag drog i mitt anförande upp en jämförelse med industrien, och hoppas att det inte är obekant att även industrien har sina organisationer. Det är inte på den punkten jag har reagerat mot detta förslag utan på grund av att jag anser, att man i nuvarande läge, när svårigheterna äro så pass hopade beträffande möjligheterna att föda fram djur på ett någorlunda dragligt sätt — trots den stora realisation som förekommit — hade kunnat låta anstå med att föreslå detta förfarande till dess normalare tider inträtt.

Nu säger utskottets vice ordförande att först 1945 kan det bli fråga om att dessa föreskrifter skola träda i tillämpning. Jag frågar: hur kunna vi veta hurudant läget är 1945? Kanske vi då ha svårare tider än vi nu ha. Med hänsyn härtill anser jag för min del, att det inte borde ha överlämnats till några hushållningssällskap att bestämma om lagens tillämpning, utan att Kungl. Maj:t bör kunna fatta beslut om lagens ikraftträdande vid den tidpunkt, då förhållandena inom landet och världen i övrigt äro så pass lugna, att man kan möta de kostnader som följa med detta förslag.

Sedan sade herr Andersson i Löbbo, att jag var en fribytarnatur. Det kan ju hända att jag är, men jag vill å andra sidan understryka att vad jag särskilt vänder mig mot är att man ständigt och jämt skall lagstifta emot jordbruket. Detta har inte bara skett en gång utan det har rått en tendens i den riktningen hela tiden. Jag vill vidare särskilt poängtera vad jag framhöll i mitt förra anförande, att den utveckling, som skett på ladugårdsskötselns område, borde åtminstone vara ett tillräckligt bevis för att det nu inte är någon brådska med att genomföra dessa åtgärder. Jag vill dessutom meddela, att jag har den uppfattningen, att det arbete som utföres inom våra jordbrukarorganisationer till vilka jag till alla delar anslutit mig och där jag själv medverkar har för oss jordbrukare varit till mycken hjälp och till hela jordbrukets fromma. I detta avseende vill jag inte ha någon pålastning att jag är en fribytare, men jag är fribytare såtillvida, att jag anser, att jordbruket inte skall belastas med lagar som för småbrukarna medföra mycket stort men och stora besvärligheter. Den trakt jag är ifrån har en mycket glest bebyggd skogsbygd, där man har 2 eller 3 kor på en del smågårdar. Jag förstår inte hur jordbrukarna där skola kunna reda sig efter en sådan lags ikraftträdande. Antingen få de bli lagbrytare eller också föda upp egna tjurar. Någon tredje möjlighet gives icke, såvida man inte från lagens tillämplighetsområde skulle skilja ifrån enskilda gårdar. Men det skulle i så fall bli en konstig förordning, som då skulle träda i kraft.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag vill endast erinra om att denna proposition tillkommit på grund av framställning från jordbrukarna själva. Det är hushållningssällskapens ombud, där alla hushållningssällskap äro representerade, som uppdragit åt en

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

(Forts.)

kommitté att utarbeta förslag till bestämmelse på detta område — som kammarens ledamöter ha bemärkt omfattar förslaget tre alternativ — och sedan hemställt om åtgärder i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag. Det är alltså på grundval av denna framställning som den föreliggande propositionen framlagts.

Jag tror att det är framsynt av hushållningssällskapens ombud att de lagt fram detta förslag och att de vilja försöka få det realiserat. Det förhåller sig så, som utskottets vice ordförande sade, att även om riksdagen nu beslutar denna lagstiftning, kan den först efter en viss tid komma i tillämpning. Vidare ha inga andra befogenheter lagts i hushållningssällskapens händer än att de få göra framställning till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t äger sedan att på grund av denna framställning förordna om bestämmelsernas ikraftträdande. Men det står ju uttryckligen angivet i utskottets motivering, att dylikt förordnande icke behöver omfatta ett helt län utan att det kan gälla delar av ett län. I en del av ett län kan man sålunda tillämpa ett alternativ med strängare bestämmelser och i en annan del ett lindrigare alternativ. Utskottets uttalande innebär även, att man kan utesluta en viss del av länet, där det är svårare — inte omöjligt, det vill jag inte påstå — att genomföra en sådan åtgärd.

Faran för inavel medför givetvis som herr Hansson i Skediga påpekade vissa svårigheter. Det vore naturligtvis bra om jordbrukarna bytte kalvar; då kan en småbrukare få en bra tjur efter en bra ko hos en annan. På detta sätt kan man förebygga inavel.

På detta område behövs dock upplysning, ty även om avkastningen stigit väsentligt och kvaliteten på mjölken förbättrats avsevärt, så är därmed inte sagt att vi inte i genomsnitt för landet i dess helhet skulle ha kunnat nå mycket längre än vi för närvarande nått, ifall en tillräckligt omfattande upplysningsverksamhet bedrivits. Jag tror att man då skulle nått ett gott stycke längre på vissa platser — på andra åter har man däremot säkerligen kommit så långt man överhuvud taget kan komma.

Jag vill bara trösta herr Hansson i Skediga med att det dröjer ganska lång tid innan denna lag kan sättas i kraft. Därtill kommer som sagt, att även Kungl. Maj:t skall pröva saken, sedan jordbrukarnas egna representanter föreslagit att en sådan författning skall sättas i tillämpning inom hela eller inom en viss del av länet. Kungl. Maj:t kan även avslå en framställning från hushållningssällskapet.

Herr Andersson i Lööbo: Herr talman! Jag finner mig föranlåten att ge herr Hansson i Skediga en försäkran om att då jag för min del yttrade, att han kanske hade något av fribytarnatur över sig, lade jag inte in något som helst nedsättande i detta uttryck utan ansåg detta snarare vara en merit. Jag uppskattar nämligen för min del de medborgare, som uppträda fritt och självständigt.

Därutöver ber jag att få tillägga, att om jag citerar tre rader som utskottet har skrivit, bör detta kunna lugna herr Hanssons farhågor för att lagen skall komma att sättas i kraft i onödan. Utskottet skriver nämligen: »Utskottet föresätter emellertid, att hos Kungl. Maj:t dylika ärenden avgöras med iakttagande av den allra största försiktighet, särskilt när fråga uppkommer om tillämpande av alternativ 3 i de föreslagna bestämmelserna.» När utskottet uttalat sig på detta försiktiga sätt, förutsätter jag med bestämdhet, att Kungl. Maj:t icke kommer att bevilja någon framställning att sätta lagen i tillämpning, även om något hushållningssällskap skulle komma på den fatala idén att i onödan begära tillstånd härom.

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag får säga, att jag i rätt väsentliga delar har samma uppfattning som herr Hansson i Skediga har framfört. Jag tycker att man nog kan säga, att den där fribytarnaturen, som herr Hansson visar, har ett rätt stort värde. Det förefaller mig vara ett sunt bondförnuft, som herr Hansson ger uttryck åt.

Jag kan lika litet som han känna mig tilltalad av det förmynderskap som börjar råda inom lantbruksnäringen. Det må vara, att det inte utövas genom helt utomstående personer, men jag kan i alla fall inte gilla, att man skall ställas under uppsikt i åtskilliga olika avseenden.

Jag kan inte finna, att ett införande av den föreslagna lagen är ett verkligt intresse för lantbruksnäringen, men däremot kan jag nog tro att en sådan åtgärd för enskilda lantbrukare kan vara av ett rätt betydande ekonomiskt intresse, i synnerhet om de räkna med att få en ökad försäljning av avelsdjur genom införandet av sådana här föreskrifter.

Jag vill påpeka att det ställer sig något olika med dylika tvångsföreskrifter beträffande en viss kvalitet på tjurar än med motsvarande föreskrifter i fråga om hingstar och galtar. Ett sto betäckes väl alltid i avsikt att man skall ta vara på avkomman, som skall födas upp till ett bruksdjur, och vid betäckningen av en sugga är det meningen att grisarna skola födas upp till full slaktvikt. I båda fallen skola alltså de goda arvsegenskaper, som kunna finnas hos fadern, tillvaratagas hos avkomman. När det gäller betäckningar av kor är det väl inte i mer än 20 procent av fallen, som avkomman tillvaratages för att bli mjölkko. I de allra flesta fall avser man endast att få kon dräktig och få mjölkproduktionen i gång. Här föreligger alltså ett helt annat läge än beträffande hästar och svin. När en mindre lantbrukare går till en annan för att få en ko betäckt, är det ofta inte i minsta avsikt att ta någon kalv efter den och föda upp denna till någon nämnvärd ålder, utan han håller den högst ett par månader, om han har svårt att bli av med mjölken. Men det är ofta inte alls fråga om att lägga på honom för längre tid.

Jag skall inte gå in på något längre resonemang om ärftlighetslagar och dylikt och beröra hur pass osäkert och mindre rätlinjigt de kunna verka och hur det till exempel kan bli mycket god avkomma av föräldrar, hos vilka man icke märkt några särskilt framstående egenskaper. Jag skall inskränka mig till att påpeka att lantbrukaren i alla fall är en ekonomiskt handlande individ. Han har ju för det mesta ett mycket gott ekonomiskt sinne. Är det så att han har för avsikt att få ett djur betäckt för att föda upp avkomman och få en ko, så är han i hög grad intresserad av att använda en tjur, som han tror kan ge avkomman goda produktionsegenskaper. Då underkastar han sig väl det större besväret att gå till en längre bort stationerad tjur, under det att han i andra fall mycket väl kan använda ungefär vilken tjur som helst. Det är alltså min uppfattning, att man bör lita på lantbrukarens eget sunda ekonomiska förstånd och inte i onödan sätta honom under förmyndare.

Jag tycker att det ligger närmast till hands att yrka avslag på det föreliggande förslaget ifrån Kungl. Maj:t och inte bara gå den väg, som herr Hansson i Skediga föreslår, nämligen att lägga i Kungl. Maj:ts hand att bestämma, när lagen skall sättas i kraft. Om det blir andra tider och man finner att starkare skäl föreligga för en lagstiftning som denna, kan ju alltså Kungl. Maj:t framlägga ett nytt förslag i frågan för riksdagen.

Om denna lag, som här debatteras, om några år blir genomförd i det praktiska livet i ett eller annat område, kan jag inte tänka mig annat än att det i detta område kommer att uppstå en hel del otrevnad i form av spioneri och undersökningar av lantbrukaren ovidkommande personer och även hemliga an-

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

(Forts.)

givelser i den mån en lantbrukare har fiender. Jag tycker inte att det skulle vara trevligt att få en lagstiftning som denna genomförd på landsbygden. Vi måste vidare ha i minnet, att det finns ofantligt mycket flera tjurar på landsbygden än hingstar och galtar, varför det kräves en mycket mera omfattande apparat för att utöva kontroll över bestämmelsernas efterlevnad än vid ett galtbesiktnings- eller hingstbesiktningsstväng.

Jag tillåter mig att gå den raka vägen och ber att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts och utskottets föreliggande förslag.

Herr Liedberg: Herr talman! Det är ett enigt utskott, som står bakom detta utlåtande, varför det kanske inte hade förelegat så starka skäl att ytterligare utveckla ämnet, om inte herr Lundell senast hade ilat till herr Hanssons i Skediga undsättning. Herrarna ha ju förenat sig i det omdömet, att sunt bondförnuft — som någon uttryckte det — skulle ha sina representanter i herrarna, och alltså skulle det saknas i det eniga jordbruksutskottet. Jag kan inte undgå att reagera inför ett dylikt påstående lika väl som mot insinuationen att intresset för den personliga friheten icke skulle förefinnas inom utskottet! Det må kanske tillåtas mig att ytterligare utveckla några synpunkter på ämnet, som redan äro berörda.

I vårt land fortgår som känt en ständig förbättring av avelsmaterialet på olika områden — i fråga om nötkreatur, svin, hästar o. s. v. Men denna utveckling försiggår inte så där alldeles av sig själv, herr Hansson i Skediga! Den är visserligen ett resultat av målmedvetet och intresserat arbete från uppödnings sidan men även ett resultat av lika målmedvetna åtgärder från det allmännas sida, åtgärder, som också äro kombinerade med ganska stora ekonomiska understöd från statens sida. Det är ju inte att förtänka, att en statsmakt, som med ganska stora ekonomiska uppoffringar understöder vissa åtgärder på avelns område, också har ett intresse av att kontrollera hur detta ekonomiska stöd utnyttjas och användes.

Det kan väl vara riktigt som herr Lundell säger, att genetiken är ett område, där inte allting går snörrätt efter beräkning och där både undantag och överraskningar förekomma. Det råder väl emellertid intet tvivel om att de urvalsmetoder vi ha gått in för leda framåt, även om de kanske inte alltid leda så fort fram som i och för sig vore önskvärt. Man har allmänt accepterat den linjen, att man genom förbättring av handjursmaterialet snarast kommer till resultat, och den utgångspunkten behöver ju ingen närmare kommentar. Men det må ju kanske, när man talar om de ärftliga egenskaperna, sättas i fråga, huruvida herr Hanssons i Skediga uppfattning är riktig, att de dåliga foderåren och de onormala tiderna kunna ha något samband med djurens ärftliga anlag. Vare sig det är dåligt eller gott om foder och tjuren alltså är mager eller vid gott hull, är givetvis tjurens — eller djurens överhuvud taget — arvsanlag precis desamma! Det är därför lika önskvärt i det ena som i det andra fallet, att urvalet sker efter rätta principer. Man skulle kunna säga att det är så mycket mera angeläget under onormala tider, då det är ont om foder och svårigheter överhuvud taget föreligga att hålla produktionen uppe, att man ser till att *de* djur komma till sin rätt inom aveln, som ha den bästa förmågan att på ett ekonomiskt sätt omsätta fodret.

Erfarenheterna från parallella områden äro enbart gynnsamma. Herr Lundell drog vissa jämförelser. Han glömde nog att åberopa, att reglerna både när det gäller hästaveln och svinaveln äro betydligt strängare än vad här föreslagits. Här är nämligen inte mindre än tre i olika kategorier upptagna fordringar på tjurar, av vilka den lägsta kategoriens fordringar äro synnerligen lätta att

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

uppfylla. Men jag måste säga, att jag har mycket svårt att följa herr Lundell i det resonemang, som han för, när han säger, att det på de och de områdena må vara mera berättigat, därför att djuren där ha den och den livslängden eller skola användas till det och det ändamålet. Här däremot, beträffande nötkreaturen, menade herr Lundell, är inte alls avsikten att i regel utan endast i undantagsfall — jag tror att han nämnde tjugo procent eller någonting sådant — använda djuren som bruks- och avelsdjur. Om herr Lundell vill göra en jämförelse, kan herr Lundell titta efter på svinavelns område där man har gått in för ungefär liknande bestämmelser — hur många av djuren, som där användas till avelsdjur, och hur många som endast bli till slaktdjur. Där är det ett helt annat förhållande, d. v. s. procenten avelsdjur blir där mycket mindre än när det gäller nötkreatur. Men jag undrar hur man, enligt herr Lundells tankegång, skall bära sig åt för att få goda avelsdjur utan att se till att föräldrarna, i detta fall kalvens fader, äro av god kvalitet. Skulle man då från början ha bestämt, att det med viss ko efter viss konception skall bli avelsdjur och i andra tre eller fyra fall skall det inte bli det? Jag tror att det är att ställa alltför stora krav inte bara på uppfödarens förmåga att dirigera händelserna utan framför allt på hans förmåga att se in i en oviss framtid.

När man talar om dessa saker, förs det alltid fram det argumentet, att detta skulle vara dikterat av själviska intressen från de kretsar, som sitta med en sorts mer eller mindre monopolar position vis å vis det godkända avelsmaterialet. Det skulle bli, menar man, en ytterligt lukrativ affär, om man beskar möjligheterna att använda vilket avelsmaterial som helst. Detta resonemang kunde haft ett visst fog för sig, om det förts fram för sex, sju eller åtta år sedan. Reglerna för stambokföringen voro då mycket snäva, men de blevo i allra högsta grad uppmjukade genom den utredning som företogs inom lantbruksstyrelsen. En följande proposition från Kungl. Maj:t blev sedan ganska revolutionerande på detta område. Redan efter den reformen har man ju räknat med att det finns så mycket avelsmaterial, som med små kvalifikationer släppes in i den kontrollerade aveln, att det finns ingen som helst svårighet för den, som vill skaffa en någorlunda tjurkalv, att få den till ett facilt pris. När man talar om avelsdjursauktioner och de priser, som där uppnås, glömmar man bort, att det här gäller en elit på ett par hundra tjurar om året av en rekrytering, som omfattar åtskilliga tiotusental tjurar om året.

Det har redan av utskottets ärade vice ordförande påpekats, hurusom utskottet understrukit den varsamhet, med vilken utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t skall handlägga denna fråga. Detta är för övrigt en uppmaning från utskottet, som, med Kungl. Maj:ts inställning till denna fråga, i och för sig inte hade varit behövlig. Men utskottsutlåtandet är skrivet så att ingen skall sväva i tvivelsmål om att utskottet även för sin del anser, att den största akt-samhet och hänsyn skall tas, innan man skrider till genomförande av denna lagstiftning. Jag kan för min del som jordbrukare icke finna det på något sätt upprörande mot mitt begrepp om friheten och dess väsen samt de pretentioner, jag kan ställa på personlig frihet, att en jordbrukare lika väl som andra människor, om de ha nog dåligt omdöme i övrigt att göra det, hindras att saluföra en dålig vara. Det är enligt nu föreliggande förslag ingenting som hindrar vilken jordbrukare som helst att ha en hur dålig tjur han vill och använda den till sina egna kor. Men han hindras, när denna lag blir tillämplig, från att saluföra tjurens prestation till allmänheten. Det förefaller mig vara en sak som man, om man ser till jordbrukets och jordbruksproduktionens verkliga fromma, mycket gärna vill underkasta sig.

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

(Forts.)

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få ansluta mig till bifallsyrkandet på utskottsutlåtandet.

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag hade begärt ordet, innan herr Liedberg höll sitt anförande, och efter detta har jag inte mycket att tillägga i denna sak.

Jag begärde ordet egentligen med anledning av herr Lundells anförande. Om jag inte misstar mig, sade han att detta var inget egentligt jordbrukarintresse utan mera ett enskilt intresse. Han menade deras, som ha avelscentra och vilka hädanefter genom förslaget genomförande få bättre tillfälle till avsättning för sina tjurar. Jag måste emellertid säga, att dessa bestämmelsers genomförande är nog ett jordbrukarintresse. Det kan inte hjälpas att tröghetslagen, även om det finns sunt bondförnuft och ekonomiskt förstånd i hög grad hos jordbrukarna, gör sig gällande, så att man i detta avseende kanske släpar fram efter de gamla linjerna år efter år utan att någonting egentligen blir gjort. Då man reser omkring i landet, finner man nog att det på vissa platser är ganska klenst beställt med användningen av ett avelsmaterial, som har en bättre verkan på rasen och då givetvis även på de ekonomiska förhållandena. Jag är liksom herr Hansson i Skediga rätt ofta fribytare när det gäller vissa saker och ting, och jag uppskattar som herr vice ordföranden i utskottet sade herr Hanssons självständighet. Även jag var en smula betänksam, genast jag läste propositionen, men efter att ha studerat den noggrannare, och eftersom utskottet på skilda punkter uttalat sig med denna stora försiktighet, menade jag att man med ganska stort lugn kunde vara med om detta förslag. När det gäller alternativ 1, är det ju bara fråga om att tjurens fader skall vara stambokförd, och att det skall finnas kontroll på besättningens avkastning. Detta är en sak som inte bör leda till så synnerligen stora svårigheter för vederbörande att skaffa sig en sådan tjur. Jag menar att det här icke föreligger någon fara för att det skall bli några större svårigheter, utan jag tror, att det är möjligt och nyttigt att försöka foga sig efter dessa bestämmelser så småningom, i den mån nu hushållningssällskapen rekommendera dem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Jag är för min del överens med utskottets ärade vice ordförande i det mesta av vad han hade att anföra som motivering för jordbruksutskottets enhälliga hemställan. Det var emellertid på en punkt, som jag måste inlägga en liten gensaga emot vad han anförde. Herr Hansson i Skediga talade någonting om jordbrukarnas frihet, vilket naturligtvis tilltalar även mitt öra. Emellertid säger herr Andersson i Löbbo härom, att eftersom staten under jordbrukskrisen år 1933 och senare måste understödja jordbrukarna, för att de icke skulle i många fall rent av svälta ihjäl, så bör man icke nu vara alltför högljudd eller anlägga djupa brösttoner och tala om värdet av den fria näringen. Jag måste för min del säga, att jag inte riktigt kan vara med på noterna i det hänseendet. Jag vill göra gällande, att det är statsmakternas oavvisliga skyldighet att, då jordbruket är i beträngt läge, såsom det otvivelaktigt var den gången, stödja jordbruket lika väl som all annan näring, som befinner sig i ett dylikt läge.

Jag begärde emellertid ordet för att säga några ord med anledning av ett par sifferuppgifter, som herr Hansson i Skediga använde sig av i sitt första anförande. Herr Hansson i Skediga talade om att mjölkinvägningen hade ökat så oerhört i landet från 1913 fram till 1939. Detta är nog riktigt, men man

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

bör inte av den omständigheten dra den slutsats, som herr Hansson uppenbarligen var i färd med att göra. Det synes framgå av herr Hanssons sätt att argumentera, att detta har kunnat ske till trots av att man inte har beaktat tjurhållningsfrågans värde på sätt, som man numera gör. Att mjölkinvägningen ökat så avsevärt under den av herr Hansson i Skediga nämnda tidsperioden beror först och främst på två omständigheter. Den ena är naturligen den, att utfodringen har gjort så oerhört stora framsteg under de sista 25 åren, vilket i mycket hög grad bidragit till att mjölkproduktionen har ökat. Den andra omständigheten är att det ökade intresse för ett rationellt avelsarbete, som satt så djupa spår efter sig i landet under de sistförflutna 25—30 åren, också i betydande mått bidragit därtill. Jag går så långt att jag säger att det är inte endast det metodiska avelsarbetet, vilket de mest avelsintresserade här i landet varit främjare av, som i det fallet avsatt resultaten, utan detta har, delvis med eller mot vederbörandes vilja, skett genom dem, som inte särskilt varit inställda på en rationalisering av djuraveln. Dessa senare ha inte kunnat undgå att vid djurbyten undan för undan få bättre djurmaterial än som tidigare varit att tillgå inom vissa enskilda besättningar. Det är alltså med beaktande av dessa synpunkter, man får avläsa den betydligt ökade mjölkinvägningen.

En tredje synpunkt i detta fall förtjänar att nämnas, för att av herr Hansson i Skediga nämnda siffror skola få något så när riktiga proportioner. När man talar om mjölkinvägningen i mejerier år 1913 jämfört med nu, får man också komma ihåg, att vi ända intill de senaste åren, och framför allt om man går tillbaka ända till 1913, haft betydande mjölkkvantiteter, som under tidigare år inte sökt sig fram till mejerierna och kunnat räknas in i mjölkinvägningen, utan vissa stora mjölkkvantiteter ha av jordbrukarna själva hemma på gårdarna förädlats till smör. Hade inte denna sistnämnda omständighet förelegat under tidigare år, skulle naturligtvis mjölkinvägningen 1913 och senare ha varit betydligt större vid mejerierna, än den av herr Hansson nämnda siffran ger vid handen.

Sedan tog herr Hansson ett, som även jag vill medge, exempel på verkliga toppriser, som inträffat på den senaste avelsdjursauktionen, vilken hölls i Stockholm häromdagen. Om dessa priser är främst att säga, att i de två fall, där verkligt höga priser om 12—13,000 kronor per styck för ett par tjurar noterades, var det inte egentliga jordbrukare eller enbart jordbrukare, som köpte. Åtminstone i ett fall var, såvitt jag vet, köparen en person, som kanske hade sin huvudsakliga inkomst av något helt annat än jordbruk. Med andra ord, det rörde sig i dessa fall om köpare, som hade råd att driva upp tjurarna till ett högt pris och betala detta. Vad sedan gäller genomsnittspriset på denna auktion är det riktigt att medelpriset steg till någonting mellan 3—4,000 kronor. Vi få således säga, att det visserligen är höga priser, men det är också att märka, att det rör sig om ett fåtal tjurar, som på det sättet finna vägen fram till dessa avelsdjursauktioner, dit endast stammens och rasens allra förnämsta tjurar vinna tillträde. Priserna på tjurar i de olika alternativlägen, som propositionen räknar med, äro helt andra och blygsammare än de, som uppnåtts vid den av herr Hansson i Skediga nämnda tjurauktionen.

Herr Lundell nämnde i sitt anförande någonting om att han bl. a. trodde, att det skulle kunna vara av intresse för tjurförsäljare, att en sådan lag som denna nu genomfördes. Jag skulle för min del vilja säga att för dem, som under de gångna åren sysslat med avelsdjursuppfödning här i landet, är det nog tämligen likgiltigt, om denna lag antas eller inte. Detta bl. a. därför att de krav, som förordningen här ställer på tjurarnas kvalitet i de olika alternativen, i allmänhet äro så låga, att man inom de olika avelsbesättningar, som nu

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

(Forts.)

äro mera framstående, egentligen inte har tjurar av den låga kvalitet, som exempelvis alternativ 1 och alternativ 2 här kräva. För de av herr Lundell åsyftade tjurförsäljarna rör det sig om tjurar, som stå i den kvalitet, som möjligen har en motsvarighet i alternativ 3. Men det förtjänar i detta sammanhang betonas, att tjurarna enligt alternativ 3 mången gång äro sådana, att det endast är ett ytterst ringa fåtal av dem, som äro kvalificerade att bli antagna till försäljning på de avelsdjursauktioner, varom herr Hansson i Skediga talade.

Jag skulle gentemot talet att förslaget genomförande skulle vara av intresse allenast för tjurförsäljarna vilja säga, att jag tror att man kan turnera om detta och påstå, att det är en fråga, som är av intresse för jordbrukarna i första hand, och i särskilt hög grad för de mindre jordbrukarna. Man kan då fråga, varför är det av särskilt intresse just för de mindre jordbrukarna? Jo, just därför att de mindre jordbrukarna kunna i regel inte såsom de större jordbrukarna hålla sig med egna stamtjurar. De mindre jordbrukarna måste föreningsvis sluta sig samman i någonting som man kallar tjurförening och gemensamt hålla en tjur. I en sådan tjurförening är det dock inte alltid så särskilt lätt samt att ekonomisera för de mindre jordbrukarna. Detta beror bl. a. därpå, att om en tjurförening bildats i en ort, uppträder det kanske en enskild jordbrukare med en tjur av låt oss säga sämre härstamning, för att nu inte säga tvivelaktig sådan. Denne bjuder nu ut sin tjur för betäckningsändamål mot en mycket ringa avgift. Det blir lockande för en och annan jordbrukare att på det sättet använda sig av en billig tjur. I och med detta tar man undan en del av det ekonomiska underlaget för drivandet av en småbrukarnas tjurförening på den orten. Det är alltså inte minst med hänsyn till dessa mindre jordbrukares möjligheter att ekonomisera en tjurförening rätt så nödvändigt, att man får några reglerande bestämmelser på detta område.

Utöver detta vill jag bara säga, att utskottet inte på något sätt har varit blint för det berättigade i de erinringar, som herr Hansson i Skediga gjort i sin motion. Vi förstå mycket väl, att det finns områden här i landet, där det är nödvändigt, att en viss försiktighet iakttages. Framförallt är detta förhållandet i rena skogsbruksområden. Utskottet har också tagit upp detta och rätt ingående sysslat därmed samt sagt att man förväntar, att man inom hushållningssällskapen, innan de göra framställning till Kungl. Maj:t för att få tillämpa lagen, mycket noga skall pröva denna sak. Utskottet förutsätter också, att även Kungl. Maj:t, innan förordnande ges, å sin sida sorgfälligt och noggrant skall pröva, huruvida förordnande i begärd omfattning och på begärt sätt skall ges. Jag tror att därest alla de parter, som på detta sätt ha att handlägga frågan rörande tillämpningen av den föreslagna förordningen, sorgfälligt pröva frågan, skall man säkerligen, i mån som tiden går, komma underfund med att inga av de vanskligheter, som herr Hansson i Skediga tror skola vara förknippade med förordningens tillämpning, skola komma att inställa sig.

Herr talman! Med det nu anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! När utskottets representanter tala för vad utskottet föreslagit, kunna de inte nog säga hur försiktiga de varit och att denna lag inte skall bli så farlig, därför att den är så försiktigt skriven. Men jag anser, att om det är en sak, som man tycker är riktigt bra, måtte det vara fel från utskottets sida att göra som man gjort, ty man borde inte understryka att gå så försiktigt fram med en sak, om vilken man samtidigt framhåller, att den är så behjärtansvärd. Detta visar att man i grund

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

och botten inte är så säker på att detta är riktigt, och utskottet har verkli- gen rätt i att en viss försiktighet är nödvändig. Å andra sidan, när utskottet talar om de stora förtjänsterna med detta lagförslag, måste det lägga två synpunkter på samma sak, dels försiktighet och dels det goda, som förslaget för med sig. När det gäller en sak, som skall vara god, skall man hjälpa dessa jordbrukare, som inte förstå denna sak, så att de fortare få del av detta goda, och icke tala om försiktighet.

Men vad är orsaken till att Kungl. Maj:t här har varit så lyhörd för fram- ställningar från vissa håll? Om vi se på produktionen några år tillbaka, in- nan krisen hade börjat, var bekymret att produktionen var för stor. Likadant är det nu. Det visar sig, att produktionen är större än beräknat. Det visar sig således, att det ligger ett rätt så gott avelsarbete bakom hela denna djur- uppfödning, som vi nu ha, och jag tror därför icke, att det hade medfört någon risk att låta det hela anstå några år till.

Herr Gustafson i Vimmerby var inne på mjölmängdens storlek, och han talade om utfodringen o. dyl. Det förstå vi ju alla. De kor, som fötts upp nu, äro synnerligen goda djur, som väl kunna tillgodogöra sig fodret. Det visar just, att det avelsarbete, som nu bedrives, icke är så rysligt dåligt, så att det till alla väsentliga delar behöver läggas om.

Jag skulle i alla fall än en gång vilja säga och vill säga det till herr stats- rådet, att var inte så förfärligt lyhörd för de krav, som komma från hus- hållningssällskapen, utan låt även småbrukarna ute i skogsbygderna få göra sin röst hörd. Vi ha många hemman, som ha tre kilometer till närmaste granne och som bara ha två eller tre kor. De ha icke själva råd att ha tjur. Om det blir än en sådan vinter som rätt i år med 25 à 30 graders kyla, och man måste gå så lång väg med djuren, blir betäckningen ogjord. Vilka förlus- ter medför icke detta!

Nu säger man, att man skall gå försiktigt fram och undantaga vissa delar. Jag tror icke, att det blir möjligt. Går förslaget igenom, så få småbrukarna taga dess konsekvenser.

Herr Lundell var inne på en fråga, som jag tidigare hade antecknat men glömde bort, nämligen besiktningen. Min käre Lundell, det blir nog bra. Här kommer att fastställas löner och allt möjligt, ty nog behöver man en liten tjänstemannagrupp, som kontrollerar. Håll på bara! Bönderna binda ris åt sig själva. Det är ju en gammal känd sak. Alltid är det någon, som kan ha glädje av det.

Efter den förda diskussionen är jag i alla fall av den uppfattningen, att ingen kan klaga på att jordbruksnäringen och jordbruksutövarna ha haft en dålig kreatursbesättning, ty den är bra och lämnar goda resultat. Jag tycker därför icke, att det funnits orsak att taga upp denna fråga just nu, när hu- vudfrågan dock är på vad sätt jordbrukarna skola kunna föda fram sina djur. När jag var hemma för några dagar sedan — jag är ordförande i kris- tidsnämnden — ringde en och bad att få ett halvt lass halm, och en annan frågade, om det fanns några agnar att köpa. De hade ingenting att ge sina djur. Det är det enda, som man får höra hemma från många håll. När man hör detta tycker man, att andra saker äro bagateller, som man icke skulle be- höva diskutera just nu, utan att man i stället skulle diskutera, hur man skall kunna kämpa sig genom krisen. Det är i varje fall min uppfattning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, men i anledning av vad den siste ärade talaren yttrade om småbrukaren, som har så lång väg till när-

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

(Forts.)

maste granne, vill jag endast framhålla, att det ju icke blir förbjudet för honom att själv hålla en tjur till sin egen besättning. Däremot får han icke tillhandahålla den åt andra.

Herr **Hansson** i Skediga erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr statsrådet vad det skulle bli för sorts avelsarbete, om en småbrukare, som bara har tre kor, dessutom skall föda upp en tjur. Det avelsarbetet blir nog rätt så dåligt.

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag uppkallades att begära ordet en gång till, när herr Gustafson i Vimmerby talade om att lagen ju ställde så särskilt måttliga krav, att man icke alls behöfde befara, att det skulle vara avelsdjursförsäljarna, som varit något särskilt pådrivande intresse bakom förslaget. Den fakultativa lag, som det här är fråga om, innebär ju tre olika stadier. Nummer 1 och 2 kunna väl icke vara till så förfärligt stor glädje för avelsdjursförsäljarna, men nummer 3 går rätt mycket längre, och bakom det hela skymtar ett stadium nummer 4 med tjurbesiktningstväng. Jag vill minnas, att det påpekas i propositionen, att detta är något, som man framdeles skulle kunna komma fram till i den mån det hela utvecklas på rätt sätt.

Jag vill icke driva den satsen så hårt, att det är avelsdjursförsäljarna, som driva fram lagen, men jag skulle vilja säga, att landsbygdsbefolkningen i allmänhet icke har särskilt stort ekonomiskt intresse av att få igenom den fakultativa lag, som det här är fråga om.

Jag skulle tro, att avståndet mellan Kungl. Maj:t och oppositionen i denna fråga icke är särdeles stort, när man ser med hur många försiktighetsåtgärder ikraftträdandet har blivit omgärdat. Det förefaller icke, som om Kungl. Maj:t och utskottet menade, att detta skulle innebära en så stor välgärning för landsbygden, att det behöfde genomföras så fort som möjligt. Föreskrifterna om ikraftträdandet visa tvärtom, att man hyser ganska stor betänksamhet.

Det som gör mig mest betänksam är den stora omfattning, som denna sak måste få på landsbygden, därför att det finns så mycket tjurar jämfört med hingstar och galtar. Jag är alldeles säker på att det måste leda till en hel del skvaller och spioneri och angivelser från »goda vänner» m. m. i den stilen, som man helst skulle vilja slippa på landsbygden. Det behövs också en hel del personal utöver vad som redan finns, om man skall kunna övervaka det ordentligt och kunna få in böter för överträdelser.

Jag vill vidare säga ett ord till herr Liedberg i anledning av vad han yttrade om att skillnaden icke var så framträdande i fråga om svinavel och i fråga om nötkreatursavel, därför att i fråga om svinaveln gick det mesta till slakt. Det föreligger emellertid den skillnaden i fråga om svinaveln, att när man fött upp ett svin till den verkliga slaktåldern, har man just tillgodogjort sig den snabbvuxenhet och den förmåga att tillgodogöra sig fodret, som ju är avelsarbetets förnämsta mål. Det är en helt annan sak, när en kalv födes upp kanske endast några dagar eller veckor och sedan slaktas. På detta område är ju aveln inriktad på att få en stor mjölkproduktion och åtminstone här i landet icke huvudsakligen inriktad på göddjur och ännu mindre på snabbväxande kalvar.

Jag kanske kan få tillåta mig att säga något litet utöver vad jag yttrade i mitt första anförande angående arvsegenskapernas förärvning. Jag sade, att det här icke gäller någon rätlinjig företeelse och att rätt medelmåttiga föräldrar kunna ge en avkomma med oväntat goda egenskaper. Jag tycker, att

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.
(Forts.)

man i någon mån kan exemplifiera detta genom att taga exempel från ett helt annat område, låt oss säga från människornas, fastän en del kammarledamöter kanske tycka det är hädiskt. Hur ofta förekommer det icke bland människorna, att goda begåvningar i intellektuellt och konstnärligt eller andra avseenden komma fram utan att motsvarande kvalifikationer ha kunnat märkas i framträdande grad hos någondera av föräldrarna? Man får säga, att arvsanlagen ha funnits latent och icke hos dem ha kommit till uttryck. Hur många goda begåvningar i detta land skulle icke ha blivit ogjorda, så att säga, om man på människornas område hade haft sådana föreskrifter, som man nu vill komma fram till i fråga om djuren? Jag skulle vilja säga, att de föreskrifter, som man här tänker sig, skulle på människornas område motsvara något sådant som att ingen man må försöka sätta barn till världen, om han icke har åtminstone realskoleexamen. De högre stadierna — alternativ 2 och alternativ 3 — skulle väl då motsvaras av studentexamen och av akademisk examen. Nej, sådana föreskrifter tror jag icke man skall ge sig in på, icke därför att ärftlighetsförhållandena skulle vara så okända, utan därför att man nu känner dem så pass bra, att man vet, att den rätlinjiga förärvningen sker i ganska måttlig utsträckning.

Jag ber att få vidhålla det avslagsyrkande, som jag förut har framfört. Jag tror, att vi bli mera nöjda med resultatet, om vi gå den vägen, än om vi gå den väg, som Kungl. Maj:t, fastän man måste säga med mycket stor tvekan, föreslår.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag skall icke ingå på herr Lundells spekulationer beträffande det eventuella sambandet mellan å ena sidan människornas själsliga anlag och dessa anlags nedärvning och å andra sidan de fysiska egenskaper, mjölk-anlag, fettansättning etc., som vi söka hos kreaturen. Det kan ju hända, att om herr Lundell givit sig in på de sistnämnda egenskaperna, skulle han ha funnit ett tacksammare fält för erfarenheterna beträffande nedärvning även på människornas område.

Emellertid måste jag fortfarande ställa mig frågande till herr Lundells resonemang om den där kalven, som skall gå till slakt. Jag förmodar, att herr Lundell ändå räknar med att en hel del kalvar skola gå till liv. Jag förstår uppriktigt sagt icke, hur herr Lundell i förväg skall kunna ordna det med den tilltänkta kalven efter den ena eller den andra tjuren. I det ena fallet skall det ju bli en kalv, som skall gå till slakt, alltså troligen en tjurkalv, medan han i det andra fallet skall föra kon till en annan, mera kvalificerad tjur, varvid han skall få en kvigkalv, som skall gå till liv. Förfarandet är mig alldeles obegripligt, men det beror kanske på att jag icke är tillräckligt teoretiskt kunnig på området utan bara en vanlig praktikant.

Vad som emellertid föranledde mig att begära ordet var närmast herr Hanssons i Skediga påstående, att utskottet varit så inkonsekvent. Herr Hansson i Skediga sade, att om man å ena sidan säger sig gärna vilja ha en sak men å andra sidan kringgärdar dess införande med försiktighetsåtgärder, så betyder detta, att man är så försiktig, därför att man egentligen icke vill ha den! Jag tror nu icke, att det resonemanget står sig. Det kan dock mycket väl hända, herr Hansson i Skediga, att det finns saker och ting här i världen, som herr Hansson i Skediga gärna vill ha, men att han i alla fall är ytterligt försiktig, innan han skaffar sig dem! Jag skall emellertid påpeka en inkonsekvens från herr Hanssons i Skediga egen sida, som jag tycker är påtagligare. Det är, att herr Hansson i Skediga i sin motion har påyrkat upp-

Förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

(Forts.)

skov, medan hela hans argumentering går ut på att lagen är skadlig och obehövlig.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionen II: 272 bifölles; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundell begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) antecknade propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stödjande av odlingen av matärter och bruna bönor; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Utskottets hemställan bifölles.

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 15.

§ 21.

Anvisande av
medel till
byggande av
skogsvägar
m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 6 mars 1942 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 178, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I detta samband hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 56 av herr *Näsström m. fl.* samt II: 47 av herr *Andersson* i *Alfredshem m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att mom. 6 i kungörelsen den 28 mars 1941 om ändring i vissa delar av kungörelsen den 16 september 1933 (nr 549) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo måtte få följande lydelse:

Mom. 6. Statsbidrag kan beviljas till tjugufem procent av den utav skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden för företaget, dock att Kungl. Maj:t kan, då särskilda skäl därtill äro, medgiva statsbidrag till högst sjuttiofem procent av nyssnämnda kostnad. I denna kostnad må ej inräknas marklösen eller ersättning för skada eller intrång, som å den eller de av företaget berörda fastigheterna orsakas av företagets utförande.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 56 och II: 47 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Tjällgren*, *Svedberg*, *Ericsson* i *Sörsjön*, *Mäler* och *Jonsson* i *Fjäle*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 56 och II: 47 finge anses besvarade med vad reservanterna i sin motivering anfört;

dels ock av herr *Carlström*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka anvisning för ändamålet av ett till 1,500,000 kronor begränsat belopp.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Ericsson** i *Sörsjön*: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av den reservation, som har fogats till utskottets utlåtande av herr *Tjällgren m. fl.* När man i utskottsbetänkandet tar del av vilka som deltagit i behandlingen av denna fråga, kan man närmast få den uppfattningen, att föreliggande motsättningar i inställningen till frågan skulle i viss mån vara beroende på i vilken del av landet man är bosatt. Jag vill emellertid antaga, att även om så skulle vara förhållandet detta icke måtte misskreditera vare sig reservanterna eller utskottsmajoriteten.

Av de handlingar, som höra till detta ärende, framgår, att man rätt så tidigt började anvisa medel till ändamål av det slag, som här är i fråga. Re-

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

dan år 1933 kom det första anslaget. Därefter har man fortsatt därmed under det ena året efter det andra, och under år 1941 anvisades icke mindre än 3,800,000 kronor att utgå såsom statsbidrag till anläggning av skogsvägar. I år föreslår Kungl. Maj:t, att för samma ändamål skall anvisas ett anslag på 3,000,000 kronor.

Dessa skogsvägar ha ju många viktiga uppgifter att fylla. Byggandet av dessa vägar skapar förutsättningar för att kunna bedriva en intensivare skogsvård. Man kan även genom dessa vägar få till stånd ett mera rationellt utnyttjande av skogstillgångarna. Genom förekomsten av vägarna kan man också i många fall åstadkomma en effektivisering av skogsbrandskyddet. Anläggandet av nya skogsvägar är emellertid betingat av alldeles särskilt starka skäl just nu, därför att tillkomsten av dessa utgör ett viktigt led i strävandena att trygga vår bränsleförsörjning. Det är därför enligt min mening icke blott ett enskilt intresse, som här gör sig gällande, utan också i lika hög grad ett allmänt intresse att få till stånd dylika skogsvägar. Jag vill erinra om att det ju här i landet behövs mellan 40 och 50 miljoner kubikmeter ved för att fylla vårt bränslebehov under ett år. Emellertid har under de sista två åren försiggått en rätt så avsevärd uttagning av gagnvirke för bränsleändamål. Detta bör helst icke få fortsätta någon längre tid utan bör i största möjliga mån inskränkas, därför att uttagning av så mycket gagnvirke, som här skett, äventyrar skogens bestånd. Vi ha säkerligen tillräckliga möjligheter att förhindra, att gagnvirke i denna utsträckning i fortsättningen tages i anspråk för bränsleförsörjningen. Det finnes tillräckligt med outnyttjade skogsmarker å avlägset liggande områden, som därest man bygger skogsvägar dit skulle ge möjlighet till att uttaga det för bränsleförsörjningens behov erforderliga virket.

Om dessa saker föreligger det ingen oenighet inom utskottet. Jag föreställer mig, att även herr Carlström, som antecknat en egen reservation till detta utlåtande, erkänner det riktiga härutinnan, även om han för sin del yrkat på att det skall för ändamålet anvisas hälften av det belopp, som Kungl. Maj:t föreslår. Däremot föreligga delade meningar rörande den största bidragsprocent, som borde tillåtas utgå för byggande av nya skogsvägar. För närvarande utgår bidragsbeloppet i regel med 25 procent, men i särskilda fall har man rätt att bevilja i statsbidrag ända upp till 50 procent av kostnaderna. Reservanterna förmena för sin del, att det är angeläget att vidtaga den ändring i gällande bestämmelser, att statsbidrag i vissa fall kan utgå med ända upp till 75 procent av de utav vederbörande skogsvårdsstyrelse godkända kostnaderna. Genom ett bifall till reservanternas förslag härutinnan skulle det enligt min mening åtminstone vara möjligt att åstadkomma en större utbyggnad av skogsvägar — särskilt då inom mera avlägset liggande områden — än vad som skulle bli följden av ett bifall till utskottets förslag. Jag menar därmed, att med en högre bidragstilldelning skulle det bli möjligt att göra även mera avlägset belägna skogsmarker tillgängliga. Kostnaderna bliva annars i många fall för stora för att en skogsägare, som har en svag ekonomisk ställning, skulle ha möjlighet att anlägga en dylik väg. Det förhåller sig kanske litet annorlunda inom mera söderut belägna delar av landet än i de norrut belägna. Dessa 75 procent i statsbidrag, som enligt reservanternas mening i särskilda fall skulle komma att utgå, äro särskilt motiverade med tanke på förhållandena längre norrut inom landet, där det säkerligen kostar mera att bygga en skogsväg på grund av de vanligen ganska långa avstånden. Det är också alldeles klart, att en utbyggnad av en avsevärt lång väg kommer att medföra förhållandevis drygare avverkningskostnader än tidigare, vilket medför, att det rotvärde, som man kan tillgodo-

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
göra sig, blir väsentligt mycket mindre. Jag tror därför, att det föreligger mycket stor anledning att biträda reservanternas förslag, som ju också avsluter sig till de i ämnet väckta motionerna.

Jag ber sålunda, herr talman, att med hänvisning till vad jag anfört få yrka bifall till den reservation, som herr Tjällgren m. fl. fogat vid detta utlåtande.

Herr Carlström: Herr talman! Som den föregående talaren redan påmint kammaren om, har jag en reservation vid detta utlåtande, däri jag rekommenderat det belopp, som Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen skisserat för bidrag till byggande av dessa vägar. Man måste ju säga om utvecklingen av detta anslag att det har marscherats ganska snabbt under fjolåret och nu, om man tar hänsyn till vad som föreslagits i år. För förra budgetåret beviljade riksdagen 3,800,000 kronor för ändamålet mot att man tidigare t. ex. för budgetåret 1934/35 stannat vid den rätt blygsamma siffran 500,000 kronor. Detta belopp har sedan minskats för budgetåret 1938/39 till 350,000 kronor och sedan för därefter följande budgetår ytterligare till 100,000 kronor.

Då vi i jordbruksutskottet sökt att på alla sätt hålla tillbaka de krav på ökade anslag i skilda avseenden, som kommit fram — och jag tror, att vi i detta fall lyckats rätt så bra — är det något egendomligt, att man från Kungl. Maj:ts sida kommer med en så pass stor ökning av detta anslag som 1,500,000 kronor. Jag vet icke, hur Kungl. Maj:t tänker pressa in detta belopp inom ramen för de utgifter, som upptagits på nionde huvudtiteln. Det är uppenbart, att om det motivet, att man måste ha fram tillräckligt med vedbränsle från långt avlägsna skogsbygder och härigenom rädda bränslesituationen, vore riktigt, måste vi gå in för att bygga nya vägar. Om man kan använda dessa pengar för att i största utsträckning få till stånd nya vägar fortast möjligt, är detta välbetänkt med hänsyn till bränsleförsörjningen. Jag är emellertid icke alldeles övertygad om att det i dessa tider, då det är besvärligt nog med att få arbetskraft för att hugga veden, är möjligt att få så många människor lös-gjorda, så att säga, att dessa vägar kunna byggas inom sådan tid, att man kan räkna med att under kristiden ha den stora nytta av dem, som man förutsätter.

Jag har också den uppfattningen, att om någonting överhuvud taget bär sig i detta land, så är det att vara skogsägare, därför att en skogsägare, som samtidigt har ett jordbruk och har skog att avverka, i regel har en betydande förmån framför andra jordbrukare, som icke ha någon skog att tillgå. Även om man kan säga, att beskattningen, när det gäller växande skog, kan anses problematisk och vara en tung börda för dem, som ha övervägande ungskog, så är det i varje fall på det sättet, att uttagning från skogen innebär ett sådant tillskott till en fastighetsägares inkomster, att han bör kunna bygga sig väg i skogen, om han behöver det. Nu är det uppenbart, att beträffande vissa delar av landet, t. ex. Norrland, kunna givetvis förhållandena vara sådana, att man kan anse det vara skäl, att bidrag även lämnas i det avseendet. Men detta anslag utgår till skogsägare över hela landet, godsägare och bönder, utan åtskillnad. Litet var kan få del därav. Jag menar, att det är bra märkvärdigt, om en skogs- och fastighetsägare, som kan sälja skog för 15,000, 20,000 å 30,000 om året, skall ha bidrag av staten för att bygga vägar på sin skog. Det låter onekligen en smula underligt. Det är ett helt annat förhållande beträffande bidrag, som från statens sida utgår för skogsodling och utdikning av försumpad skogsmark. Här kan det ligga till på det sättet, att det varit någon skogsroffare, som inköpt en gård och avverkat skogen, varefter han sålt gården till en fattig jordbrukare, som sedan får utföra dessa planterings- och dikningsarbeten. Det är klart, att i sådant fall är det ganska befogat, att bi-

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
drag utgår till sådana arbeten, men då det gäller själva *uttaget* från skogen, att komma åt skogen, så att säga, är förhållandet givet ett annat.

Nu har det visat sig, att »behovet», såsom det heter, är ganska stort. Det har kommit en hel del ansökningar från skogsägare, som ansett sig böra få med av detta bidrag. Jag skulle vilja fråga: När händer det, så snart staten går in för att lämna bidrag på ett visst område, att icke »behov» yppar sig? Man kan framskapa ett utomordentligt behovsklientel på vilka områden det än må vara, om bara staten kommer till hjälp och vill *bidraga*. Det är ganska betecknande, att då det gäller *lånafonden* har Kungl. Maj:t icke ansett den behöva utökas, därför att lån är man icke angelägen att få. Det är möjligt, att man sätter in pengarna för försåld skog på banken och sedan begär att få bygga skogsvägar med statsbidrag, och det gör man med gott samvete. Jag menar emellertid, att detta sätt att gå till väga, om man bortser från vedanskaffningssynpunkten, är knappast riktigt. I våra bygder är det i varje fall på det sättet, att de jordbrukare, som ha skog att lita till — och det behöva vi där nere, som icke ha så bra odlingsjord — ha ett ofantligt försprång framför andra, som ha mindre skogsmark. Nog anser jag, att de ha råd att själva bekosta byggandet av vägar i sina skogar. För övrigt bruka vi i Småland köra i skogen på vintern, och då taga vi väg var som helst, kan man säga. Det har gått mycket bra, och vi ha lyckats i varje fall där nere att ganska hyggligt få ut veden till bilvägarna i den mån, vi kunnat få den huggen. Det är klart, att är det så gott om pengar för statens del att man icke vet, var man skall göra av dem, så får man hitta på allehanda bidragsformer. Sedan har ju staten den utvägen att *låna*, om där fattas pengar för andra behov. Jag tror emellertid, att det skulle ha gått bra att hålla fast vid i statsverkspropositionen beräknade beloppet och att det i stort sett skulle räcka till för de bidragssökande, som nu kunna skaffa folk för att bygga vägar under budgetåret.

Sedan är det en annan sak i propositionen, som jag blott i förbigående vill omnämna. Nu skola vi också ha en *konsulent*, som skall undervisa folk i att bygga skogsvägar. Det är klart, att det kan vara användning för sakkunskap även på detta område, men jag skulle nog tro, att i allmänhet äro icke våra jordbrukare mera bakom än att de kunna bygga en skogsväg utan att behöva ha en konsulent, som skall undervisa, hur det skall gå till. Det är å ena sidan klart, att någon skada kan han icke göra, men det är å andra sidan uppenbart, att skall han vara med litet grand överallt i detta vidsträckta land, får han väl, såsom jag sade i utskottet, ha en flygmaskin för att kunna vara allestädes närvarande och undervisa, hur man skall bygga skogsvägar.

Naturligtvis är det icke tacksamt att här stå upp och tala om sparsamhet, vilket jag gjort några gånger under året, kanske allra minst i en fråga som denna, men jag tror icke, att det skulle vålla några större olägenheter att hålla fast vid denna summa, 1,500,000 kronor, som också Kungl. Maj:t ursprungligen tänkt begära. Nu har emellertid den nytillkomna skogsstyrelsen rekommenderat detta högre anslag efter gjorda beräkningar. Det skulle varit en dålig nytillkommen styrelse, om den icke kunde hitta på förslag, som går i den riktningen, att staten får vara med om att bevilja nya anslag.

Dessa synpunkter har jag, herr talman, velat framhålla för att klargöra vad jag menat med min reservation. Även om jag icke gör väsen av saken och begär votering, vilket nu är så modernt att göra här i kammaren hur än frågorna ligga till, ber jag emellertid att få yrka bifall till densamma.

På grund av förfall för sekreteraren övertogs protokollsföringen, jämlikt herr talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren G. Britth.

In fidem
Sune Norrman.

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

Herr **Mäler**: Herr talman! Det är på något sätt ledsamt, att det skall huvudsakligen vara norrlänningar, som stå här såsom reservanter, därför att när norrlänningarna sammangadda sig omkring någonting, stegrar sig den övriga delen av riksdagen, och då blir det svårt att vinna vederbörligt gehör för saken. Jag vill emellertid säga, att det yrkande, som reservanterna här framställt, ingalunda är något speciellt Norrlandsintresse utan i högsta grad ett riksstintresse, därför att det icke gärna kan vara likgiltigt för övriga delar av landet, huru de råvarutillgångar, som Norrlands skogar representera, bli använda. Genom den utomordentliga ansträngning av skogskapitalet, som vedavverkningen åstadkommit, är det fara värt icke blott att det för kommande bränsleår skulle bli svårt att anskaffa det för landets försörjning erforderliga bränslet, utan även att det kapital av landets gagnvirke, som är av sådan betydelse för landets allmänna hushållning, och som vi måste räkna med även för tiden efter det denna kris är över, kommer att spolieras. Under nuvarande förhållanden tar man nämligen ved, där vägar gå fram, oavsett skogens beskaffenhet, medan det fortfarande i stora delar av Norrland finns betydande områden, där skog, fullt användbar och fullt tillfredsställande till vedbränsle, ligger och ruttnar bort. Vi kunna icke åstadkomma någon ändring i detta förhållande med det förslag, som utskottet stannat för.

Jag vill påpeka, att byggande av skogsvägar ingalunda är någon nyhet. Det första statsbidraget till skogsvägar beslöts 1933, men långt dessförinnan ha många skogsvägar byggts både av bolag, av enskilda skogsägande bönder och av kronan. Dessa skogsvägar voro en god kapitalplacering, eftersom de förbilligade virkesuttagen, så att dessa blevo ekonomiskt lönande. Men dessa vägar anlades till de områden, där det var god ekonomi att lägga ned pengar, men icke till de områden, där väganläggningarna inte blevo räntabla, och följaktligen sakna dessa senare områden fortfarande vägar.

Det är visserligen rätt länge sedan jag själv arbetade i skogen, men jag har varit med om att hugga ned väldiga björkbestånd med björkar om tio tum vid brösthöjd, som sedan fått ligga och ruttna ned. Det är klart, att detta nu icke sker med tiotumsbjörkar, utan nu blir det fallet endast med björkar av mindre dimensioner, men fortfarande är det dock en stor mängd virke som på detta sätt bara hugges och sedan får ligga på marken och ruttna, därför att det icke bär sig att taga vara på det. Enda möjligheten att taga till vara detta virke och tillföra landets allmänna virkeskonsumtion detsamma är, att det anlägges skogsvägar. Då kommer jag fram till att man icke kan stimulera byggandet av de nödvändiga skogsvägarna genom att ge bidrag på endast tjugufem eller eventuellt femtio procent av kostnaderna. Ingen skall tro, att icke pengarna tagas i bruk och att det icke bygges vägar, men det blir icke de vägar som vi just nu behöva för att få fram virke från de områden där det ligger och ruttnar ner, medan vi averka till ved det virke som borde användas vid massafabriker, sågverk och övrig träförädlingsindustri.

Om staten skall stimulera och understödja anläggandet av skogsvägar, är det alldeles nödvändigt, att det sker en gradering i förhållande till skogens beskaffenhet och skogens belägenhet. Utskottet har visserligen varit med om att man liksom i fjol skall kunna gå upp till 50 procent av kostnaderna, och därmed kommer man ju att vinna åtskilligt. Men man vinner icke det väsentliga. Jordbruksutskottet sade också redan i fjol, att den gradering som vi här eftersträva var befogad. Det hade då väckts en motion av herr de Geer, vari föreslagits ett enhetligt bidragsbelopp på 50 procent. Däremot invände då utskottet: »Såvitt utskottet kunnat finna, torde det icke vara lämpligt att på förhand angiva, vilket bidrag som i regel bör utgå, utan finner utskottet, att procenttalet bör fastställas efter prövning från fall till fall.» Där angav utskottet i

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

fjöl den riktiga princip som man borde följa. Men utskottet tillade, att det syntes utskottet, att ett maximibelopp av 50 procent vore tillfyllest. Erfarenheterna sedan i fjöl ha dock givit vid handen, att detta belopp icke är tillfyllest. Man får vägar byggda men icke dem som äro nödvändiga med hänsyn till betydelsen av att komma åt dessa klenare virkessortiment som ligga avlägset.

Till en rad av socknar i mitt län har det som till alla andra kommit ålägganden från bränsleförsörjningsmyndigheterna att avverka så och så många kubikmeter ved under bränsleåret. Förra året tog man ut ved i de närbelägna trakterna, och vederbörande kommunala organ kunna icke rimligen ålägga bönderna att ta ut ved på de s. k. bakskogarna dit inga vägar gå, eftersom i detta fall en avverkning till de fastställda priserna måste komma att medföra en förlust på varje kubikmeter, som en sådan bonde avverkar. De kommunala myndigheterna kunna ju icke rimligen ålägga sina medborgare i socknen att göra avverkningar på vilka de inte bara inte förtjäna utan till och med komma att förlora pengar. Det är dessa viktiga synpunkter som jag anser att riksdagen måste behjerta. Man behöver denna gradering i förhållande till behovet för att man skall komma åt just dessa s. k. baksskogar.

Jag vill härtill lägga ett par andra anmärkningar. De norrländska skogsvägarna, både de som byggts tidigare utan statsbidrag och de som på senare år byggts med statsbidrag, fylla åtskilliga andra uppgifter som icke direkt hänga samman med deras egentliga ändamål. De fungera som odlingsvägar, och till odlingsvägar ger ju staten i annan ordning bidrag. De användas i vissa fall för att ersätta ödebygdevägar, till vilka staten lämnar bidrag med upp till 90 procent av kostnaderna och ibland därutöver. De fylla alltså en social uppgift för befolkningen i de väglösa områden där vägarna dragas fram. Dessa vägar kunna dessutom i allra högsta grad tjäna skogsvården. De äro en förutsättning för en god skogsvård, och till skogsvårdande åtgärder i övrigt ger ju staten 50 procents bidrag av kostnaderna. Slutligen äro dessa vägar, såvitt jag förstår, en absolut förutsättning för att det skogsbrandskydd varom riksdagen har beslutat skall kunna tillämpas i verkligheten, eftersom, om man har skogsområden som ligga på tre, fyra eller fem mils avstånd från vägen, människor icke kunna snabbt nog komma dit för att släcka uppkommande skogseld. Finnas dessa skogsvägar anlagda, är det möjligt att på cykel snabbt komma fram till en brandhärd och släcka den samt på detta sätt rädda stora värden.

Jag vill också påpeka, att anläggandet av dessa vägar kan betyda ganska mycket för skogsarbetarna, som under veckor och månader måste leva borta från sina hemorter utan någon förbindelse med hemmen och med ringa förbindelser med yttervärlden. Kan man få dessa vägar anlagda, blir det möjligt för dessa skogsarbetare att under vissa arbetsperioder på kvällarna få förbindelse med hemmen och få upp till sig post, redskap, proviant o. s. v. Dessa vägar fylla på detta sätt en väsentlig och ingalunda betydelselös social uppgift.

Om man nu skall ta dessa bihänsyn, dessa sociala hänsyn, kan man icke rimligen lägga kostnaderna härför på den enskilde skogsägaren. Denna fördel för skogsarbetarna, denna hänsyn till skogsbrandskyddet, denna omtanke om skogsvården utgöra ett allmänt, gemensamt intresse, och det är icke rimligt att lägga så stor del av kostnaderna härför på den enskilde skogsägaren, utan det synes mig, att de böra slås ut på ett förnuftigt sätt. Detta förnuftiga sätt måste vara, att en väg som knappast kan komma till utförande på enskilt initiativ får det största bidraget, medan en väg som ligger så till, att det är ett påtagligt intresse för skogsägaren att anlägga den, får ett mindre bidrag och i många fall intet bidrag alls.

Jag skall inte upptaga kammarens tid med ytterligare utläggningar i detta ämne. Jag vill bara rikta en liten replik till herr Carlström. Jag tycker ju,

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

att de synpunkter som jag här framlagt redan i och för sig utgöra en replik till hans tal om att, om någonting bär sig, är det skogen. Det är klart, att skogen är en av våra mest vinstgivande naturtillgångar. Men här är det icke fråga om de skogar som ge vinst, utan här gäller det att komma åt de skogar som icke ge vinst och som det inte ens nu bär sig att anlägga vägar till. Jag har den uppfattningen — som strider alldeles bestämt mot den som herr Carlström här framfört — att vi i nuvarande läge, med de bränsleförsörjningssvårigheter vi ha och med den omtanke vi måste ha om bibehållande av vårt skogskapital för framtiden, helt enkelt inte ha råd att pruta på det belopp som här är föreslaget. För mig framstår det som självklart, att ingen meningsskiljaktighet borde råda om själva det föreslagna beloppet. Men i fråga om den förnuftiga användningen av dessa föreslagna tre miljoner kronor ha reservanterna en annan uppfattning än utskottsmajoriteten. Jag tror, att riktigheten av reservanternas uppfattning skall erfarenheten komma att bekräfta, och jag tror, att envar som gör sig möda att tänka sig in i problemet skall medge, att den uppfattningen har ett mycket starkt fog för sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Orgård**: Herr talman! De synpunkter som herr Carlström nyss utvecklade få väl sägas vara ett uttryck för den speciellt småländska uppfattningen i denna fråga och de erfarenheter man där har. De stämma icke alls med de norrländska.

Jag vill bara, innan jag går vidare in härpå, i förbigående uttrycka min glädje över att de skånska synpunkterna, i den mån de representeras av jordbruksministern, äro mera vidsynta. Vi äro glada åt att han nu och tidigare under de senare åren visat ett sådant intresse för denna fråga. Det är bara ett fel med att medel nu i så stor utsträckning ställas till förfogande för detta ändamål, och det är, att dessa miljoner skulle ha satts in mycket tidigare. Felet är, att vi på den tiden, då vi hade stor arbetslöshet, inte togo djärvare tag och satsade dessa miljoner, som vi då kanske baxnade för, samt rationaliserade kommunikationerna för en av våra allra viktigaste näringsgrenar, nämligen skogsanläggningen, vilken särskilt nu visat sig äga en sådan avgörande betydelse för vår folkförsörjning. Det är nu bränsleproblemet som har tvingat oss till snabba åtgärder på detta område.

Jag vill bara till vad som sagts av herr Mäler och herr Eriksson, att det gäller att tillvarataga de skogsprodukter vi ha på mera avsides belägna skogstrakter, tillägga, att även så långt söderut som i södra Hälsingland ha vi ganska stora skogsområden av denna typ. I fjol var det ett par hemmansägare, som, när de fingo uppgift på de vedmängder de skulle leverera, beklagade sig inför mig och sade, att de visserligen hade skog, men att den var så belägen, att de icke hade möjlighet att taga ut de mängder ved de ålagts leverera. Myndigheterna få gärna gratis taga ut vad som här behövs, om de önska, sade de, bara vi slippa undan leveransplikten. Det är ju sådana skogsområden som det här är fråga om, och jag kommer då in på reservationen, om vilken jag vill säga några ord.

Det är ju icke så stor meningsskiljaktighet här, och det förslag som reservationen utmynnar i innebär ju icke några större förändringar. Det innebär endast, att de anslagsgivande myndigheterna få en vidare ram att röra sig inom. Framför allt med anledning av vad som yttrats från ett håll i första kammaren, att den glidande skalan i fråga om dessa anslag skulle avvecklas och att man skulle övergå till ett fast anslag, vill jag i detta sammanhang framhålla, att

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

den glidande skala som föreslagits i propositionen bör bibehållas även i fortsättningen. Den ger möjlighet till den prövning, som här kanske mer än annars är nödvändig. Vad reservationen syftar till är ju endast att vidga den en smula.

Jag är säker på att många som se denna siffra, 75 procent, rygga tillbaka inför ett så stort anslagsbelopp, när det gäller anslag till enskilda vägar, och förmena, att det kanske vore en sparsamhetsåtgärd att se till, att vi inte ginge så långt. Det behöver emellertid inte vara så, och jag förmodar också, att de anslagsbeviljande myndigheterna här iakttaga all möjlig sparsamhet, så att i de fall, där vägar anläggas som kunna omedelbart förräntas, inga anslag beviljas eller åtminstone ytterst få.

Vad jag vill framhålla är just det förhållandet, vilket också i någon mån tidigare anförts, att det här inte bara är enskilda intressen utan även i hög grad allmänna som spela in. Det har ju anförts i propositionen, att det icke är fråga om endast bränsle- och virkesuttag utan också om skogsvården överhuvud taget och skogsbrandskyddet. Man kan även tillägga: utnyttjandet av våra fiskevattnen i skogarna och bärskörden på avlägsna platser. Jag kan också nämna strategiska hänsyn. När jag för något år sedan motionerade om cykelvägar, anfördes det, att man i stor utsträckning kunde anlägga militära synpunkter på denna fråga. Då menar jag, att det är nödvändigt, att de anslagsgivande myndigheterna när det gäller anslagsbeloppet kunna gå avsevärt långt för att möjliggöra en sådan sträckning av vägarna, att hänsyn till mera allmänna synpunkter skola bli utslagsgivande. Ty det är ju så, att det i de flesta fall knappast blir en skogsägare, som här söker anslag till en väg, utan det blir föreningar av skogsägare, både stora och små, många gånger mycket stora föreningar, och inom dessa göra sig ibland olika intressen gällande angående vägens sträckning. Jag förmodar, att det kommer att tillgå så, att skogsvårdstjänstemännen komma att medverka redan på ett tidigt stadium, när det gäller att förbereda vägbyggandet och dra upp en sträckning av vägen o. s. v. Jag antar, att de därvidlag komma att taga hänsyn även till skogsbrandskyddet och en hel del andra sådana allmänna intressen. När det enskilda intresset sålunda måste vika för de mera allmänna synpunkterna i fråga om sträckningen av en väg, böra dessa myndigheter ha möjlighet att som en stimulans för förslaget genomförande erbjuda ett högre anslag.

Jag har velat foga denna synpunkt till de synpunkter, som i övrigt utvecklats på denna fråga, och jag ber att få sluta med att yrka bifall till den reservation, som här föreligger, samt framhålla, att det icke bara är ett enskilt intresse utan i hög grad ett allmänt intresse, att vår skogshantering nu äntligen på allvar rationaliseras vad gäller kommunikationerna. Det är ett område, som varit i hög grad försummat under tidigare år, och det är inte en dag för tidigt, att man här tar ett krafttag, såsom nu också synes ske.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Det har ju redan erinrats om att det föregående år stått till förfogande ett något större anslag för statsbidrag till skogsvägar, än vad Kungl. Maj:t begär i år. 1941 beviljades ett anslag på 3.8 miljoner kronor till bidrag för byggande av skogsvägar. För innevarande budgetår har det äskats ett anslag på endast 3 miljoner kronor. Herr Carlström har yrkat att detta anslag måtte sänkas till hälften av vad Kungl. Maj:t har begärt.

Det är klart, att det med hänsyn till det ökade rotvärde man nu kan räkna med att skogen fått under de båda senaste åren visst fog finnes för att man nu icke skulle behöva understödja skogsvägsbyggandet på samma sätt som man gjort tidigare. Det är uppenbart, att det i en hel del skogar, som tidigare icke hade något som helst rotvärde, genom de ökade priser som nu erhållas på skogs-

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
produkter har blivit lönande att verkställa avverkning. Men även för närvarande är det otvivelaktigt på det sättet, som redan förut framhållits, att mycket betydande skogsarealer alltjämt äro så avläggset belägna från utfartsvägarna, att det icke lönar sig att där driva avverkning, även med det rotvärde som man nu kan erhålla. Det är därför nödvändigt, icke minst under nu rådande förhållanden, att det i största möjliga utsträckning möjliggöres att taga i anspråk avläggset belägna skogar, särskilt för utvinning av vedbränsle. Genom de ökade avverkningar, som äga rum och ägt rum under de senaste åren, kommer ju särskilt vedskogen att skattas mycket hårt, ja, så hårt, att man kanske mången gång för avverkning tar i anspråk mera värdefulla sortiment, än man bör göra. Det är givetvis därför synnerligen angeläget att just under nu rådande förhållanden erhålla anslag till utförandet av dessa skogsvägar i den utsträckning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Utskottet har därför inte velat följa herr Carlström i hans yrkande på minskning av anslaget, hur frestande det ju än vore att spara 1.5 miljon kronor i dessa tider.

Vad vidare angår höjningen av bidragsprocenten, skall jag tillåta mig att säga några ord även om den saken.

Jag ber då att få erinra om — det har för övrigt redan gjorts i debatten — att de bidrag, som tidigare utgingo, i regel utgjorde 25 % av den beräknade kostnaden. Men i samband med beviljandet av det stora anslaget förra året gick riksdagen med på att höja bidragsprocenten till det dubbla, alltså upp till 50 %. Dessa ytterligare 25 % skulle dock endast kunna beviljas efter särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t. Det blev alltså möjligt för Kungl. Maj:t att i sådana fall, där det ansågs föreligga särskilda behov av bidrag, höja procenten från 25 till 50.

Jag anser för min del, att denna tilldelning av bidrag för byggandet av skogsvägar är synnerligen frikostig. Den är så mycket mer frikostig, som det givetvis under nu rådande prisförhållanden beträffande skogsprodukterna måste sägas vara ofantligt mycket mer lönande att anlägga skogsvägar än vad det tidigare varit. Jag tycker därför, att det inte kan finnas några särskilt bärande skäl för att just nu gå in för att höja bidragsprocenten med ytterligare 25 % upp till 75 %.

Det är mycket riktigt såsom den siste ärade talaren sade — han betonade det upprepade gånger — att byggandet av skogsvägar inte bara är ett enskilt intresse, utan även ett allmänt intresse. Men det är i mycket hög grad ett enskilt intresse att anlägga skogsvägar, och de anslag, som här beviljas, komma därför enskilda till godo i rätt betydande utsträckning. Under sådana förhållanden bör man väl ändå gå fram med en viss försiktighet, och det kan väl vara tillräckligt, om Kungl. Maj:t har möjlighet att höja bidragsprocenten från 25 till 50 %. Att gå ännu ett steg och ge Kungl. Maj:t rätt att ge bidrag på upp till 75 % av kostnaderna kan inte vara tillrådligt, i synnerhet inte förrän man fått mera dokumenterade bevis för att ett verkligt behov av sådan ökad medelstildelning föreligger.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag såväl beträffande anslagets storlek som beträffande den bidragsprocent, som är föreslagen utgå.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Jag har ansett mig böra säga några ord, innan kammaren skrider till beslut i denna fråga.

Det råder i stort sett inte mer än en mening om att det anslag för byggande av skogsvägar, som det här gäller, inte bara är nyttigt utan även mycket väl motiverat. De som vilja minska på beloppet ha inte — även om de kanske

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

haft en liten baktanke — kunnat peka på något annat såsom motivering härför än att man, som de tro, skulle skörda så stora vinster på skogen.

Men det gäller här inte bara en fråga av vikt för vår bränsleförsörjning, utan också, herr talman, en fråga av rätt stor nationalekonomisk betydelse. Om vi se på vad vi utvinna ur vårt lands naturtillgångar, finns det inte något annat område där vi under det ena decenniet efter det andra kunnat hävda oss utåt på ett sådant sätt som när det gäller våra skogsprodukter. Hade vi inte haft våra skogar att tillgå, skulle levnadsstandarden här i landet säkerligen varit betydligt lägre. Jag skall emellertid inte nu fördjupa mig, herr talman, i saken, ty jag tror, att det råder fullständig enighet om att så är förhållandet.

För dagen befinna vi oss i ett läge, som klart visar betydelsen av att ha tillgång till väl värdade stora skogar. Om vi inte hade haft de skogar, som vi ha här i landet, skulle vi när det gällt vår bränsleförsörjning under de sista vinterna ha befunnit oss i ett helt annat läge än vi gjort, liksom också i någon mån när det gäller folkförsörjningen. Hade vi inte haft tillgång till cellulosa-foder under den vinter, som nu är tilländalupen, skulle jag tro att vi fått inskränka på konsumtionen av åtminstone vissa animaliska livsmedelsprodukter. Vi hade sålunda kommit i ett sämre läge, om vi inte haft denna möjlighet att tillvarata en del av skogens produkter för foderändamål. Till nästa år har man också — om jag inte är felaktigt underrättad beträffande de uppgifter, som lämnats av det statsråd, som har folkförsörjningen om hand — ålagt vederbörande producenter att försöka framställa, inte bara dubbelt utan eventuellt tre gånger så mycket cellulosa-foder, detta just med tanke på folkförsörjningen.

För två år sedan gjordes det, herr talman, en framställning till skogsägarna här i landet att producera 30 miljoner m³ bränsle. Denna siffra ökade under fjolåret till 40 miljoner m³, och för instundande år begär man 50 miljoner m³ för att vår bränsleförsörjning skall kunna tryggas. I mitt eget län, Kopparbergs län, ha vi anmodats att avverka 4,800,000 m³ brännved för det kommande året. Vi ha därför inom skogsvårdsstyrelsen försökt att på allt sätt stimulera intresset för avverkingen. Vi ha uppmanat både de större skogsägarna, som äro bolagen, och de små skogsägarna att försöka taga ut mesta möjliga ur skogen, för att man skall kunna komma upp till den kvantitet, som begärts av länet. Vad får man då till svar? Jo, vederbörande säga, att de under de år, som gått, framför allt under de båda senaste åren, avverkat de skogar, som ligga så till, att man kunnat avverka dem utan att göra förlust därpå.

Jag skulle vilja säga till herr Carlström när han i sitt anförande här påstod, att de, som äga skog, skulle få in så mycket pengar därpå: gå då till vissa trakter i landet — det behöver visst inte vara Norrland eller Dalarna — där det är långa avstånd för körslorna fram till väg och där lutningsförhållandena äro sådana, att transporterna även i övrigt äro svåra! Då kanske man i stället finner, att det inte alls bär sig att avverka skogen. Jag vill bara nämna för kammarens ledamöter vilka svar vi fingo, när vi nu under förvintern från skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län gjorde en framställning till en del representativa personer i länet, som dels företrädde skogshanteringen och dels vissa kommunintressen, att medverka till ett bra resultat för avverkingen av brännved inom länet. Då svarade t. ex. en landstingsman, som är mindre skogsägare och som var inställd på att söka bidra till bästa möjliga resultat: »För min egen del har jag avverkat de skogar, som ligga så till, att jag överhuvud taget kan få ut värdet för skogen vid en avverkning. Men jag är villig att ställa min skog till förfogande för staten att gratis

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

avverka den kvantitet, som man anser sig behöva, under förutsättning naturligtvis att avverkningen hålles inom gränserna för god skogsvård. Vägarna äro så långa och körslorna kosta så mycket, att jag själv inte kan utan förlust hugga den avlägset belägna skogen.»

Det är, herr talman, på många platser som det är på det sättet, och då är det väl rimligt, att man söker draga dessa avlägset belägna skogar närmare de stora vägarna genom att göra det möjligt att nå dessa skogar med motorfordon, i stället för att det skall vara som nu, då det praktiskt taget inte bär sig ekonomiskt att avverka skogarna.

Det är en annan sida av den här saken, som man kanske inte, herr talman, på visst konsumenthåll har tänkt på. De ekonomiska lagarna kunna vi ju inte betvinga, och är det inte möjligt att avverka skogen utan förlust efter ett visst fastställt maximipris, måste antingen priset höjas på produkten eller också måste staten träda emellan på annat sätt. Jag skulle därför vilja fråga: Är det inte klokt att här i landet göra på samma sätt som i andra länder, när det gäller skogen — jag tänker inte särskilt på ett land, som jag inte i övrigt anser vara något föredöme, utan på alla andra länder med skog — att man i högsta möjliga grad söker tillgodogöra sig denna naturtillgång genom att resonera som så, att de medel, som staten här satsar, får den igen på ett sådant sätt, att det är mycket väl använda pengar?

Striden här gäller egentligen, herr talman, huruvida man skall hjälpa de ekonomiskt svaga jordbrukarna genom att ge dem litet högre bidrag än de 50 procent, som nu äro fastställda. Om man här inte bara teoretiserar utan går till verkligheten, skall man oupphörligt träffa på fall, där vederbörande skogsägare, även om kostnaderna inte förefalla så höga, säga, att det i alla fall ligger utom deras ekonomiska möjligheter att vara med i vägföretagen. Jag vet, att när i det län som jag företräder skogsvårdsstyrelsens tjänstemän varit ute för att staka ut vägar i skogarna, varvid kanske en 30—40 olika jordägare varit berörda av saken, därför att det är så smala och små skogsplotter som de enskilda hemmansägarna ha, så har man, sedan man räknat ut den del som vederbörande skogsägare skulle få av anslaget, ofta fått till svar: »Jag har inte råd att vara med, ty jag kan inte åstadkomma ett sådant belopp.» Resultatet blir sålunda kanske, att en välbehövlig skogsväg inte kommer till stånd.

Varför i all rimlighets namn kan man då inte gå till mötes reservationen, när det föreligger så starka skäl för att öka bidragsprocenten från 50 till 75 %? Jag skall gärna vara med om att man, när förhållandena äro sådana att byggandet av skogsvägar betalar sig på rätt kort tid, inte lämnar något bidrag alls. Men låt dem få högre bidrag, som inte ha några ekonomiska resurser eller som kanske inte överhuvud taget ha någon skog att avverka! Det kan ju hända, att en liten jordbrukare med svag ekonomi inte kan, även om väg blir byggd över hans skogslott, på 15—20 år taga ut en enda kubikmeter ved ur sin skog, och man frågar sig verkligen, om också han nu skall satsa av eget kapital, när han först i en längre bort liggande framtid kan vänta att få tillbaka någon del därav.

Så ligger det till i verkligheten, men det tycks man inte ha velat se, när man behandlade denna fråga i utskottet, och jag beklagar verkligen, att det inte heller i propositionen tagits hänsyn till det verkliga förhållandet. Även om vi nu anslå 3 miljoner kronor till byggandet av skogsvägar, kommer användandet av dessa pengar i vissa fall att stranda på, att en del skogsägare säga, att de ha inte råd att vara med om vägföretaget, medan andra säga, att det absolut inte bär sig för dem att bygga vägen. Man kan inte heller tvinga någon att bygga skogsvägar. Jag har ett fall — jag skall inte gå närmare

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
in på det — där jag arbetade hårt för att få en väg på 18 km byggd. När vi så kommo till mark, som ägdes av en person, som säkert hade råd att vara med om vägföretaget men som redan hade avverkat skogen där, så att det inte fanns någonting mer att taga ut, så svarade denne markägare, att han inte ville satsa pengar till någon väg. Resultatet blev, att vägföretaget strandade. På så sätt blir det en hel del skog, där man kunnat taga ut bränsle, som inte kan utnyttjas.

Det talas här om att man skulle hugga gagnvirke för att tillgodose bränsleförsörjningen. Det är väl, herr talman, nationalekonomiskt sett sådant som inte borde få förekomma. Det kan inte vara försvarbart, att man börjar hugga ned timmer och stolpvirke till brännved, när vi ha stora skogar som ligga så till, att de skulle kunna förse oss med erforderligt bränsle, och när gagnvirket behövs för att vår industri, då det åter blir lugn i världen, skall vara leveranskraftig och beredd att släppa ut våra produkter i världen och samtidigt levnadsstandarden här i landet skall kunna höjas.

Jag kan inte förstå, herr talman, att det kan vara klokt handlat av riksdagen att bortse från så viktiga saker. Och jag kan inte förstå, att man skall ställa sig så avvisande till förslaget, att det skulle kunna prövas, huruvida inte i vissa fall ett bidrag på 75 % skulle få lämnas, när förhållandena annars inte medge att få vägen byggd.

Jag skall inte upptaga tiden längre, herr talman, utan vill bara säga, att jag anser det som en självklar sak, att man här utan vidare bör följa den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! De allmänna vägarna ha ju i regel anlagts i anslutning till bebyggelsen. Då näringslivet som regel är lokaliserat till bebyggda trakter, ha de flesta grenar av vårt näringsliv därigenom automatiskt kommit att få sitt vägbehov tillgodosett på det allmännas bekostnad. Ett undantag utgör emellertid skogsbruket. Av naturliga skäl kan skogsbruket inte benyttja sig av de vägar, som anlagts i bebyggda trakter, och därigenom har skogsbruket i mycket ringa grad kommit i åtnjutande av det allmännas bistånd vid ordnandet av sina kommunikationsangelägenheter. Redan med hänsyn härtill kan statsbidrag till skogsvägar anses motiverat.

Föregående talare här ha pekat på en rad intressen, som skulle kunna främjas genom anläggandet av skogsvägar. Man har nämnt skogsvärden, uttagandet av mindervärdigt virke, ett förbättrat skogsbrandskydd o. s. v. Jag skall inte ingå på några upprepningar av vad dessa talare framhållit i vidare mån än att jag skulle vilja säga, att 50 % statsbidrag väl som regel torde få anses tillräckligt, när det gäller byggandet av skogsvägar. Men det finns åtskilliga fall, där trots 50 % statsbidrag till en väganläggning avverkningen av skogen ändå inte lönar sig, och resultatet blir då, att virket blir stående kvar i skogen. Med ett något högre statsbidrag skulle man kunna komma åt vissa sådana områden.

Jag yrkar därför bifall till den av hr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! En talare sade, att detta ser ut att vara ett speciellt Norrlandsintresse, eftersom reservanterna representerade Norrland. Han anser förmodligen, att jag representerar södra delen av landet. Såsom denna fråga utvecklats sig, är det emellertid icke riktigt att säga, att man här kan spåra någon skillnad i intressen mellan söder och norr.

Förra året förelades riksdagen förslag dels angående inrättande av en låne-

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
fond och dels om statsbidrag för detta ändamål med maximum förhöjt från 25 till 50 %. Såvitt jag minns rätt, så fanns det då icke någon, som hade något att invända mot vad som föreslogs i propositionen den gången. Till och med de organisationer, som representerade norra delen av landet, hade i sina yttranden stannat vid att föreslå statsbidrag med maximum bestämt till 50 %, men förmenade, att det kunde finnas personer, som finge svårt att anskaffa resterande 50 %. Därför inrättades den nu ifrågavarande lånefonden för byggande av vägar. Givetvis kan det dröja en viss kortare eller längre tid, innan ålgarna av skog kunna draga den nytta av vägarna, som avsetts. Amorteringstiden för lånen har satts till 20 år, så att de, som ha det ekonomiskt sämst ställt, lättare kunna gå i land med återbetalningen. Såvitt jag minns rätt, var det år 1941 i denna kammare ingen, som icke ansåg det då föreliggande förslaget tillfredsställande. Om läget vore så bekymmersamt, som herr Pettersson i Hällbacken här lät påskina, förvånar det mig verkligen, att icke skogsvårdsstyrelserna i länen tagit upp denna fråga långt tidigare och kommit med förslag till Kungl. Maj:t eller riksdagen. Ett förslag utarbetades på sin tid, om jag icke missminner mig, i Gävleborgs län samt i Västernorrlands län. Sedan vissa överläggningar hållits, uppställdes en promemoria i saken, som därefter remitterades till olika myndigheter. Jag anser, att det har förflutit alltför kort tid efter de nu gällande bestämmelsernas antagande för att man skulle kunna bedöma, hurvida maximum för statsbidraget, 50 %, är tillräckligt högt. Man har haft alltför liten erfarenhet av bestämmelsernas verkningar. Ganska många ansökningar om statsbidrag ligga inne, och dessa ansökningar gälla tillhoppa relativt stora belopp. Följaktligen kan man icke säga, att bestämmelserna icke haft någon effekt. Snarare får man väl säga, att de visat sig effektiva.

En differentiering anser jag vara behövlig, men den bör icke genomföras efter de riktlinjer, herr Pettersson i Hällbacken nämnde, eller så, att de som ha det ekonomiskt sämre ställt skulle få större bidrag. Man bör väl i stället differentiera med hänsyn till räntabiliteten. Annars skulle resultatet bli, att en person, som hade en ekonomiskt svag ställning, skulle kunna erhålla ett högt bidrag, trots att företaget vore i högsta grad räntabelt. Hur skulle det då gå, om han sålde sin fastighet med tillhörande skog? Då bleve ju resultatet, att staten hjälpt honom att få en högre köpeskillning för fastigheten än han eljest skulle erhållit. Fastigheten kunde hamna hos en person med relativt god ekonomisk ställning. Jag kan icke se annat än att man vid differentieringen måste gå ut från skogskapitalets förräntning och möjligheterna att taga ut virke på kortare eller längre tid. Det är självklart, att man därvid kan taga viss hänsyn till de ekonomiska möjligheter, som föreligga.

Alla sakkunniga myndigheter, som yttrade sig förra året och däribland skogsvårdsstyrelsen i det län, herr Pettersson i Hällbacken representerar, föreföllo nöjda med att möjlighet bereddes att erhålla lån upp till 20 % av kostnaden för företaget. Även vid behandlingen här i riksdagen ansågs förslaget genomförande komma att innebära ett gott handtag till skogsägarna, även dem i norra delen av landet. Förslaget ansågs därjämte ägnat att bättre trygga bränsleförsörjningen och befrämja anläggande av skogsvägar. Jag kan icke förstå annat än att vederbörande skogsägare böra känna sig ganska tillfredsställda med det statsbidrag, som nu ställts till förfogande. Man har talat om skogsbrukets betydelse för landet. Man kan ju även om jordbruket säga, att det är av stor betydelse för landet. Det vore till exempel utomordentligt fördelaktigt, om täckdikning kunde ske i större utsträckning än hittills. Det skulle betyda oerhört mycket i vårt nuvarande försörjningsläge. Staten lämnar bidrag till täckdikning med 25 % av kostnaden. Detta statsbidrag har tillkommit huvudsakligen för att råda bot på arbetslösheten, men samtidigt har man velat be-

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

reda jordbrukarna bättre produktionsmöjligheter. Mycket folk sysselsättes med de täckdikningsarbeten, som möjliggjorts genom detta statsbidrag då sådant utföres i brist på annat arbete. Det är ju ur försörjningssynpunkt lika viktigt, men man kan väl icke gå dithän att låta staten betala praktiskt taget allting. Om staten skulle betala hela kostnaden för anläggande av skogsvägar, så skulle det ju betyda, att staten »konfiskerade» en del av det kapital, som enskilda skogsägare satsat som redan för lägre bidrag byggt vägar. En person, som nedlagt ett kapital för att göra det möjligt att ur skogen uttaga vissa kvantiteter virke, skulle se sina möjligheter att erhålla likvid genom virkets försäljning minskade, eftersom statsbidraget skulle komma att resultera i en prissänkning på virke.

Med hänsyn till den korta tid, som gällande bestämmelser om statsbidrag tillämpats, tror jag, att andra kammaren skulle göra klokt i att följa utskottets förslag.

Herr Pettersson i Hällbacken, som på begäran erhöll ordet för kort gemmäle, anförde: Herr talman! Jag måste säga, att antingen har statsrådet missförstått mig, eller också har jag uttryckt mig mycket otydligt. Jag framhöll, att det finnes ekonomiskt svaga skogsägare, som staten måste lämna bidrag för att överhuvud taget något vägarbete skall komma till stånd. Jag framhöll också, att det vore orimligt att begära, att personer, som icke kunna taga ut något virke på sina skogar under de närmaste 15 à 20 åren, skola satsa pengar för anläggande av vägar, som de icke på långliga tider kunna få någon nytta av. Statsrådet sade, att förslag i ärendet framkommit från skogsvårdsstyrelserna. Sedan två à tre år har utvecklingen visat, att det är nödvändigt flytta fram våra positioner på detta område. Även Kungl. Maj:t har i propositionen gått längre än förut. Tidigare var maximum 25 %, nu har man kommit upp till 50 %. Reservanterna ha föreslagit, att statsbidrag skall kunna erhållas upp till 75 % av kostnaden i vissa fall, om det med hänsyn till bränsleförsörjningen m. m. vore erforderligt få skogsvägar anlagda. Jag skulle icke hålla för otroligt, att Kungl. Maj:t ett annat år kommer att föreslå höjning av maximum till 75 % eller kanske ännu mera. Av allt att döma kommer utvecklingen att gå i denna riktning under trycket och behovet av att vi även måste tillvarata virket ur våra avlägset belägna skogar.

Vidare yttrade

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr andre vice talman! Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet erinrade om att vid den tidpunkt, då nu gällande bestämmelser om statsbidrag infördes, framställdes icke några erinringar emot Kungl. Maj:ts förslag. Med anledning härav vill jag framhålla, att det ofta kan vara svårt att bedöma verkningarna av ett förslag, innan det har blivit prövat. Nu kan man ju konstatera, att verkningarna av gällande bestämmelser icke blivit lika goda överallt. Det kan ju hända, att man på ett senare stadium, då man fått mera erfarenhet, finner, att det skulle vara önskvärt att i större utsträckning möjliggöra för dem, som ha dåligt belägna skogsmarker, att anlägga skogsvägar. Det är detta, vi reservanter velat framhålla.

Herr Andersson i Tungalsta ansåg, att det icke förelåg anledning att just nu, som han uttryckte sig, företaga någon höjning av maximum för statsbidraget. Jag vill med anledning härav framställa den frågan: kan det tänkas något lämpligare tillfälle att få en höjning av statsbidragsprocenten än just nu, då man av olika skäl anser det vara angeläget att stimulera skogsägarna att anlägga skogsvägar?

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

Herr Carlström påstod, om jag uppfattade honom rätt, att skogsbruket vore så lönande, att skogsägarna själva borde kunna bekosta de vägar, som behöves för uttagning av virke. Jag vill då påpeka, att det finns inga varor, som äro så beroende av konjunkturerna på världsmarknaden som trävarorna. Det förekommer ju ibland, att konjunkturerna äro så utomordentligt låga, att man vid försäljning av virke knappast får någon ersättning för rotvärdet på det virke, man försäljer. Jag vill omnämna, att under den låga konjunkturen 1932/33, då virkespriserna gingo ned så utomordentligt, min egen kommun, som är ägare av en allmanning, måste försälja ganska väl belägna virkesposter för icke mer än 45 öre per träd. När andra folkgrupper hjälpas genom statliga stödåtgärder, borde väl även enskilda svagt ställda skogsägare kunna erhålla statsbidrag. Herr Carlström menade, att det skulle komma att visa sig, att tillgänglig arbetskraft icke skulle kunna uppbibras för anläggande av skogsvägar i den utsträckning, som man ansett önskvärt. Skulle så visa sig vara förhållandet, så är väl egentligen ingen skada skedd, ty ifall pengarna icke förbrukas, så finnas de ju kvar.

För egen del hoppas jag, att det skall bliva möjligt att taga hela beloppet, 3 miljoner kronor, i anspråk. Jag anser, att det skulle vara väl använda pengar.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall endast be att få rikta ett par repliker till de talare, som sysslat med mitt anförande och min reservation.

Herr Orgård menade, att han var tacksam mot statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för att han hade kunnat med sina skånska synpunkter tillägna sig en så pass vidsynt blick, att han kunde vara med om detta. Det är klart, att man i regel hämtar sina synpunkter i den trakt, där man bor. Det har jag gjort. Jag tror, att herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp har ringa egna synpunkter på detta område; han har fått tillägna sig dem, som skogsstyrelsen har varit välvillig att räkna åt honom.

När man talar om besvärigheterna att komma åt skogen, särskilt den mindervärdiga, har det icke varit besvärligare än att man plockat bort den värdefulla ganska bra i alla län, och i Norrbottens län har man tagit mer än vad som varit skäligen. Man kan säga, att när man tagit den goda skogen på egen räkning och risk får staten nu vara med och hjälpa till, så att man får ut den som är sämre.

Sedan har herr Orgård inlagt strategiska hänsyn: brandhänsyn och sociala hänsyn; dessa vägar äro så omåttligt populära där uppe. Man kan knappast skilja på vanliga vägar och skogsvägar längre. Det är möjligt, att denna tanke ligger mest bakom, när man propagerar för att höja bidraget till 75 procent.

Jag vill rikta en vädjan till jordbruksministern att nästa år, då vi få begäran om ett nytt anslag, ge oss litet statistik om hur mycket ved, som fraktats fram intill det datum propositionen skrives på dessa vägar. Det vore mycket intressant att då få veta detta.

Sedan höll herr Pettersson i Hällbacken ett långt anförande om den stats-ekonomiska betydelsen av skogen. Det behöva vi icke göra i detta sammanhang; det vet varenda en här i landet vad skogen betyder. Men den betyder icke mer eller mindre för dessa vägars skull i det långa loppet.

När herr Ericsson i Sörsjön i sitt anförande nyss förut sade, att det är så dåliga priser på skog under vissa konjunkturer, att det icke lönar sig att avverka den, så tror jag, att det kan vara hälsosamt, att skogen får vila sig litet emellanåt, ty annars kanske man plockar ut den, så att det icke blir kvar

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

något att taga till slut. Emellertid, i våra bygder ha konjunkturena sällan varit sämre än att det burit sig att avverka skog även under lågkonjunktur.

Sedan sade herr statsrådet i en replik mot dem, som ville ha högre bidragsprocent, att det icke höjdes en röst i fjol från något håll för den saken. Statsrådet känner nog sina pappenheimare. Får man 25 procent ett år första gången, så tar man det rätt tyst. Året därpå begär man att få 50 procent, och året därpå begär man 75 procent. Om man skulle taga för kontant vad herr Pettersson i Hällbacken sade om den dåliga lönsamheten, då det gäller skogar, som ligga på långt avstånd, kommer väl staten så småningom att få bygga vägar och betala vederbörande extra för att de taga ut skogen, därför att dessa 25, 50 eller 75 procent kunna icke verka så kraftigt, om det är så orimligt dåligt lönande att avverka skog. Jag tror, att man överdriver en liten smula.

Jag skall icke motsätta mig anslaget, såsom det ursprungligen tänkts, eller förneka att det har betydelse för vissa delar av landet. Men jag vill knappast vara med om att understödstagarandan skall spridas ut över hela landet, när det gäller skogen. Det är ändå en smula betänkligt. Jag skall upprepa vad jag sade i mitt tidigare anförande, att det betalar sig så bra att avverka skog även på långa avstånd, i de sydliga provinserna i varje fall — jag räknar dem söder om Dalälven — att det är ingen obillig begäran, att skogarnas ägare själva bygga sig väg till skogen. Det orka de med. Men det är klart, att om man går in för sådana här historier, kommer litet var från skilda län att söka komma med.

Jag måste i detta avseende fundera på, huruvida just i denna tid, då vi kanske mer än annars borde ha anledning att se oss för och ej gå in för nya miljonanslag, det kan vara riktigt nödvändigt att på detta sätt — utan att egentligen vara säker på hur resultatet blir — offra så stora summor i så hastig takt.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Till de många och intressanta anföranden, som av skilda talare hållits i förevarande fråga, skall jag blott foga några få ord.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp erinrade nyss om, att de nu gällande bestämmelserna för statsbidrag till byggande av skogsvägar utfärdades så sent som föregående år. Jag hyser för min del ingen oro för att även med bibehållande av den bidragsprocent, som då fastställdes, man skall finna full användning för det belopp, som jag hoppas i dag kommer att anvisas av riksdagen. Jag vill erinra om, att de ansökningar, som för närvarande ligga inne hos skogstyrelsen, röra sig om ett sammanlagt belopp av ungefär 4,300,000 kronor.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast för att påpeka, att om den linje, som de många talesmännen ifrån norrlandshället här talat för, skulle vinna gehör i kammaren, skulle detta medföra ett väsentligt höjt anslagsbehov. Jag tror icke under sådana förhållanden, att de 3,000,000 kronorna skulle räcka.

Då, såsom förut sagts, de nu gällande bestämmelserna utfärdats så sent som föregående år, synes det mig liksom utskottets majoritet, att försiktigheten bjuder, att andra kammaren i likhet med första kammaren, som redan fattat beslut därom, vidhåller de bidragsbestämmelser, som då utfärdades.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets utlåtande, såväl beträffande anslagsbeloppets storlek som bidragsprocenten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som vid utlåtandet fogats av herr Carlström; och

Anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Jacobson begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) antecknade propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Tjällgren m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 66 ja och 62 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 22.

Motion angående viss ändring av byggnadsstadgan.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av motion angående viss ändring av byggnadsstadgan.

Därvid yttrade

Herr **Hage**: Herr talman! Endast några få korta ord rörande den motion, jag här avgivit! Den går ut på att man skulle åstadkomma någon mindre justering av byggnadsstadgan för att på den vägen bereda större möjligheter att inreda vindsutrymmen för att bekämpa bostadsbristen och åstadkomma nya bostäder. Men i motionen betonas mycket starkt, att detta skulle ske endast, om det visat sig omöjligt att behärska bostadsbristen på ordinär väg genom att anordna bostäder av vanligt slag. Orsaken till att jag väckt denna motion är det kända förhållandet, att det existerar en del samhällen, där bostadsbristen är oerhört stor, så att det ser ut, som om det skulle bli ganska svårt att även med stora bostadsanslag och även med ett mycket omfattande byggande av bostäder på vanligt sätt behärska situationen.

Nu har denna motion om utredning tillstyrkts bland annat av socialstyrelsen. Utskottet har däremot gått på avslag. Jag vill i detta sammanhang säga, att det finnes skäl för det uttalande av utskottet, där man i alla fall säger, att om det visar sig omöjligt att behärska denna sak på vanligt sätt, borde Kungl. Maj:t medgiva dispens, så att lämpliga vindsutrymmen kunna förvandlas till bostäder. Det gör, att jag försonar mig i någon mån med utskottets avslagsyrkande.

Jag skall icke göra något yrkande. Men det är ytterligare en omständighet, som gör, att jag icke kommer att yrka bifall till motionen. Det är det förhållandet att det meddelats mig, att denna fråga är under utredning för närvarande genom en kungl. sakkunnigkommitté, och att det är antagligt, att det kommer fram ett förslag tämligen snart om denna detalj i bostadsspörsmålet. Under sådana förhållanden skall jag, som sagt, icke göra något yrkande. Jag

Motion angående viss ändring av byggnadsstadgan. (Forts.)

skall bara uttala den förhoppningen, att trots att riksdagen nu går på avslag på denna fråga, riksdagen icke skall anse sig bunden att gå på avslag, även sedan Kungl. Maj:t kommit med förslag på detta område. Riksdagen har då givetvis rätt och tillfälle att intaga den ståndpunkt, som man kan finna skälig på grundval av den utredning, som så småningom kommer att framläggas.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, skall jag alltså avstå från ett yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till herr **von Seth**, *Interpellation.* som anförde: Herr talman! Erfarenheterna från krigförande länder, inte minst från Finland, visa, att krigsinvaliderna utgöra ett stort samhällsproblem. Det har också visat sig, att detta problem icke kan lösas endast genom understöd till de av kriget drabbade. Både ur samhällets och ur invalidernas egen synpunkt är det nödvändigt, att dessa krigets offer beredas tillfälle att göra den arbetsinsats, vartill de kunna ha förutsättningar. Problemet blir därför i betydande utsträckning en fråga om krigsinvalidernas omskolning.

Denna fråga berördes av sociala försvarsberedskapskommittén i betänkandet angående krigspensioner, avgivet den 10 januari 1941. Kommittén uttalade bl. a.: »Problemet om stöd åt krigets offer kan emellertid icke begränsas till bestämmelser om understöd, utan hjälpen bör i största möjliga utsträckning gå ut på att inlemma de krigsskadade såsom arbetande medborgare i samhället, s. k. arbetsvård. Detta kan helt naturligt vara förenat med stora svårigheter och i många enskilda fall omöjligt att genomföra, men resultaten från Tyskland visa, att man det oaktat på denna väg kan komma mycket långt. Av vikt är, att invaliderna redan från början genom en på medicinsk och yrkespedagogisk sakkunskap grundad arbetsterapi inriktas på att kunna försörja sig själva. Planläggningen av denna verksamhet torde närmast böra ankomma på medicinalstyrelsen, eventuellt på pensionsstyrelsen. Invalidernas utplacering i arbetsmarknaden torde icke kunna ske utan medverkan från statens sida.»

Till detta kommitténs uttalande kan fogas ett påpekande av, att redan under fredsförhållanden ett motsvarande behov av omskolning stundom kan göra sig gällande. Genom olycksfall eller sjukdom kan en nedsättning av arbetsförmågan ha ägt rum, så att den drabbade ej längre kan utöva sitt gamla yrke.

Den omskolning, varom här är fråga, bör på förhand noga planläggas. Åtgärderna kunna icke med framgång improviseras under pågående krig. Märkas bör även, att en utredning, igångsatt först vid krig, försvårar eller omöjliggör för oss att utnyttja utlandets erfarenheter.

Därest utredning ännu ej påbörjats, måste detta anses innebära, att vår allmänna försvarsberedskap på ett viktigt område försumrats. Soldaten skall i krig veta, att därest han blir delvis arbetsförmögen, hans återstående arbetsförmåga dock blir på bästa sätt tillvaratagen.

Krigsinvalidernas problem är således ett samhällsproblem av största betydelse, för vars lösning åtgärder redan i fredstid böra vidtagas. I anledning härav hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor.

1) Har sociala försvarsberedskapskommitténs yttrande föranlett herr statsrådet att vidtaga åtgärder för upprättande av en organisation, som tar syfte på omskolning av krigsinvalider?

Interpellation. (Forts.)

2) Är herr statsrådet i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för dessa åtgärder, såvida sådana ha vidtagits?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *von Seth*, nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter; samt

herrar *Skoglund* i Umeå och *Hansson* i Vännäsby, nr 306, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.21 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 25 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 211, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 232, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 2 mom. samt 7 och 31 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.;

nr 234, med förslag till förordning om rätt att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond;

nr 238, angående anslag till förlagskapital för clearingkassan för smörjmedel;

nr 240, angående räntan å egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk; och

nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 231, angående anslag till vissa statens tvångsarbets- och alkoholistanstalter; och

nr 233, angående överskridande av viss anslagspost i den för överståthållar-
ämbetet fastställda avlöningsstaten;

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 235, med förslag till lag an-
gående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigs-
försäkring m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 236, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för
budgetåret 1942/43; och

nr 237, angående anslag till radiostation vid Norrköpings flygplats.

§ 3.

Föredrogos var för sig och remitterades till tredje särskilda utskottet föl-
jande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 305 av herr *von Seth*; samt

nr 306 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Hansson* i Vännäsby.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om
ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman;

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggs-
stat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till utbyte av transformator vid
Ulriksdals kungsgård m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E.
E. Andersson m. fl. från ersättningskyldighet;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggs-
stat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till sjömättningsändamål;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av
den i avlöningsstaten för lots- och fyrstaten för budgetåret 1941/42 upptagna
anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1942/43 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1942/43 till avlöningar vid musikaliska akademien;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1942/43 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning;

nr 77, i anledning av väckta motioner angående ytterligare utredning rö-
rande löneplaceringen för de vetenskapligt utbildade tjänstemännen vid statens
arkiv, bibliotek och museer;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1942/43 till försäkringsrådet m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående återbäring av
arvsskatt för vissa donationer m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1942/43 till tullverket;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1942/43 till förvärf av en Jämtlands fältjägerregementes lägerkassa till-
hörig soldathemsbyggnad;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa
haverikostnader;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inventarier för sjökrigsskolan; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till uppförande av byggnader för flygtekniska försöksanstalten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om visst pensionstillskott åt änkor och barn efter befattningshavare vid förutvarande Mora—Vänerns järnväg;

nr 31, i anledning av väckta motioner om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 32, i anledning av väckt motion om pension åt pastorn J. A. Rehnberg;

nr 33, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förre extra kronojägaren K. Lindvall;

nr 34, i anledning av väckt motion om begravningshjälp åt vaktmästaren hos riksdagens andra kammare E. A. Anderssons dödsbo; och

nr 35, angående ersättning till två hos 1942 års riksdag anställda vaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 21, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bättre trygga utomäktenskapliga barns rätt till underhållsbidrag;

nr 22, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser om fastställande av kommuns andel i kostnaderna för polisväsendet i gemensamt polisdistrikt;

nr 23, i anledning av väckta motioner om rätt för hustru att bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1942/43;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden till särskild prästerlig verksamhet utom riket;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 18 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 31, angående ersättning åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur;

nr 26, i anledning av väckta motioner angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur i vad rör utredning rörande differentering av statsbidraget till hushållningssällskap, som bedriva tuberkuloskamp enligt den kliniska metoden; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökningar rörande vissa möjligheter att framställa äggvittehaltiga fodermedel;

andra särskilda utskottets memorial, nr 1, angående ersättning till kanslipersonalen hos andra särskilda utskottet; samt

tredje särskilda utskottets memorial, nr 1, angående ersättning till kanslipersonalen hos tredje särskilda utskottet.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.; och

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1942/43 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.;

från första lagutskottet:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

från andra lagutskottet:

nr 150, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 153, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad och förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län; och

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; samt

från jordbruksutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stöd-jande av odlingen av matärter och bruna bönor;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m.m.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Ericsson* i Kinna och *Andersson* i Tungelsta, nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.; samt

herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, nr 308, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 e. m.

In fidem
Sune Norrman.